

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

İSLAM CEZA HUKUKUNDA
KAZF (İFFETE İFTİRA) SUÇU VE CEZASI

Yüksek Lisans Tezi
Yusuf İSLAMOĞLU

Ankara 2023

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

İSLAM CEZA HUKUKUNDA
KAZF (İFFETE İFTİRA) SUÇU VE CEZASI

Yüksek Lisans Tezi
Yusuf İSLAMOĞLU

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Şamil DAĞCI

Ankara 2023

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

İSLAM CEZA HUKUKUNDA
KAZF (İFFETE İFTİRA) SUÇU VE CEZASI

Yusuf İSLAMOĞLU
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şamil DAĞCI

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ:

Adı ve Soyadı:

1. Prof. Dr. Şamil DAĞCI
2. Doç. Dr. Fetullah YILMAZ
3. Doç. Dr. Yüksel SALMAN

Tez Savunması Tarihi:

29. 09. 2023

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Prof. Dr. Şamil DAĞCI danışmanlığında hazırladığım “İslam Ceza Hukukunda Kazf (İffete İftira) Suçu ve Cezası” adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplayıp sunduğumu, başka kaynaklardan aldığım bana ait olmayan bilgi, veri, düşünce ve sonuçları tezimde andığımı ve kaynağını eksiksiz gösterdiğimi, aksinin ortaya çıkması halinde her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

19.10.2023

Yusuf İSLAMOĞLU

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR.....	iv
ÖNSÖZ	v
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Konusu	1
2. Araştırmanın Amacı Ve Önemi	1
3. Çalışmada İzlenen Yöntem	2
4. Konunun Sunulması.....	2
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
İSLAM HUKUKUNDA SUÇ VE CEZA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	5
1. Suç Kavramı.....	5
1.1. Suçun Tanımı	5
1.2. Suçun Genel Unsurları.....	8
1.2.1. Kânûnîlik Unsuru	9
1.2.2. Maddi Unsur.....	10
1.2.3. Mânevî Unsur	11
1.2.4. Hukuka Aykırılık Unsuru	13
1.3. Suçların Tasnifi	14
1.3.1. Had Cezasını Gerektiren Suçlar	14
1.3.2. Kısas veya Diyet Gerektiren Suçlar	15
1.3.3. Ta'zîr Cezası Gerektiren Suçlar	16
1.4. Kur'ân'da Yer Alan Suç Kavramları	17
1.4.1. Cürm.....	18
1.4.2. Seyyie	18
1.4.3. Hatîe.....	18
1.4.4. Zenb	19
1.4.5. İşyan /Bağy	19
1.4.6. Fesâd.....	20
2. Ceza Kavramı	21
1.1. Cezanın Mahiyeti.....	21
1.2. Cezanın Amacı.....	22
1.3. Cezaların Tasnifi	23
1.3.1. Had Cezaları.....	24
1.3.2. Kısas ve Diyet Cezaları.....	25
1.3.3. Ta'zir Cezaları.....	26
1.4. Cezaların Özellikleri.....	27
1.4.1 Cezaların Dînîliği.....	27
1.4.2. Cezaların Kânûnîliği.....	29
1.4.3. Cezaların Şahsîliği	29

1.4.4. Cezaların Umumîliği.....	30
1.4.5. Cezaların Keffaret Olma Özelliği.....	31
1.4.6. Cezalarda Denklik ve Adalet İlkesi	32
1.4.7. Cezada Caydırıcılık İlkesi	33
İKİNCİ BÖLÜM	33
KAZF SUÇU VE SUÇA ÖNGÖRÜLEN CEZALAR.....	33
2. Kazf Kavramı.....	33
2.1. Sözlük Anlamı.....	34
2.2. Terim Anlamı	35
2.3. Tarihsel Süreçte Kazf Suçu	37
2.4. Dayandığı Deliller	38
2.4.1. Kazf Kavramının Kur'an-ı Kerim'de Zina İftirası Anlamında Kullanılması	38
2.4.2. Kazf Kavramının Hadislerde Zina İftirası Anlamında Kullanılması	39
2.4.3. Kur'ân-ı Kerîm'de Kazf Kavramının Farklı Anlamlarda Kullanımı.....	41
2.5. Kazf Suçunun Oluşmasında Gerekli Unsurlar.....	42
2.5.1. Zina İsnadı veya Nesebin Reddi	43
2.5.1.1. Failin Âkil, Bâliğ Olması.....	45
2.5.1.2. Kazf Fiilinin İşlenmesinde ve Reddedilmesinde Şahit Getirilmesi.....	46
2.5.1.3. Kazf Sözü'nün Açık Ya da Kinâyeli Kelimelerle İfade Edilmesi	48
2.5.1.4. Kazf Edilen Kişinin İddiayı Doğrulaması.....	50
2.5.1.5. Kazf İddiasının Şarta Bağlanması ve Zaman Aşımı (Mürûru Zaman).....	51
2.5.1.6. Zina Fiilinin Alenen Ya da Gıyaben İsnat Edilmesi	52
2.5.1.7. Had Cezası Hükmünden Sonraki Aşamalar (Affetme, Şefaât ve İkrardan Dönme- Tövbe) 54	
2.5.1.8. Kazf Cezasını Gerektirip Gerektirmediği Tartışmalı Olan Durumlar	56
2.5.1.9. Kazf Cezasını Gerektirmeyen Sözler ve Filler.....	60
2.5.1.10. Kazf Suçunun Cezalandırılmasında Devlet Başkanının Konumu.....	60
2.5.1.11. Had Cezalarında Tedâhül.....	61
2.5.1.12. Kazf Suçu ve Cezalarının Geçerli Olduğu Durumlar.....	62
2.5.1.13. Kazf Cezasının Miktarı ve Uygulanması	64
2.5.2. Mağdurun Muhsan Olması	67
2.5.3. Suç Kastı.....	70
2.6. Kazf Cezasını Düşüren Durumlar	70
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	73
KOCANIN EŞİNİ ZİNA İLE İTHAM ETMESİ (LİÂN VE MÛLÂANE).....	73
3. Liân ve Mülâne.....	73
3.1. Tanımı.....	73
3.2. Liân'ın Dayandığı Deliller	74
3.2.1. Kur'an-ı Kerim'de Liân	74
3.2.2. Hadislerde Liân	75

3.3. Liân'da Aranan Şartlar.....	76
3.3.1. Kocada Aranan Şartlar	76
3.3.2. Zevcede Aranan Şartlar	77
3.3.3. Koca İle Eşinde Ortaklaşa Aranan Şartlar	77
3.4. Liânın Şâhitlik veya Yemin Kabul Edilmesi	80
3.5. Liânın Uygulanma Şekli	82
3.6. Liânı Düşüren veya İptal eden Sebepler	83
3.6.1. Kocanın Kendi İddiasını Yalanlaması.....	83
3.6.2. Kadının, Kocasının İddiasını Tasdik (İtiraf) Etmesi.....	83
3.6.3. Eşlerin Ehliyetinin Ortadan Kalkması.....	84
3.6.4. Eşlerin Boşanması.....	84
3.6.5. Eşlerden Birinin Vefat Etmesi.....	84
SONUÇ	85
KAYNAKÇA	87
ÖZET	96
ABSTRACT.....	97

KISALTMALAR

AÜHFD	:Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları
bkz.	:Bakınız
C	:Cilt
çev.	:Çeviren
DİA	:Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DEÜ	:Dokuz Eylül Üniversitesi
ed.	:Editör
Hız.	:Hazreti
İÜEF	:İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Nşr	:Neşreden
OMÜ	:Ondokuz Mayıs Üniversitesi
r.a	:Radıyallahu anı
s.a.v	:Sallallahu aleyhi ve sellem
TDVY	:Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
thk.	:Tahkik
trc.	:Tercüme eden
ts.	:Tarih yok
vb.	:Ve benzeri
vd.	: Ve diğlerleri
y.y.	:Yayın yeri yok

ÖNSÖZ

Yaratılış itibarıyla sosyal bir varlık olan insan, içinde var olduğu toplumla doğal olarak bir etkileşim içerisinde girmektedir. Bu etkileşim toplumlar tarafından bir dizi kuralların oluşturulmasını ve işler hale getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bağlayıcılıkları açısından düşünüldüğünde, kişilerin iç dünyasını dizayn eden ve ‘maneviyat’ olarak da ifade edilen kurallar bütünü ahlâkî kurallar, dış dünyasıyla alakalı olarak diğer varlıklarla arasındaki ilişkileri düzenleyen ve denetleyen yazılı kurallar bütünü ise hukukî kurallar şeklinde isimlendirilmektedir.

İnsanoğlu düşünebilen, düşündüğünü yapabilen ve fiillerini seçme konusunda irade sahibi olan, Allah’ın mükellefiyet yüklediği bir varlıktır. Onun bu özelliğinden kaynaklanan karşılıklı ilişkiler bütününde birçok fiilî farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Bu fiillerin bireysel ve toplumsal etkiler meydana getirmesi zaman zaman ahlaki ve hukuki müeyyideleri gerekli kılmaktadır. Diğer hukuk sistemlerinde olduğu gibi İslam hukuk sistemi de şahısların ve toplumun düzenine dönük normlar ortaya koymaktadır. Ne var ki İslam hukuk sistemi diğer hukuk sistemlerinden temelde ilahi kaynaklı olması yönüyle ayrılmaktadır. Çünkü Kur’ân merkezli bir hayatın doğal olarak ilahi yönü öne çıkan bir hukuk sistemine sahip olması kaçınılmazdır. Yaratan yarattığının zaafılarını, hangi yöntemlerle ıslah olacağını ve suç işlemekten neden ve nasıl vazgeçeceğini kuşkusuz en iyi bilendir. “... Çünkü O, kalplerdekini (en gizli olanı) en iyi bilendir. Hiç yaratan bilmez mi? En ince işlerden ve her şey den haberdardır.”¹ ayetleri de buna işaret etmektedir.

İslam hukukunun ana kaynakları Kur’ân ve sünnet olması yönüyle ilahi, icma ve kıyas olması yönü ile de beşeri nitelik taşımaktadır. Kur’ân’a ve sünnete dayanankurallar sabitken hukukçuların içtihadına dayanmasıyla da zamana ve şartlara göre beşeri yönü değişkenlik gösterebilmektedir. Bu durum İslam hukukunun muhatabı olan insanların iç dünyalarını ve toplumsal vicdanı teskin ederek toplumda huzuru inşa etmeyi amaçlamıştır. İşte bu durum İslam ceza hukukunun kapsamı içerisinde değerlendirildiğinde konunun cezalandırıcı boyutundan daha çok ıslah edici yönü ön plana çıkmaktadır.

Bu bağlamda çalışmamızın konusu olan ‘kazf (iffete iftira) suçu ve cezası’ Kur’ân ve sünnet ile sâbit olan ve had cezası gerektiren suçlar kapsamında yer alması,

¹ Mülk 67/13-14

insanın şahsı manevisinin de korunmasını ve toplumu çürütecek davranışların önüne geçilmesini hedeflemektedir.

Çalışmamız, üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde İslam ceza hukukunda suç ve ceza kavramı ile suçun genel unsurları ve cezanın özellikleri; ikinci bölümde kazf kavramı, had cezasını gerektiren suçlar, kazf (iffete iftira) suçunun muhtevası ve cezası; üçüncü bölümde ise zina ithamına maruz kalan eşin hakları ve liân ile ilgili konular ele alınmaktadır.

İslam hukuku, şahsî haklar kapsamında onur, iffet ve haysiyet dokunulmazlığına özel önem verdiğiinden bu haklara yapılan kasıtlı saldırıları cezaî müeyyidelerle karşılıksız bırakmayacağını bildirmiştir. Konumuz, İslam ceza hukuku alanında Kur'ân ve sünnet esas alınarak bu alanda yazılmış olan diğer eserlerden de istifade edilerek incelenmiş, imkânlar ölçüsünde vuzuha kavuşturulmaya çalışılmıştır.

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

Yeryüzünde yaratılmışların en şerefli varlığı hiç kuşkusuz insanoğludur. İnsanı kıymetli kılan, onun sahip olduğu değerler ve yüce yaratıcının fitratına işlediği onur, haysiyet, şeref ve dokunulması haram olan kişilik haklarıdır. Kur'an'ı Kerim'de kişilik hakları olan bu dokunulmazlığa ayrı bir önem verilmiştir. Bu hakların korunmasına yönelik işlenen suçlar için Kur'an'da ve Hadislerde şiddetli bir dil kullanılmış ve cezalandırılacağı belirtilmiştir. Dayanaksız olarak isnat edilen suçlar iftira kapsamında değerlendirildiği gibi iffete iftira şeklindeki suçlarda kazf (muhsan kadınlara zina isnadı) suçu kapsamında ele alınmaktadır.

Bireysel ve toplumsal olarak büyük bir etkiye sahip olan zina iftirası Kur'an tarafından yasaklanarak kişilerin temel haklarının zedelenmesine engel olmayı hedeflemiştir. İşte bu nedenle çalışmamızda İslam ceza hukukunda kazf (iffete iftira) suçu ve cezası konusu ele alınmış, İslam hukukunun teorik kaynağı Kur'an-ı Kerim ile pratik kaynağı sünnette konunun ne şekilde işlendiği incelenmiştir.

2. Araştırmanın Amacı Ve Önemi

Kur'an ve hadisler ışığında insanın maddi ve manevi kişiliğine karşı işlenebilecek, cinayetten sonra somut cezayı gerektiren suçlar içerisinde iffete karşı iftira suçu ilk sıralarda yer almaktadır. Bu kapsamda bireysel ve toplumsal hayatın korunması açısından bakıldığında suçların engellenmesi bir takım yaptırımları da beraberinde getirmektedir.

Kişilik haklarının korunması bağlamında beşeri doktrinler bir irade ortaya koyarken İslam dinin temel kaynakları da bu hususta net sınırlar ortaya koymuştur. Allah nezdinde değerli olan ve bu saygınlığını koruma gayretinde olan insanın onur, şeref ve namusunu zedeleyici nitelikteki sözlü ve fiili saldırılar İslam dininde yasaklanmıştır. Konu değerler skalası açısından bir tasnife tabi tutulduğunda insan onurunun her şeyin üstünde olduğu görülmektedir.

Çalışmamızın temel amacı da İslam ceza hukuku konusunda Kur'an ve hadis kaynakları esas alınarak bu alanda yazılmış eserler de taranmak suretiyle konunun önemi ortaya konmaya çalışılmıştır.

3. Çalışmada İzlenen Yöntem

Bu çalışmamızda takip edilen yöntem, araştırmanın konu ve yapısının gerektirdiği şekilde sosyal bilimlerde yaygın olarak takip edilen betimleme, derleme ve analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırma Konusu başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere, uygulamalar konusunda pratiğe kaynaklık etmesi bakımından hadis kaynakları esas alınmıştır. Konu ile ilintili olan ceza hukuku dalına ait eserlerdeki bilgiler imkanlar ölçüsünde derlenmeye çalışılmıştır. Kur'an-ı Kerim, Hadis kitapları ve İslam hukuku alanındaki konuyla ilgili çalışmalara ve tezlere atıfta bulunulmuştur.

Araştırmamızda yeri geldiğinde konuyla ilgili ihtilaflar ortaya konulmuş, görüşlerin bazılarını çeşitli boyutlarıyla değerlendirerek konunun daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız süresince ilk dönemlerde yazılmış eserlere ulaşım sağlamak için el-Mektebetü's-Şamile programından istifade edilmiştir.

4. Konunun Sunulması

Kazf (iffete iftira) suçu ve cezası konusu müstakil olarak çok çalışılmayan konulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı konulardaki yapılan çalışmalar içerisinde (özellikle iftira konusunda) bağımsız bir konu olarak yer verildiği görülmüştür.

Konunun kapsamlı ele alınabilmesi için çalışmamızın birinci bölümünde, suç ve ceza konusunun kavramsal izahını ortaya konmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte suç ve cezanın unsurlarına ayrı ayrı yer verilmiştir.

İkinci bölümde, Kazf konusunu kavramsal perspektiften başlamak suretiyle kazf suçunun unsurları tasnif edilmiştir. Zina isnadında bulunan kişinin iddiasını ispat edecek şahitlerin durumu ele alınmıştır. Kazf edenin iddiasını ispat edememesi halinde kazf suçunun cazai sonuçları izah edilmeye çalışılmıştır. Kazf edilen kişinin kendini savunması ve muhsanlığını delillendirmesi konusu işlenmiştir. Konunun ihtilaflı durumlarında genel olarak mezhep görüşlerine yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise eşlerin iddialarını güçlendirecek ve kendilerini temize çıkarmaya yönelik liâna davet edilmeleri konusu işlenmiştir. Tarafların liân sonucunda karşı karşıya kaldıkları sonuçlar ve etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İnsan, hayatını onurlu bir şekilde sürdürebilmesi için vazgeçilemez ve devredilemez temel hakları vardır. Bu temel haklar can, din, mal akıl ve namus güvenliği şeklinde sıralanmıştır. Söz konusu haklar, İslam hukukunda ‘zarûrât-ı diniyye’ (dinin koruma altına aldığı temel haklar) şeklinde nitelendirilmiştir.² İnsanların sahip olduğu bu haklar dokunulmazdır.³ Diğer bir ifade ile bu haklara haksız saldırılara karşı çeşitli türden yaptırımlar takdir edilmiş ve hemen her hukuk sistemi içerisinde tarih boyunca benzer düzenlemelere yer verilmiştir.⁴

Kazf (iffete iftira) suçunun da insanlık tarihinin ilk dönemlerine kadar uzanan hukuk metinleri içerisinde yer aldığı görülmektedir.⁵ İnsanlık tarihi boyunca kişinin onuru, şerefi ve izzeti, korunması gereken değerler içerisinde yer alması ve bu haklara sözlü ve fiili saldırıların yapılması cezaî müeyyideye konu olmaktadır. İnsanlığın en temel haklarını konu alan ve bu hakları koruma konusunda irade ortaya koyan ilahi vahyin son mesajı Kur’ân-ı Kerim, insanlık için son derece ehemmiyeti haiz ilkeler⁶ ortaya koymuştur. Bu ilkelerin çalıştırılması, işlevsel kılınması durumunda kuşkusuz ilk önce insanın kendi şahsiyetinin oluşmasına, sonra içinde yaşadığı toplumsal dinamiklerin korunmasına ve güçlenmesine en temel katkıyı sunacaktır. İnsanın kişilik haklarına yapılan saldırıların önlenmesine dönük tedbirlerin başında, işlenen suçlara öngörülen maddi ve manevi yaptırımlar gelmektedir. Bu müeyyidelerle suçların niteliği, işleniş şekli, bireysel ve toplumsal etkileri göz önünde bulundurularak caydırıcılık amaçlanmıştır. İslam ceza hukuku açısından suç fiillerinin hiç işlenmemesi için gerekli ön tedbirler konulmuştur.

Had suçları kapsamında yer alan kazf suçu, kadın olsun erkek olsun masum insanların şahsı manevisine karşı işlenmiş en ağır suçlardan sayılmıştır. İslam ceza hukukunun öngördüğü şartlar içerisinde fiilî olarak gerçekleşen kazf suçunun cezası ‘Allah hakkı’ ve ‘kul hakkı’ olarak önümüze çıkmaktadır. Yani söz konusu suçun bize göre dikey (ilahi boyut) bir de yatay (insani boyut) olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. İnsanın kişilik haklarına

² Ebû İshak İbrâhim b. Musa b. Muhammed el-Lahmi el-Gırnati, Şatibî, *el Muvâfakât*, nşr. Ebû Ubeyde bin Hasan Al-i Salman, (Beyrut: Dârü İbn Affan, 1417/1997), 2/20; Muhammed Tahir b. Âşûr, *Makâsıdu’ş- Şer’iati’l-İslamiye*, (Beyrut: Dâr Lübnan littibaa ve’n-neşr, 2011), 232.

³ Faruk Nebhan, *İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler*, Çev. Servet, Armağan, (İstanbul: İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, İÜEF yay. 1978), 7/278.

⁴ Yaşar Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, (Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık, 2012), 46-47; Beşir Babayiğit, “İslam ve Osmanlı Ceza Hukukunda Kazf Suçu”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22/3-4, (2018), 314.

⁵ Babayiğit, 314.

⁶ Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin, *Kur’an-ı Kerim Meâli*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), İsra 17/23-37; Nur 24/2-9,23-24,30-31; Hucurat 49/ 6-12; vb. ayetler.

saldırı niteliği taşıyan iffete iftira suçu Kur’ân-ı Kerim’de suç failine 80 celde (sopa) vurulması ve failin şahitliğinin kabul edilmemesi⁷ şeklinde hükme bağlanmıştır.

Kazf, kelime anlamı “bir şeyi atmak, fırlatmak”⁸ demek olup İslam hukuk terminolojisinde ‘akıllı, ergin, hür, Müslüman ve muhsan (iffetli)⁹ olan bir kadın veya erkeğe ayıplama ve sövmek maksadıyla zinâ isnâdında bulunmak veya muhsan olan kişinin nesebini reddetmektir¹⁰ şeklinde tarif edilmiştir. Kur’ân-ı Kerim’de had cezası gerektiren suçlardan biri olan kazf suçu, çalışmamızda İslam ceza hukuku yönünden incelenerek ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

⁷ Nur 24/4

⁸ Ebü’l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekerıyyâ b. Muhammed er-Râzî, *Mu’cemu Mekayisu’l-Lüğa*, thk. Abdusselam Muhammed Harun, (Daru’l-Fıkr, 1399/1979), 5/68; İbn Manzûr, Ebu’l-Fadl Cemâluddîn Muhammed b. Mûkerrem b. Ali b. Ahmed el- Ensârî er-Ruveyfî, *Lisanu’l-Arab*, (Beyrut: Daru’s-Sâdır, 1414/1994), “kazf”, 9/276; Muhammed b. Abdurrezzak el-Hüseynî Ebu’l-Feyz Murtazâ ez-Zebîdî, *Tâcu’l- Arûs min Cevâhiri’l-Kâmûs*, thk., Komisyon. (Kuveyt: Dâru’l-Hidâye, 1422/2001), 24/241.

⁹ Ebu Hanife’ye göre iffetli “İftira edilen kişinin hayatında cariyesi veya nikâhlı karısı dışında hiçbir kimse ile haram temasta bulunmamış olmasıdır. Hatta üzerinde icma vaki olan fasit nikâhla nikâhlandığı karısı dışında kimseyle temas etmemiş olması gerekir” şeklinde tarif edilmiştir. (Abdülkadir Üdeh, *Mukayeseli İslam Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Çev. Ali Şafak, (İstanbul: Kayıhan yayınları, 2012), 2/539.

¹⁰ Abdülkadir Üdeh, *et-Teşrî’u’l- Cinâî, Mukarenen bi’l-Kanuni’l Vad’i*, (Beyrut: Dârü’l-kütubi’l-Arabî), 2/455.

İSLAM HUKUKUNDA SUÇ VE CEZA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1. Suç Kavramı

Suç, insanoğlunun yaratılışından itibaren hayatında sosyal bir olgu olarak var olmuş ve ceza hukukunun temelini oluşturmuştur. İlk insan Hz. Âdem ile eşinin yasak ağaçtan (ebedilik ağacı - şeceratü'l-huld) ¹¹ yemesi, Hristiyan teolojide “asli günah” inancı, Yahudilikte de insanın “suça temayülü” meselesi, hepsi insanın suç ile ilişkisini ortaya koyan tarihi verilerdir. Tüm dinlerde ve hukuk sistemlerinde “suç” olgusu, birey ve toplum açısından sosyal bir realitedir. Bu önemli konuyu hukuki bakımdan anlamak ve ele almak için onu oluşturan genel unsurların neler olduğunu tespit etmek gerekmektedir.

Suçun oluşabilmesi için, bir insan fiilinin olması ve tipiklik, hukuka aykırılık veya kusurluluk yönünden yapılacak değerlendirmelerde bu hareketin esas alınması gereklidir. İşlenen fiilin suç kapsamına girmesi konusunda suç ve suçun cezasını belirleyen hukuk disiplinleri çeşitli perspektiflerden değerlendirmeye tabi tuttıkları fiilleri suç olarak kabul etmekte ya da suç olarak görmemektedirler. Buna bağlı olarak hukuk sistemlerinin birçoğu kendi sistematiği içerisinde bazı ihtilaflarla birlikte suçu tanımlamaya, suçun unsurlarının nelerden meydana geldiğini ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu bölümde İslam ceza hukuku açısından suç kavramının tanımı ve suçun unsurları ele alınmıştır.

1.1. Suçun Tanımı

Türkçe bir kelime olan suç sözlükte törelere ve ahlakî ilkelere aykırı davranış¹² ya da bir toplumda yazılı yazısız kurallarla yasaklanmış ve yaptırıma tâbi tutulmuş eylem” ¹³ şeklinde tanımlanmaktadır. Suç kavramı ceza hukuku ile ilgili kaynaklarda cürüm, cünha ve kabahat¹⁴ şeklinde ifade edilmektedir.

Klasik İslam hukuk literatüründe suç kavramı genellikle “cerîme” sözcüğü ile ifade edilmiştir. Arapça “crm” kökünden türeyen cerîme, sözlük olarak “günah, suç,¹⁵ kesmek,¹⁶ kazanmak¹⁷ elde etmek”, anlamlarına gelmektedir.¹⁸ İslam ceza hukuku açısından suç en

¹¹ Tâhâ 20/120.

¹² TDK Sözlükleri, “Suç” (Erişim 22 Kasım 2022).

¹³ Mehmet Boynukalın, “Suç”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV yayınları, 2009), 37/453.

¹⁴ Boynukalın, “Suç”, 37/453.

¹⁵ İbn Manzûr, “crm”, 12/91.

¹⁶ İbn Manzûr, “crm”, 12/90; Ebû Tâhir Meccüddîn Muhammed b. Ya'kûb el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1426/2005), 86; İbn Manzûr, “crm”, 12/90.

¹⁷ Kur'an'da bazı ayetlerde haram kazanç elde etmek anlamında kullanılmıştır. (Maide, 5/8)

¹⁸ İbn Manzûr, “crm”, 12/90-95.

genel ve en kısa anlamıyla, bir emrin ihmali veya bir yasağın ihlali¹⁹ şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu tanıma göre Şarî'nin emirlerinin yerine getirilmemesi ya da yasakladığı davranışların işlenmesi suç kabul edilmektedir.

Kaynaklarda suç anlamına gelen “cerîme” teriminin kullanımı tüm suç türlerini kapsarken “cinâyet” teriminin kullanımından genellikle cana ve vücut bütünlüğüne yönelik suçlar kastedilmektedir.²⁰ Klasik kaynaklarda suç, geniş ve dar anlam olmak üzere iki şekilde tanımlanmıştır. Geniş tanımıyla suç, hem dünyevi hem uhrevi olsun Şârî' (kanun koyucu) tarafından emredilen ve yasaklanan kuralların ihlal edilmesini ifade eder. Bu tanımdan yola çıkarak suç ile günah kavramının örtüştüğünü görmekteyiz. Dar anlamıyla ise suç, dini ve ahlaki kuralların dışında sadece mahkeme tarafından tespit edilip devlet otoritesi eliyle cezâî yaptırımı ve hukuk kurallarının ihlalini gerektiren fiiller anlamında kullanılmaktadır.²¹

Suçu tarif ederken İslam hukukçularından İmam Mâverdî'nin yaptığı tanımın ön plana çıktığını görüyoruz²². Mâverdî, “cerîme”nin çoğulu “cerâim” kelimesini tercih etmiş, ayrıca cürümler, Allah'ın had ve ta'zîr cezaları koyarak men ettiği şer'i mahzurlardır/yasak fiillerdir²³ şeklinde tanımlama yapmıştır. Ebû Zehrâ da cerîme kelimesini cinâyet kelimesinden daha geniş anlamda ve tüm günahları içine alacak şekilde Allah'ın yasakladığı fiilleri işlemek, emrettiği şeylere karşı gelmektir²⁴ şeklinde tarif yapmaktadır.

İslam hukukunda suça, "cerime" denilmekle birlikte ayrıca "cerime"nin müteradifi olan "cinayet" kelimesinde kullanıldığını ifade etmiştik. Cinayet kavramı, haram olan her fiil için kullanıldığı gibi Şârî'nin sakındırdığı ve men ettiği, insanın canına, malına, ırzına, aklına karşı işlenen fiillerdir demek ise de, hukuk terminolojisinde daha ziyade cana yönelik yasak müessir fiiller için kullanıldığı görülür.²⁵ Cürcani de cinayeti hayata ya da başka bir şeye zarar veren her türlü yasaklanmış fiil olarak tarif etmektedir.²⁶ Yapılan saldırı ister cana,

¹⁹ Şamil Dağcı, *İslam Ceza Hukukunda İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*, Marife Dini Araştırmalar Dergisi 3/1 (2003), 73.

²⁰ Talip Türcan, “*İslam Hukuku El Kitabı*”, Talip Türcan ed. (Ankara: Grafiker, 2012), 305.

²¹ Türcan, 304

²² Sabri Erturhan, *İslam Hukukunda Suçla Mücadele Yöntemleri*, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 9/2007, 103.

²³ Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib Mâverdî, *Ahkâmü's-Sultâniyye ve'l-Velâyâtü'd-Dîniyye*, (Kahire: Dâru'l-Hadis, ts.), 322; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 1/66; Mustafa Cevat Akşit, *İslam Ceza Hukuku ve İnsânî Esasları*, (İstanbul: Gaye Vakfı Yayınları, 1425/2004), 55.

²⁴ Üdeh, *et- Teşrî'u'l- Cinâî*, 1/128; Muhmmmed Ebû Zehrâ, *el-Cerime ve 'l-Ukûbe fi'l-Fıkhî'l-İslâmî*, (Kahire: Dâru'l-Fikri'l-Arabi, 2006), 20; Şamil Dağcı, *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*, (Ankara: TDV Yayınları, 2018), 27.

²⁵ Üdeh, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 1/98-99; Seyyid Sâbık, *Fıkhu's-Sünne*, (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabi, 1977), 2/512; Ahmet Duran, *İslam Hukukunda İkrar ve Hükmü*, Ant Kreatif Tanıtım Hiz. Dış Tic. Ltd. Şti, (İstanbul: 2008), 143.

²⁶ Seyyid Şerif Cürcani, *Kitabu't-Ta'rifat*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye (Beyrut: 1983), 79.

ister mala, ister diğer varlıklara yapılsın değişmez.²⁷ İslam hukukçularının suç hakkındaki görüşleri muhteva olarak birbirlerine benzetmekle birlikte detaylandırma da bazı farklılaşmalar göze çarpmaktadır.²⁸

Bir ceza hukuku terimi olarak suç, İslam hukukçuları tarafından, Allah'ın had veya ta'zir cezalarıyla tecziye ettiği şer'i (hukuki) yasaklar²⁹, "adalet hakkaniyet ve doğru yola aykırı her fiili işlemek" ya da "Allah'ın yasakladığı şeyleri yapmak, emrettiklerine karşı gelmek"³⁰, hoş olmayan çirkin görülen ve günah³¹ olan bir şeyi yapmak şeklinde tanımlanmaktadır. Ömer Nasuhi Bilmen ise suçun tanımı konusunda şunları söylemektedir: "Suç, esasen muahezeyi müstelzim herhangi bir cürümden, herhangi memnu bir fi'li irtikabdan ibarettir. İnsanların gerek nefislerine ve gerek uzuvlarına, kuvvetlerine, ırzlarına, mallarına taalluk eden herhangi bir haram, memnu bir fi'l, bir cinayettir".³²

Çağdaş ceza hukukçuları ise suçu; "kanunun cezalandırdığı eylem", "kanuna aykırı şuurlu ve iradî fiil", "kusurlu, suç kalıbına uygun, hukuka aykırı fiil"³³ olarak tanımlamışlardır. Çağdaş ceza hukukçuları suçu, sorumlu bir kimsenin olumlu veya olumsuz

²⁷ Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsîlî, *el-İhtiyâr li-Ta'lîlî'l-Muhtâr*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, (Matbaat'ül Halebî Dâru'n-Neşr, Kahire), 5/22; Üdeh, *et-Teşrî'u'l-Cinâiyyi'l-İslâmî*, I/67.

²⁸ Hanefî fakih Serahsî, İbn Nüceym, Aynî gibi Hanefî hukukçulara göre "Cinayet, (genel anlam ile) mala veya cana karşı işlenen şer'an yasaklanmış bir fiilin adıdır. Ancak İslam hukukçularının kullanımında "cinayet" kelimesi mutlak olarak (izafe edilmeden) kullanıldığında en dar anlamıyla hayata ve vücut bütünlüğüne karşı işlenen suçlar anlaşılır ve diğer suçlar için mala karşı işlenen suçta gasb ya da örfte kullanılan isimlerdir". Hanbelî İbn Kudâme de benzer bir tanım yapar ancak cinayeti "hayata veya mala karşı düşmanca işlenen her fiil" olarak tanımlar. Bu manada cinayet kelimesi suç karşılığı olarak cerimeden daha dar anlamda kullanılmaktadır. Şafiî hukukçu Nevevî, *el-Mecmû'* isimli eserinde cinayeti günah ve cürm anlamında, dünya ve ahirette ceza veya kısas gerektirentüm fiiller olarak tanımlar. Şafilardan İmam Gazalî ve Maliki el-Karafi de cinayeti genel anlamda kullanır ve "ceza gerektiren suçlar kitabı" başlığını kullanıp had ve kısas suçlarının hepsi için cinayet kelimesini kullanır. Nazım Büyükbâş, *Klasik İslam Hukuku Literatüründe "Suç"* başlıklı makalesinde Maliki hukukçu ve filozof İbn Rüşd: "kanunla belirlenmiş (meşru-şeri) sınır ve tanımı olan cinâyetler birkaç çeşittir: Cana ve uzuvlara yönelik olduğunda öldürme (*قَتْل*) ve yaralama (*جرح*) diye isimlendirilir, Cinsel organa yönelik olduğunda zinâ (*زنى*) ve sıfah diye isimlendirilir. Kişinin şeref ve manevî değerine yönelik olduğunda kazf (*كُف* = iffete iftira) ismini alır. Cinayet mala yönelik birkaç şekilde olabilir, kavga yolu ile ve haklı gösterecek hiçbir te'vil yapılmaksızın olursa hirabe (*حرابة*) olanı haklı gösterecek bir te'vile dayanırsa bağy (*بغى*) (mal gizli olarak ve saklandığı yerden alınır buna hırsızlık (*سرقة*) silah yolu ile ve zor kullanılarak alınır buna da gasb (*غصب* = soygunculuk) denir." diyerek bu görüşe uyar. Geniş bilgi için bkz., Nazım Büyükbâş, *Klasik İslam Hukuku Literatüründe "Suç"* Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9/42, 1762-1763.

²⁹ Mâverîdî, *el-Ahkâmü's-Sultânîyye*, 208.

³⁰ Hasan Ali eş-Şazeli, *el-Cinâyet fi'l Fıkhu'l İslâmî Dirâsetün Mukaranatun Beyne'l Fıkhu'l İslâmî ve'l Kanun*, (Daru'l-Kitabi'l Câmî'î ts.); Üdeh, *et-Teşrî'u'l-Cinâiyyi'l-İslâmî*, I/66; Ebû Zehrâ, *el-Cerime*, 20; Duran, *İslam Hukukunda İkrar*, 143; Akşit, *İnsânî Esaslar*, 55; Uğur Alacakaptan, *Suçun Unsurları*, (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1975), 29.

³¹ Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-Muhît*, 87.

³² Bilmen, *Kamus*, 3/27.

³³ Talip Atmaca, *İslam'da Suç ve Suç ile Mücadele Yöntemleri*, Dini Araştırmalar; 7/20 (2004), 333-

bir davranışı sonucu, ceza tehdidi oluşturan, kanunda belirlenmiş bir tarife uyan ve hukuka aykırı bir fiil³⁴ olarak tanımlamaktadırlar.

Suçun tarifi konusunda İslâm hukukçuları ile günümüz hukukçuları farklı ifadeler kullansalar da hemen hemen aynı temelde birleşmektedirler. Daha önce bahsi geçen şu ifade suçu kısaca tarif etmektedir: “Suç, *bir emrin ihmali veya bir yasağın ihlalidir.*” Buna göre bir fiilin işlenmesi veya işlenmemesi halinde ceza gerektirmeyen durumlarda o hareketin suç olduğuna hükmedilememektedir. Yine bu tanımlara göre yasaklanan eylemi icra etmeyip sadece düşünmekte suç kapsamına girmemektedir. Her iki hukuk sisteminde bir davranışın suç sayılabilmesi için ortaya konulan davranışın suç sayıldığı konusunda kanunun bulunması (kânûnîlik), suç sayılan fiil hakkında belirlenen bir cezanın takdir edilmiş olması ve fiilin ceza ehliyetine sahip bir şahıs (mükellef) tarafından işlenmiş olması (maddî unsur) gerekmektedir.³⁵ Suça öngörülen cezanın dünya veya ahirette uygulanacak olması, cezanın sınırlarının takdir edilmiş olup olmaması suçun sâbit olması yönünden bir değer taşımamaktadır.³⁶

Bir fiilin suç sayılabilmesi konusunda Kur’ân ve sünnette emir ve yasakların teker teker sayılması yerine, sadece yasağın sınırları belirtilmiştir. Yasak kapsamının dışındaki fiillerin işlenip işlenmemesi ise kişilerin tercihi bırakılmaktadır. Kur’ân ve sünnette örnekleri bulunan bu telakki, insana geniş bir mubah alanı tanıdığını, yasakların istisnai veya geçici bir durum olduğunu ortaya koymaktadır. Yasak alanlar çok sınırlı olmasına karşın, insanlar geniş olan (ibaha) alanında kalma yerine, zaman zaman yasak sınırları zorlamaktadır. Hâlbuki insanın, Şâri’in yasak kıldığı alanları ve fiilleri, mubah hale getirme hakkı ve yetkisi bulunmamaktadır.³⁷

1.2. Suçun Genel Unsurları

İşlenen bir fiilin suç kategorisine dahil edilebilmesi için bulunması gereken mutlak unsurlar o suçun kabul nedenidir. Çünkü hukuki anlamda suçun ne olduğunu anlamak ve herhangi bir davranışı suç sayabilmek bu unsurların tespitine bağlıdır.³⁸

³⁴ Sulhi Dönmezer - Sahir Erman, *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Umûmî Kısım*, (İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1959), 1/283; Parçalı tarif diyebileceğimiz bu bilgileri, Uğur Alacakaptan bir bütünlük içerisinde şöyle ifade eder: “Suç isnat yeteneğine sahip bir kişinin kusurlu iradesinin yarattığı icraî veya ihmali bir hareketin meydana getirdiği yasada yazılı tipe uygun, hukuka aykırı ve müeyyide (yaptırım) olarak bir cezanın uygulanmasını gerektiren bir eylemdir”. Alacakaptan, 10.

³⁵ Büyükbaş, 1764.

³⁶ Nihat Dalgın, *İslam’da Tevbe ve Cezalara Etkisi*, (Samsun: Etüt yayınları, 1999), 5.

³⁷ Dağcı, *İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*, 72-73

³⁸ Dağcı, *Müessir Fiiller*, 31.

Klasik fıkıh kitaplarında suça ait unsurlar ayrı bir başlık altında ele alınmaması İslâm ceza hukukunda suçun genel ilkeleri olmadığı anlamına gelmez. Konu ile ilgili fıkıh kitapları irdelendiğinde temel unsurların seküler hukuk sistemlerine öncülük ettiği dahi görülebilmektedir.³⁹ Son dönem İslam hukukçularından bazıları suçun unsurlarını ele alırken konuyu “erkânü’l cerîme” (suçun unsurları) başlığı altında incelemişlerdir.⁴⁰

Suçun unsurlarından birinin bulunmadığı fiil veya davranış, gerek İslam ceza hukukunda gerekse beşeri hukukta suç olarak nitelendirilmez.⁴¹ Tezimizde suçun unsurları kânûnî, maddi, manevi ve hukuka aykırılık şeklindeki ele alınmıştır.

1.2.1. Kânûnîlik Unsuru

Ceza hukukunda suçların tespiti ve karşılıklarının uygulanması hususunda bulunması gereken en temel unsur, kânûnîlik unsurudur.⁴² Kânûnîlik unsuru, bir fiilin kanunda suç olarak tanımlanmış olması, önceden kanunla belirlenmesi ve uygulanacak cezaların bu kanunda öngörülmesi demektir. Ceza hukukunda “kanunsuz suç ve ceza olmaz”⁴³ şeklinde formüle edilerek hukuk ilkesi haline getirilmiştir.⁴⁴

İslam hukuku erken dönemlerden itibaren, son derece kurumsal, sistematik bir ceza düzenlemesi öngörmüş ve batılı ceza hukuk sistemlerinin de kabul ettiği ve günümüzde evrensel geçerliliği olan bir ilke haline dönüşmüştür.”⁴⁵ En kadim kaynağımız olan Kuran-ı Kerim’de suç ve cezaların kanûnîlik ilkesine işaret eden ayetler bulunmaktadır. “Biz bir elçi göndermedikçe hiç kimseye azap edecek değiliz”⁴⁶ ve “Rabbin kendilerine mesajlarımızı ileten bir elçiyi ana yurtlarına göndermedikçe o yurtları helak edecek değildir”⁴⁷ ayetlerinin kanûnîlik ilkesine işaret ettiği çağdaş İslam ceza hukukçuları tarafından kabul görmektedir.⁴⁸

Hiz. Peygamber’in (s.a.v.) “اِنَّ اِسْلَامًا كَرِيْمًا Kim İslam’da güzel
يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّ اِسْلَامًا كَرِيْمًا ج ا ب ه و ز ح ط ظ ث د ذ ر ز

³⁹ Dağcı, *Müessir Fiiller*, s.37

⁴⁰ Üdeh, *et-Teşrî’u’l-Cinâiyyi’l-İslâmî*, I/98; Akşit, *İnsânî Esaslar*, 56; Ebû Zehrâ, *el-Cerîme*, 131; Dağcı, *Müessir Fiiller*, 2018, 31. Alacakaptan, 29; Adnan Akalın, “*İslâm Hukuku Açısından Suçun Unsurları*,” e- Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, 10, Diyarbakır: (Kasım 2013), 55.

⁴¹ Muhammed Selim Avvâ, *Fî usûli’n-nizâmî el- cinâiyyi’l-İslâmî*, Kahire: Nehda Mısır, (2006), 73; Yaşar Yiğit, “*İnsanlık Onur ve Şerefine Korunması Açısından Kazf Suçu ve Cezasının Değerlendirilmesi*”, Diyanet İlmi Dergi, cilt 40, Sayı: IV, Ankara (t.y.), s.131-144; Büyükbaş, 1766; Alacakaptan, 29.

⁴² Üdeh, *et-Teşrî’u’l-Cinâî*, I/112; Ebû Zehrâ, *el-Cerîme*, 132; Akşit, *İnsânî Esaslar*, 56.

⁴³ Avvâ, *Fî usûli’n-nizâm*, 73.

⁴⁴ Ebû Zehrâ, *el-Cerîme*, 132; Ahmed Fethi Behnesi, *es-Siyâsetü’l-Cinâiyye fi’ş-Şerîati’l-İslâmiyye*, (Kahire: Dâru’ş-Şurûk, 1988/1409), 198, 201-202; Akşit, *İnsânî Esaslar*, 56; Hüseyin Esen, *İslâm’da Suç ve Ceza/İslâm Hukukunda Cezaî Sorumluluk*, (İstanbul: b.y. 2006), 23; Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 5. Baskı (İstanbul: Nesil Yayınları, 1996), 1/206; Dönmezer-Erman, *Ceza Hukuku*, 1/341.

⁴⁵ Üdeh, *Mukayeseli İslam Ceza Hukuku - Özel Hükümler*, 98.

⁴⁶ İsrâ 17/15.

⁴⁷ Kasas 28/59

⁴⁸ Üdeh, *et-Teşrîu’l-Cinâî’l-İslâmî*, I/117; Avvâ, *Fî Usûli’n-Nizâm*, 76.

amel işlerse cahiliye döneminde yaptıklarından hesaba çekilmez”⁴⁹ ve
ت أَلَّا تَعْلَمَ

ع م أ
ب
م

إِسْ دُمْ مَا تَعْلَمُ | Bilesin ki İslâm kendinden önce işlenen günahları yok eder”⁵⁰ hadisleri
هَمْ هَمْ
كَمْ

kânûnîlik ilkesine işaret etmektedir.

Kur'an- Kerim'de ve hadis kaynaklarında açıkça yasak kılınan ve cezaları belirlenmiş suçlar (had ve kısas) olduğu göz önünde bulundurulacak olursa tam bir kânûnîlik ilkesinin câri olduğu görülecektir. ⁵¹ Ta'zîr suçları irdelendiğinde görüleceği üzere had ve kısas suçlarındaki gibi sıkı bir kânûnîlik ilkesinin hâkim olduğu söylenemez. Bununla birlikte ortaya konulan delillerden hareketle yönetim otoritesi veya hâkim tarafından yasama veya yargı yoluyla işlenen fiillerin suç ve cezası tespit edilmiş olması gerekir.⁵²

1.2.2. Maddi Unsur

Suçun maddi unsurunun oluşması için zarar verici bir eylemin veya bir eylemsizliğin var olması gerekir. Başka bir ifade ile insanlara zarar verme veya toplumsal meşru düzeni bozma sonucunu doğuran fiil veya ihmal, maddi unsuru ifade etmektedir. Suçun maddi unsuru İslam hukukçuları tarafından şu şekilde tarif edilmektedir: “Hakkında yasaklama bulunan ve yargı organının ceza tayin ettiği bir yasağı, fiil veya söz ile çiğnemektir”.⁵³ Suçun varlığı için bulunması gereken eylem, ya da eykemsizlik hareketine İslam hukuk doktrinde kısaca fiil adı verilmektedir. Ancak, sadece bir fiilin varlığı suçun maddî unsurunun tamamlanması için yeterli değildir. Yani suç sayılabilecek bir fiilin, dış dünyada değişiklik meydana getirmesi, bir sonucun da ortaya çıkması gereklidir. ⁵⁴ Örnek vermek gerekirse, tabancanın bir şahsa yöneltilip ateş edilmesi fiili ve bu davranışın bir tesir oluşturması, dış âlemdaki değişikliktir. Başka bir ifade ile sonuçtur. Buna göre maddi unsur, kazf (iffete iftira) suçunda muhsan birine zina suçlamasının yapıldığı sözdür. Sonuç ise masum bir insanın kişilik hakkının zarar görmesidir.

İslam hukukunda eyleme dönüşmemiş, kalplerde gizli kalmış düşüncelere, ne kadar kötü olursa olsun ceza tayin edilmemiştir. İnsanın aklından geçen duygu ve düşüncelere hem dünyada hem de ahirette ceza verilmeyeceği yönünde ayet ve hadisler bulunmaktadır. Hz. Peygamber de suçta maddi unsurun arandığını şu ifadeleriyle ortaya koymuştur: *Allah, ümmetimin içlerinden geçirdikleri şeylerle amel etmedikçe veya akıllarından geçeni*

⁴⁹ Müslim, İman: 53.

⁵⁰ Müslim, İman: 54

⁵¹ Murat Polat, *İslam Ceza Hukukunda Suç-Ceza Dengesi*, (Ankara: Astana Yayınları, 2019), 12.

⁵² Üdeh, *et-Teşrî'u'l-Cinâiyyi'l-İslâmî* 1/126-127; Abdülkerim Zeydân, *el-Kisas ve 'd-diyât fi 'ş-şeriâti'l-İslâmiyye* (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1418/1998), 17-18; Karaman, 1/200.

⁵³ Üdeh, *et-Teşrî'u'l-Cinâiyyi'l-İslâmî*, 1/342; Muhammed Ebû Zehra, *İslam Hukukunda Suç ve Ceza*, çev. İbrahim Tüfekçi, 2 Cilt, (İstanbul: Kitabevi Yayıncılık, 1994), 1/327.

⁵⁴ Akşit, *İnsânî Esaslar*, 56-57.

söylemedikçe onları hesaba çekmeyecektir.⁵⁵ Ceza hukukunun en önemli unsurlarından olan maddi unsuru Allah Rasulü sadece dile getirmemiş uygulamaları ile de bu gerçekliğin sosyal hayatta yerleşmesine katkı sağlamıştır. Hz. Peygamberin münafıklara karşı tavrı tam da bu ilkeye kaynaklık edecek nitelikte bir uygulamadır. Çünkü o, ikiyüzlü tutum sergileyen münafıkların kalplerinden geçenleri araştırmanın ümmet içerisinde bir adet halini almaması için münafıklara zarar vermekten uzak kalmış, onlara Müslümanlara davrandığı gibi davranmaya devam etmiştir. Kalplerindeki gerçeğin ortaya çıkması yönünde bir çaba içerisine girmemiştir.⁵⁶

1.2.3. Mânevî Unsur

Kanunda suç olarak tanımlanmış bir fiilin fail tarafından işlenmiş olması, suç sayılması bakımından yeterli değildir. Ayrıca fiil ile birlikte bir iradenin de bulunması gerekmektedir.⁵⁷ Kısaca, hukukun dikkate aldığı insan fiillerinin arka planında akıl ve iradenin olma zorunluluğu bulunmaktadır.⁵⁸

Suç, bir yönü ile organlarla işlenen olumsuz bir fiilden çok akıl ve iradenin dışarıya yansımaları şeklinde de kabul edilebilir. Suçun oluşmasında etken olan akıl ve irade ile fiil arasındaki bu ilişkiye ceza hukukunda manevi unsur denilmektedir.⁵⁹ Bu ilişki bazen kast ile bazen hata (taksir) ile bazen de kastı aşan bir durum ile cereyan edebilmektedir.⁶⁰ Hukukun suç saydığı fiilleri işleyen birine cezanın terettüp edebilmesi için şahsın cezaî ehliyet sahibi olmasının yanında suçu işlemedeki kastı (suç kastı), serbest irade sahibi oluşu veya fiilin taksirli (kusurlu) işleniş gözü önünde bulundurulması gereken durumlardandır.⁶¹ Maddî unsur kapsamında değerlendirilen sebep sonuç ilişkisi (illiyet bağı) nasıl ki, insanın müspet veya menfi bir eylemine isnâd ediliyorsa, failin fiili ile insan iradesi arasında manevi (sübjektif) bir ilişkinin (illiyet bağı) varlığı da aranmalıdır. İslâm ceza hukukunda cezalandırmanın sübjektif sorumluluk esasına dayandığı bilinmektedir. Yani insan hareketleri ile sonuçları arasında iradeye dayanan bir bağ aranmaktadır.⁶²

Bir insana zarar vermek amacıyla bilerek ve isteyerek işlenen müessir fiiller suçun kast ile işlendiğine örnek verilebilir. Yani failin, kanunun suç saydığı bir fiili ve o fiil

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهِٖ وَسَلَّمْ Ebû Abdillâh Muhammed b
[side]-⁵⁵ مَرْحُومًا ۝ وَ عَلٰى اٰلِهِٖ وَسَلَّمْ ۝

Buhârî, *Sahîhi'l Buhârî*, (Dimaşk: Dâru İbni Kesîr, 1423/2002), "Menâkıb", 24 (No. 3437); Müslim, İman 1.

⁵⁶ Ebû Zehra, *İslam Hukukunda Suç ve Ceza*, 1/329.

⁵⁷ Türkan, 314; Akalın, 65.

⁵⁸ Dağcı, *İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*, 75

⁵⁹ Dağcı, *İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*, 75

⁶⁰ Dağcı, *Müessir Fiiller*, 34.

⁶¹ Dağcı, *İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*, 75; Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, 34.

⁶² Dağcı, *Müessir Fiiller*, 35; Nihat Dalgın, "Cezai Sorumlulukta Kasıt", 10/10, (Samsun: OMÜ İlahiyat Dergisi 1998), 212.

sonucunda ön görülen zararın oluşmasını bilerek ve isteyerek işleme iradesi göstermesidir. Kısaca “İrade ile sonuç arasında tam bir uyumun bulunması haline İslam ceza hukukunda *kast* veya *amd* denilmektedir”.⁶³ Kasten işlenen suçlarda fail, ortaya çıkan sonucu bilerek ve isteyerek işlemesi nedeniyle, bu tür suçlara en ağır cezalar takdir edilmiştir.⁶⁴

Fail tarafından, yasanın açıkça suç saydığı bir fiili gerçekleştirmek amacıyla harekete geçilmesi bu eylemin ya da eylemsizliğin sonucunda kastın dışında daha ağır bir sonucun ortaya çıkması şeklindeki suçlara, günümüz ceza hukuku kitaplarında “kastın aşılması” denilmektedir. İslam ceza hukukunda ise şibh-u'l amd (kast benzeri), amdu'l hata (hata ile karışık kast) kavramları kullanılmaktadır.⁶⁵ Kişinin yaralamayı kastettiği halde öldürme fiilinin sonucunun ölümle sonuçlanması örneğinde olduğu gibi, öldürmeyi istemediği halde ortaya çıkan sonuç failin kastını aştığından failin iradesi ve hareketinin sonucu açısından kast ile taksir birleşmiştir. Bu durumda fail, öldürme kastı olmaksızın hareket etmiş ancak sonuç kast ettiğinden daha ağır olmuştur.

Taksirli suçlarda, failin iradesi bir sonucu hedeflemekten, ortaya çıkan sonuç bambaşka olabilmektedir. Kısaca, amaçlanan sonuç ile ortaya çıkan netice bir birinden tamamen farklılaşabilmektedir. Bir diğer ifadeyle, sonucun istenmemiş olmasıdır.⁶⁶ Mesela, su şebekesinde meydana gelen arızanın giderilmesi için kazı yapan işçilerin gerekli önlemleri almamaları nedeniyle bir insanın kazılan yere düşüp ölmesine ya da yaralanmasına zemin hazırlanması durumunda ölüm veya yaralanma ile kazılan çukur arasında dolaylı bir illiyet bağı kurulabilir.⁶⁷ Ölüm veya yaralanmanın sebebi, yola kazılan çukur olmakla birlikte, çukuru kazıyan işçilerin önlemleri ve dikkatsiz davranışları nedeniyle kusurları bulunmaktadır. Bununla beraber çukuru kazıyan işçilerin iradeleri ile ölüm arasında tam bir uyum bulunmamaktadır. Benzer durum, avlanmak amacıyla ateş edilen havyan yerine, tedbirsizlik ve dikkatsizlik sonucu bir insanın ağır bir şekilde yaralanmasına veya ölmesine sebebiyet veren avcı için de söz konusudur.⁶⁸ Örneklerden yola çıkarak failin iradesinin suça hiç yönelmemesi ve kastın bulunmaması taksirli suçlarda kısas cezasını düşürmektedir. Ancak

⁶³ Dağcı, *İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*, 75

⁶⁴ Dağcı, *İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*, 75; Hilal Özey, *İslam Ceza Hukukunun Temel Prensipleri*, (Ankara: İksad yayınevi 2019), 78.

⁶⁵ Dağcı, *İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*, 76

⁶⁶ Akalın, 58.

⁶⁷ Dağcı, *İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*, 77.

⁶⁸ Dağcı, *İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*, 77; Dalgın, “*Cezai Sorumlulukta Kasıt*”, 211; TCK’nın 22. maddesinin 2. fıkrası taksiri şu şekilde tanımlamıştır: “Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeden gerçekleştirilmesidir.”

mağdur olan kişinin mağduriyetini gidermek için tazminat (diyet) ödemesi gerekebilmektedir.⁶⁹

Manevi unsur kapsamında ortaya konulan bilgiler ışığında akıl ve irade yetilerinden mahrum olan varlıklar, eşya ve hayvanlar suçun faili olarak değerlendirilmemektedir. Ayrıca cezâî yönden sorumlu olmamakta, akıl hastalığı, çocukluk, ikrah (zorlama) gibi akıl ve iradeyi devre dışı bırakan haller de suçluluk durumunu ortadan kaldıran sebepler olarak kabul edilmektedir.

1.2.4. Hukuka Aykırılık Unsuru

Suçun unsurlarından sonuncusu hukuka aykırılık unsurudur. Bu unsur, fiilin hukuk düzeni ile bir çelişki ve çatışma halinde bulunmasını ifade eder.⁷⁰ Başka bir deyişle suçsayılan davranışa hiçbir hukuk kuralının izin vermemesi gerekir.

Hukuka aykırılık, kanunda suç olarak tanımlanmış olan ve bu tanıma denk düşen davranışın hukuk sisteminin bütününe ihlal etmeyecek şekilde düzenlenmiş olmasıdır. Buna göre bir davranışın ceza hukukunda tanımlanan suç sayılabilmesi için, o fiilin başka bir hukuk kuralı tarafından normal hal olarak tanımlanmamış olması gerekmektedir.⁷¹ Çünkü kanunda suç olarak tanımlı bulunan bir harekete hukuk düzeni tarafından izin verilmemekle birlikte çeşitli nedenler ve farklı sebeplere bağlı olarak aynı hareket için başka bir kanun maddesinin meşrûfiyet oluşturacak alan açması durumunda söz konusu hareket suç niteliğinden çıkarak tam tersine hukuka uygunluk niteliği kazanacaktır. Kısaca ceza hukuku açısından suç unsuru taşıyan her eylem cezaya konu olmayabilir. Yani bir fiil nefsi müdafa, ızdırar (zorlama) hali veya görevin yerine getirilmesi gibi farklı şekillerde meydana gelmiş olabilir. İlk bakışta suç gibi görünen bir fiil nefsi müdafaa ya da görev icra etmek için yapılmışsa yerine göre suç kapsamında değerlendirilmeyecektir. Örnek olarak bir insanı öldürme fiilinin hukuktaki karşılığı suçtur. Ancak, mahkeme tarafından verilen idam hükmünü yerine getirmekle vazifeli infaz memurunun, kanunun kendisine vermiş olduğu görev gereği infaz/öldürme eylemini gerçekleştirmesi de şeklen bir insanı öldürmektir. Ancak görev dışında suç sayılan öldürme eylemi yasal bir vazifenin icrası nedeniyle hukuka uygun hale gelmiştir. Görevini icra etmesi nedeniyle yerine getirdiği infaz eylemi, infaz görevlisini suçlu kılmaz ve yapılan işlem suç

⁶⁹ Dağcı, *İrade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi*, 77.

⁷⁰ Alacakaptan, 95-97.

⁷¹ Türcan, 313.

sayılmaz. Bu fiil bir hukuk kuralına dayanmakta oluşu sebebiyle hukuka aykırılık vasfından çıkıp hukuka uygun hale gelmektedir.⁷²

1.3. Suçların Tasnifi

Günümüz İslam hukukçuları suçları farklı tasniflere tâbi tutmuşlardır. Bazen suçun isminden hareketle bazen de suça tanımlanan cezadan hareketle tasniflerde farklılıklar oluşmuştur.

İslâm hukukunda suçlar, konusu bakımından hayata, vücut dokunulmazlığına, mal varlığına, şahsiyete ve kişinin temel hak ve hürriyetlerine yönelik suçlar gibi guruplara ayrılmaktadır. İhlâl edilen hakkın mahiyetine göre Allah (kamu) hakkının (hukukullah), kişilik (kul) haklarının ve her iki hakkın da (karma) bulunduğu suçlar şeklinde ayırım yapılabilmektedir.⁷³

Suç olan fiile öngörülen cezalar açısından suçlar; had ve kısas cezası gerektiren suçlar, kitap ve sünnet tarafından açıkça kuralları, sınırları ve müeyyideleri belirlenmiş suçlardır.⁷⁴ Ta'zir suçları ise had ve kısas cezalarında olduğu gibi sınırları açıkça veya doğrudan belirlenmiş suçlar değildir. İslam ceza hukukunda cezalandırmaya yetkili organ, devletin yetki verdiği kurumlardır. Toplumsal düzen göz önünde bulundurularak Kur'an ya da sünnette yer verilmiş ancak cezası tespit edilmemiş suçlara, meşru otoritenin tayin ettiği hâkimler tarafından ceza öngörebildiği gibi, en baştan ta'zir şeklinde cezalara da hükmedilebilmektedir.⁷⁵

Klasik İslâm Hukuku literatüründe en çok kabul gören tasnif suçların içeriğine ve şiddetine göre ya da Şârî' tarafından belirlenip belirlenmemesine göre yapılan tasniftir. Bu da, had gerektiren, kısas veya diyet gerektiren ve ta'zir gerektiren suçlar şeklinde tasnif edilmiştir.⁷⁶ Bizim çalışmamızda da bu üçlü sistem esas alınmıştır.

1.3.1. Had Cezasını Gerektiren Suçlar

Had kavramı sözlükte mastar olarak “engel olmak, ⁷⁷ iki şeyin arasını ayırmak, yasaklamak”⁷⁸ olarak tarif edilmiştir. İsim olarak “iki şeyin birbirine karışmasını engelleyen

⁷² Alacakaptan, 8-9, 96.

⁷³ Boynukalın, “suç”, 37/455; Akalın, 53.

⁷⁴ Üdeh, *et- Teşrî'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî* 1/121.

⁷⁵ Türkan, 306.

⁷⁶ Üdeh, 1/78; Türkan, 305; Özey, 10.

⁷⁷ Alâuddin Ebû Bekr b. Mes'ud el- Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi' fî Tertibi's-Şerai'*, (Mısır; Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1327-1328), 7/ 33; “Fıkıh kitaplarında had çoğulu hudud terimi ile hem miktarı belli cezalar, hem de belli suçlar ifade edilir. Suçlar için Cerâimü'l-Hudud denilecek yerde Hudud başlığı altında hem cezalar hem de

şey, sınır, bir nesnenin uç ve kenar kısmı”⁷⁹ gibi anlamlara gelmektedir. Sözlük anlamı kapsamında gardiyana suçluların dışarıya çıkmasını engellediği için, kapıcıya da dışardakileri içeri almadığı için haddâd denilmiştir.⁸⁰

İslam ceza hukuku terimi olarak had; Şârî’ tarafından miktar ve keyfiyeti nasla belirlenmiş, kısas ve diyet dışındaki müeyyideleri ifade eder. Allah’ın hakkı olarak yerine getirilmesi gereken, Şârî’ tarafından sınırı ve miktarı belirlenen bir ceza olması yönüyle ceza miktarının azaltılması veya artırılması gibi bir müdaleye kapalı oluşuna işaret etmektedir. Başka bir ifade ile diğer cezalarda hüküm verme serbestisine sahip olan otoritenin had cezasını düşürme veya faili affetme yetkisi bulunmamaktadır.⁸¹

Kisas gerektiren suçların cezaları da Şârî’ tarafından konulması yönüyle had cezalarıyla benzerlik göstermektedir. Ancak şahıslara karşı işlenmiş suçlarda ceza, kısas veya diyet olduğu için had gerektiren suçlardan ayrılmaktadır.⁸²

Had cezalarını gerektiren suçlar zinâ, kazf, şurb, sirkat, hırabe, irtidat ve bağy olmak üzere yedi başlık altında toplamak mümkündür.⁸³

1.3.2. Kisas veya Diyet Gerektiren Suçlar

Kisas lügatta mastar/isim olarak “misilleme yapmak” “mutlak eşitlik, bir şeyin iki tarafının birbirine denk olması; işlenen fiile denk bir fiille mukâbele de bulunulması” anlamlarına gelmektedir.⁸⁴ İslam ceza hukukunda, suçlunun kasten öldürdüğü kişiye karşılık kendisinin öldürülmesini, kasten işlediği bir fiil sonucu mağdurda bedenî-fizikî zarar meydana getiren kimsenin benzer şekilde cezalandırılmasını ifade eder.⁸⁵ Kasıtlı (taammüden) öldürme

suçlar anlatılır”. Bkz. Şemsü’l-eimme Ebû Sehl Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed es-Serahsî, Mabsût ed. Mustafa Cevat Akşit, (İstanbul: Gümüşev, 2018), 9/59.

⁷⁸ Mu’cemu Mustalahâtu’l Ulûmu’s Şer’iyye, Mecmuatü minel Müellifin, (Riyad: Mektebetü’l Melik Fahd el-vataniyye, 1439/2017), 2/655.

⁷⁹ İbni Manzûr, “had”, 3/140; Ali Bardakoğlu. “Had”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (İstanbul: TDV Yayınları 1996), 4/547-551.

⁸⁰ Abdurrahman bin Muhammed el-Cezîrî, *el Fıkhu ale’l Mezâhibi’l Erbaa*, (Beyrut: Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1434/2003), 5/11.

⁸¹ Kâsânî, *Bedâiu’s-Sanâi’*, 7/33; Cezîrî, *el Fıkhu*, 5/12; Ebû Zehra, *el- Ukûbe*, 59.

⁸² M. Alem Hammad, *Hâkim Şehid el-Mervezî ve Ceza Huku İle İlgili Görüşleri*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004), 34.

⁸³ Çalışkan, “Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları”, Ankara İlahiyat Dergisi, Kuruluşunun Kırkinci Yılı Özel Sayısı, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1989), 374; Haluk Songur, *İslam Ceza Hukuku Üzerine-Genel Kısım Özel Kısım Ayırımı ve Belirlenmiş Suçlar bakımından Cezaların Taksimi- İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (Nisan 2003), 1/191-192.

⁸⁴ Şâmil Dağcı. “Kisas”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25/488.

⁸⁵ Dağcı, “Kisas”, 25/488.

ve yaralama suçları için kısas uygulanır. İşlenilen fiilde kasıt yoksa mağdura kısas yerine diyet ödenmesi gerekir.⁸⁶

İmam Serahsî de suçun kasten işlenmesinin yanı sıra mağdurun veya velilelerinin talepte bulunmaları halinde belirlenen cezalandırmanın uygulanacağını ilave ederek benzer birtanım yapar.⁸⁷ Son dönem İslam hukukçularından Ömer Nasuhi Bilmen'in kısas tarifi şu şekildedir: Esasen eşitlik manasını hissettirici olup “bir şeyin izine tâbi olmak ve onun bir benzerini/dengini getirmek” demektir. Cürm ile ceza arasında denklik şartı arandığından bu özel cezaya “kısas” denilmiştir.⁸⁸

Diyet, İslam ceza hukukunun temel konularından birini oluşturur. Diyet İslam hukukunda bir kişinin haksız yere öldürülmesi, yaralanması veya sakat bırakılması durumlarında kan bedeli ve ceza olarak ödenen bedeli ifade eder.⁸⁹

Diyet, Kur'ân-ı Kerim ile meşru kılınmış ancak miktarı hakkında ayette açıkça bilgi verilmemiştir.⁹⁰ Bu suçların müeyyideleri genellikle hadis kaynaklarında konu edilmiştir.⁹¹

Diyet konusunda hadislerle birlikte sahabe uygulamaları İslam ceza hukukuna kaynaklık etmişlerdir.⁹² Herhangi sebep ile diyet cezası düşecek olursa ta'zîr cezası onun yerine geçebilmektedir.⁹³

1.3.3. Ta'zîr Cezası Gerektiren Suçlar

Ta'zir kelimesi sözlükte, engel olmak, men etmek, terbiye etmek, şiddetli bir şekilde dövmek, kınamak, saygı duymak anlamlarına gelir.⁹⁴ İstilah olarak; hakkında nas tarafından belirlenmiş bir ceza bulunmayan suçlardan dolayı suç failine verilen engelleyici, caydırıcı, ıslah edici ve terbiye edici, miktar ve keyfiyetinin belirlenmesi yetkililere bırakılan cezalardır.⁹⁵ Hadis kaynaklarında kavramsal manada ta'zîr yer almamakla birlikte ta'zîr

⁸⁶ Bkz. Nisa 4/92.

⁸⁷ Serahsî, *Mebhut*, 9/59. “Hanefilere göre kısasta cins, ırk, sınıf ve din farkı gözetilmez.”

⁸⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, “Kısas” *İslam Hukuku Terimleri Sözlüğü*. Sad. Abdullah Kahraman, (İstanbul: Nizamiye Akademi, 2016), 124.

⁸⁹ Ali Bardakoğlu, “Diyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1995), 9/473.

⁹⁰ Nisâ, 4/92

⁹¹ Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *Sünen*, thk. Şuayb el-Arnâvût, (Dîmeşk: Dâru'r-Risâle el-Alemiyye, 1430/2009), “diyât” 4, 6/556; Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb Nesâî, *Sünen*, thk. Hasan Abdülmün'im Şelebî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), “Kasâme,” 39, 6/315; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, *Sünen*, Thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî-Faysal İsa el-Babî el-Halebî (Daru İhyai Kütübî'l-Arabiyye, ts.), “Diyât”, 5,2/877.

⁹² Ebû Dâvud, Diyât 53; Nesâî, Kasâme, 1; İbn Mâce, Diyât, 5.

⁹³ Bahar Yıldırım, *İslam Ceza Hukukunda Kasta Benzer (Şibh-i Amd) ve Cezası*. (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 51.

⁹⁴ Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-Muhît*, 439; İsfahanî, *el-Müfredât*, 564; Bilmen, *Kamus*, 3/24.

⁹⁵ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâî*, 7/63; Bilmen, *Kamus*, 3/24; Karaman, 1/141-197.

uygulamaları yönünde çok sayıda örnek bulunmaktadır. Ta'zîrin genel çerçevesinin çizilmesinde bu hadisler etkin rol oynamıştır.⁹⁶

Ta'zîr suçları, İslam hukuku kaynaklarında had suçları ve cinayet suçlarındaki gibi cezası Şârî' tarafından belirlenmiş olmayan, kişi haklarına veya kamu zararına neden olan, cezasının miktarı ve uygulanması devletin yetkili organlarınca öngörülen fiilerdir.⁹⁷ Mesala rüşvet, faiz, sövme ve hakaret gibi fiiler kesin olarak yasaklanmış olmasına karşın bu fiilleri işleyenlere uygulanacak müeyyideler belirlenmemiştir. Failin durumu dikkate alınarak işlenen suçun niteliğine göre ta'zir kapsamında bulunan cezalardan uygun olanı ile cezalandırmanın hak ve yetkisi yargıya bırakılmıştır.⁹⁸ Kısasın mümkün olmadığı kasten işlenen suçlarda veya kısasın af ile düştüğü hallerde, ta'zir ve diyet cezalarının her ikisi de hâkim tarafından takdir edilebilir.⁹⁹

İslam hukukunda ceza, suçluyu ıslah etmek, toplumun güvenliğini sağlamak ve suçları azaltmak için konulmaktadır. Bu nedenle ta'zir gerektiren suçlarda hâkim suçun ağırlığına ve işleniş biçimine göre uygun bir cezayı uygulama hakkına sahiptir. Hâkim kamu adına görev yapan, cezanın hafifletilmesi veya ağırlaştırılması yönünde suçlunun ve toplumun menfaati açısından seçim hakkına sahip olan yetkili karar vericidir. Bu nedenle hâkimin yetkisini kullanarak had dışındaki suçlar için ceza takdir etmesi meşrudur. İslam hukukuna göre, suçlunun ıslah edilmesine vesile olan, diğer şahısları suça bulaştırmaktan koruyan ve toplumu gerek suçlunun, gerekse suçun olumsuz etkilerinden muhafaza eden, hâkim tarafından öngörülen her türlü ceza meşru kabul edilmiştir.¹⁰⁰

1.4. Kur'ân'da Yer Alan Suç Kavramları

Kur'an'da kabahati, kötülüğü, gayr-i meşrû davranışları, suçu ya da karşılığında ceza öngörülen insan davranışlarını niteleyen birçok kavram bulunmaktadır.¹⁰¹ Söz konusu edeceğimiz kavramlar birbiriyle yakın anlam ilişkisi içindedirler. Hoş görülmeyen eylemleri niteleyen kavramlardan kısaca söz etmek suç olgusunu anlamamıza katkı sağlayacaktır.

⁹⁶ Buhârî, Hudud, 42; Müslim, Hudûd, 40; Geniş bilgi için bkz. Tuncay Başoğlu, "Ta'zir" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), 40/198.

⁹⁷ Üdeh, *et-Teşrî'u'l-Cinâiyyi'l-İslâmî*, 1/126; Başoğlu, "Ta'zir" 40/198; Karaman, 1/197; İlhan Bulut, *İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar*, 52/1, (Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, 2003), 169.

⁹⁸ Dağcı, *Müessir Fiiller*, 446-47

⁹⁹ Üdeh, *et-Teşrî'u'l-Cinâiyyi'l-İslâmî*, 1/126; Zuhaylî, 7/472.

¹⁰⁰ Üdeh, *et-Teşrî'u'l-Cinâiyyi'l-İslâmî*, 1/127.

¹⁰¹ Atmaca, *İslam'da Suç ve Suç ile Mücadele Yöntemleri*, 334

1.4.1. Cürm

Cürm (جرم) kavramı, Kur'an'da çoğunlukla fail formunda (mücrim) olarak zikredilmektedir. Çirkin fiilin faili mücrim olarak isimlendirilmektedir.¹⁰² Allah, kitap, peygamber, ahiret gibi inanç esaslarına karşı suç işleyenler ile yapılmaması gerektiği halde yapanlar ve yapılması gerektiği halde eylem ortaya koymayanların fiilileri mücrim kavramı kapsamında yer almaktadır. Kaynaklarda mücrim ifadesi genel olarak Allah'ın yasak kıldığı her türlü batıl inanç, günah olan söz, fiil ve davranışları sergileyenlere, ilâhi iradeye isyan edenlere, İslâm dinini kabul etmeyen kimseler için söylendiği görülmektedir.¹⁰³

1.4.2. Seyyie

Seyyie (سَيِّئَة) kavramı nâhoş olan kötü davranışları ifade etmektedir. Bu kavram inanca, cana, mala, ırza karşı işlenen suçlara vurgu yapmakla cimrilik, israf, gösteriş amaçlı infakta bulunmak, münafıklık, hile ve bozgunculuk gibi ahlaki zaafiyet içeren olumsuz davranışları nitelemektedir.¹⁰⁴ Fahreddin Râzî, “Kim bir kötülük işlerse onun karşılığını görür.”¹⁰⁵ “kötülüğün/ karşılığı, ona denk bir kötülüktür.”¹⁰⁶ ayetini seyyie'nin bütün سَيِّئَاتِهِ günahları kapsadığı¹⁰⁷ şeklinde yorumlamıştır.

1.4.3. Hatîe

Hata, (خطأ) düşünürken, konuşurken veya bir iş yaparken meydana gelen, doğrunun zıddı¹⁰⁸ olan yanlış şeyler, hedefleneni ve doğruyu tutturamama anlamlarına gelmektedir. Bu tanıma göre hata, istenilmeden yapılan yanlış işler, amacın dışında gerçekleşmiş ve öngörülememiş sonuçların ortaya çıkma durumu şeklinde açıklanabilir.¹⁰⁹

Kur'an'da خطا kelimesi, Allah'a inanmamak,¹¹⁰ “bile bile günah işlemek”, “suç”,¹¹¹ cana kıymak,¹¹² zinâyâ meyletmek,¹¹³ başkasına kötülük etmek¹¹⁴ gibi yasaklanmış davranışları nitelemektedir.¹¹⁵

¹⁰² Hatice Kelpetin Arpağuş, “Mücrim”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV yayınları, 2020), 31/453.

سَيِّئَاتِنَا أَلَمْ نَكُنْ مِنْكُمْ مَلَكًا وَنَحْنُ نَعْتَدُكُمْ De ki: Siz, bizim işlemiş olduğumuz suçtan سَيِّئَاتِنَا أَلَمْ نَكُنْ مِنْكُمْ مَلَكًا وَنَحْنُ نَعْتَدُكُمْ

¹⁰³ sorgulanacak değilsiniz ve biz de sizin yapmakta olduklarınızdan hesaba çekilecek değiliz.” En'am, 6/124.

¹⁰⁴ Tevbe, 9/9; En'am, 6/31; A'raf, 7/31; İsra, 17/29,33,34,36,37; Yusuf 12/24; Bakara, 2/49; Nisa, 4/22; Nisa, 4/38; Münafikun, 63/2; Nahl, 16/94.

¹⁰⁵ Nisa, 4/123.

¹⁰⁶ Şura, 42/40.

¹⁰⁷ جَعَلْنَاكَ نَارًا مِّنْ نَّارٍ فَتَكُونُ أَفْوَاجًا Fahreddin er-Râzi, *Tefsir-i Kebir*, (Beyrut: Daru İhyâit Tûrâsî'l Aarabî, 1320), 3/568.

¹⁰⁸ İbni Manzûr, “hata”, 1/65; ضِدَّ صَوًّا Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, 39; Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, 1/211.

¹⁰⁹ H. Yunus Apaydın, “Hata”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/437.

¹¹⁰ Hakka, 69/33.

¹¹¹ Bkz. İsrâ 17/31 Yûsuf 12/29, 97; Hâkka 69/9, 37; Bakara 2/81.

¹¹² İsrâ, 17/31

Kişinin fiillerinde niyet yönünden bir kasıt olması halinde davranış hata olmaktan çıkar günah ve ceza gerektiren fiil haline dönüşür.”¹¹⁶

1.4.4. Zenb

Zenb (ذنب) "suç" anlamında kullanılan, “neticesi kötü olan fiil” demektir.¹¹⁷ “Cezâî ehliyet sahibi şahsın gayri meşrû davranışı” olarak da tarif edilmiştir.¹¹⁸

Kur’ân-ı Kerîm’de sık kullanılan bu kelime şirk, küfür, zinâ ve katil gibi günahlar için kullanılmıştır.¹¹⁹ Allah’a şirk koşmak, ayetleri inkâr etmek, adam öldürmek, itaatsizlik, zina, iftira ve her türlü kötülük yapmak¹²⁰ gibi yasaklanmış, her türlü inanç söz, fiil ve davranışlar zenb kapsamında değerlendirilmektedir. Helak edilen kavimlerin zenbleri (günah) yüzünden cezalandırıldıkları ve helak edildiklerini Kur’ân-ı Kerîm haber vermektedir.¹²¹ Bu itibarla zenb kavramının topluma zarar vermeye dönük suç niteliğinde bir yönünün olduğu anlaşılmaktadır.

1.4.5. İsyân /Bağy

İsyân (إِصْرَارٌ) ve bağy (بَغْيٌ) sözlükte “haddi aşmak, zulmetmek, haktan ayrılmak” anlamlarına gelmektedir. Bir fıkıh terimi olarak isyân ve bağy kavramları dinî-ahlâkî bir terim olarak “Allah’a karşı gelme, dinin çizdiği sınırları aşma” mânasında kullanılmakla birlikte

¹¹³ Yusuf, 12/29

¹¹⁴ Yusuf, 12/91,97; Kasas, 28/8.

¹¹⁵ Bakara 2/81; Nisâ 4/92,112. Fıkıh terimi olarak “Mükellefiyeti tamamen veya kısmen kaldıran ehliyet arızalarından biri, kastın karşısı olarak kullanılır. “hatie” fiilinin özellikle din hususunda olmak üzere tıpkı “esime” gibi “günah işlemek ve günahkâr olmak” anlamında, “ahtaa” fiilinin ise “gerçekleşen sonucu kastetmeksizin doğruyu tutturamamak ve yanılmak” mânasında kullanıldığı söylenir. H. Yunus Apaydın. “Hata”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Ankara, 1997, 16/237-442. Kur’an’da ism, zenb ve seyyie gibi doğrudan günah anlamında olan kelimelerle bağlantılı olarak geçtiği “Kim bir hata işler veya bir günah yerler de vardır. وَكَيْفَ يَكُونُ لَهُمْ جُثَاثٌ إِذَا كَفَرُوا وَيَقُولُوا بَلْ عَصَيْنَا اللَّهَ وَعَصَيْنَا الرَّسُولَ” (Nisa, 4/112) Hatanın kasıtlı olarak işlenen yönüyle ism/günahla birlikte zikredilmiştir. Lafız yönüyle farklı oldukları fakat ikisi de aynı manada olduğu görüşüne karşılık hatanın küçük, ism’in ise hata’ya göre daha görüşü belirtilmektedir. Kurtay, Hikmet Yurdu, 179 وَكَيْفَ يَكُونُ لَهُمْ جُثَاثٌ إِذَا كَفَرُوا وَيَقُولُوا بَلْ عَصَيْنَا اللَّهَ وَعَصَيْنَا الرَّسُولَ büyük günah olduğu

yerler de vardır. وَكَيْفَ يَكُونُ لَهُمْ جُثَاثٌ إِذَا كَفَرُوا وَيَقُولُوا بَلْ عَصَيْنَا اللَّهَ وَعَصَيْنَا الرَّسُولَ kazanır da sonra onu bir suçsuzun üzerine atarsa, şüphesiz iftira etmiş, apaçık bir günah yüklenmiş olur. (Nisa, 4/112) Hatanın kasıtlı olarak işlenen yönüyle ism/günahla birlikte zikredilmiştir. Lafız yönüyle farklı oldukları fakat ikisi de aynı manada olduğu görüşüne karşılık hatanın küçük, ism’in ise hata’ya göre daha görüşü belirtilmektedir. Kurtay, Hikmet Yurdu, 179 وَكَيْفَ يَكُونُ لَهُمْ جُثَاثٌ إِذَا كَفَرُوا وَيَقُولُوا بَلْ عَصَيْنَا اللَّهَ وَعَصَيْنَا الرَّسُولَ büyük günah olduğu

“Ey Yusuf! Sen bundan sakın kimseye bahsetme. (Kadın), sen de günahının bağışlanmasını

dile. Çünkü sen günah işleyenlerdensin.” (Yusuf, 12/29.)

¹¹⁶ Ebû Yûsuf, hatayı “kişinin murat ettiği şeyin dışında veya istemediği bir şeye isabet kaydetmesi”¹¹⁶, İbn Melek, “bir şeyin irade edilenin hilâfına gerçekleşmesi”¹¹⁶ Sadrüşşerîa, “tam kasıtlı kastetmeksizin bir fiil yapmak” şeklinde tanımlama yapmışlardır. Sadrüşşerîa, kendi tarifine “bir hayvanı avlamak için atış yapıp bir insanı vurmak” örneğini vermiştir. Bu durumda bu kişi için tam olmayan bir kasıt yani hata söz konusudur. ¹¹⁶ Ebû Yûsuf, Yâkûb b. İbrahim el-Ensârî, *Kitâbü'l-Harâc*, (Beyrut: Dâru'l Ma'rife 1399/1979),156; İbn Melek, *Şerhu'l-Menâr*, Şerh, Zeyneddin Abdurrahmân İbn Ebî Bekr, (Beyrut: Dâru'l Kütübü'l İlmiyye, 1308), 368-369; Zebîdî de aynı anlamı verir. (Tâcu'l Arûs, 1/214); Apaydın, “Hata”, 16/438.

¹¹⁷ Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*, thk. Saffan Adnan Davudî, (Dimaşk-Beyrut: Dâru'l Kalem-Dâru eş-Şâmiyye, 1413), “znb”, 331.

¹¹⁸ Bebek, “zenb”, 14/282.

¹¹⁹ Bebek, “zenb”, 14/282.

¹²⁰ Enfal, 8/52, 54; Maide, 5/18, 49; Ankebut, 29/39-40; Yusuf, 12/23, 29, 97, 102; Şuarâ, 26/14

¹²¹ Enam, 6/6; Ankebut, 29/40.

siyasî içeriğinin olduğu da değerlendirilmektedir.¹²² Siyasi yönüyle meşru devlet başkanına karşı girişilen isyan (âsî) ve ihtilâl (bağy) suçuna, ne tür cezanın uygulanacağı İslam hukukçuları arasında tartışmalıdır. Bağy suçu hanefi mezhebi hariç diğer üç mezhebin kaynaklarının çoğunda had suçu olarak gösterilmiştir.¹²³ Ayrıca devlete isyan içinde olanların işgali altındaki bölgeye “dârül bağy”, isyancılara “ehl-i bağy” denilmiştir.¹²⁴ Çatışma durumunda olan iki mümin gruptan biri uzlaşmayı reddederek (bağy) tutumunu devam ettirmesi halinde Allah’ın emrine gelinceye kadar diğer grupla mücadele edilmesi gerektiği ayette bildirilmektedir.”¹²⁵

1.4.6. Fesâd

Fesâd (فساد) kelimesi Arapça’da masdar olarak “bozulmak, çürümek; sağduyudan sapmak; bir şeyin istikametinden az ya da çok bir şekilde ayrılması” gibi anlamlara gelir. “Zulüm, çalkantı, düzensizlik” manalarında da kullanılmıştır.¹²⁶

Kur’ân-ı Kerîm’de birçok âyette fesâd kelimesini ıslahın zıddı, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmak¹²⁷ şeklinde kullanıldığını görmekteyiz.

Tevhid ilkesinin zedelenmesi ile kozmolojik sistem arasında bağ kurularak yeryüzü ve gökyüzü düzeninin bozulacağı yine “fesâd” kelimesi ile ifade edilmiştir.¹²⁸

Fesâd ve ifsâd kavramları gerek toplumsal, siyasal ve gerekse dinî alanlarda belli bir denge veya düzenin bozuluşunu da ifade eder.¹²⁹

¹²² Ali Şafak, “Bağy”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları 1991), 4/451-452. (Sözlük anlamlarından biri olan ‘dinin çizdiği sınırları aşmama’ konusunda bir rivayette şöyle buyurulmaktadır: “Helâl de bellidir, haram da bellidir. İkinin arasında birtakım şüpheli hususlar vardır ki insanların çoğu bunları bilmezler. Kim şüpheli şeylerden sakınırsa, dinini ve haysiyetini korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse, harama düşmüş olur...” Buharî, İman 39; Müslim, Müsâkât, 107.

¹²³ Bağy suçu sabit olan isyancılarla savaşmak ve bu sırada onları öldürmek helâl kabul edilmiştir. Yalnız onların Müslüman olduğu ve suçlarının siyasi bir suç teşkil ettiği gözden uzak tutulmamalıdır. Bunun sonucu olarak sadece zarûret halinde ve isyanı bastırarak ölçüde bir şiddete izin verilmiştir.(Büyükbaş, 1769-1770).

¹²⁴ Şafak. “Bağy”, 4/451-452; Mâsiyetle zenbi aynı konumda gören Ebü'l-Bekâ “kişinin kasten işlediği haram fiil” olarak tanımlamış, isyanı “yükümlülük getiren belli bir emre karşı çıkmak değil mutlak olarak emre muhalefet” diye manalandırmıştır. Bkz. Bekir Topaloğlu. “Mâsiyet” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2003, 28/77).

¹²⁵ Hucurat 49/9. Bu ayetin yorumu ise şu şekilde yapılmıştır: “Haksız yere devlete başkaldıran gruplar ile devlet arasındaki savaştan değil, halk arasında meydana gelen anlaşmazlık ve kavgalardan, bunlara karşı güçlü çoğunluğun, halkın geri kalanlarının adalet ve hakkaniyet ölçüleri içinde tarafları anlaştırmaya, aralarını bulmaya ve gerekirse güce başvurarak haksızlığı önleme yükümlülüğünden bahsetmektedir. Devlete başkaldıran, hukuka boyun eğmeyen âsi gruplar (bâğiler), halkın geri kalanına karşı da haksız yere savaş ilân etmiş oldukları ve zarar verdikleri için müctehitlerce bu ayetin kapsamına alınmışlar; –bazı istisnalar dışında– aynı hükme ve muameleye tâbi tutulmuşlardır.” (Kur’an Yolu, Türkçe Meal ve Tefsir, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012), 5/93.

¹²⁶ İlhan Kutluer, “Fesâd” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/ 421. Onlara, yeryüzünde fesat çıkarmayın denildiği zaman, biz

¹²⁷ لَنْ نَحْنُ مَصْرُوحُونَ
ancak ıslah edicileriz derler.” Bakara 2/11.

¹²⁸ “Eğer yerde ve gökte Allah’tan başka tanrılar bulunsaydı
يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ لَآتَيْنَهُمْ آيَاتُنَا وَإِنَّا لَنَعْلَمُ الْغَافِرِينَ
yer ve gök kesinlikle fesada uğrardı.” Enbiyâ 21/22

İsm, ¹³⁰ fisk, ¹³¹ dalalet, ¹³² münker, ¹³³ vizir, ¹³⁴ facir, ¹³⁵ fahşâ ¹³⁶ ve kebire ¹³⁷ gibi günah ifade eden kavramlar dini nitelikli olması nedeniyle detaylı bilgi ve bilgi kaynakları dipnotta verilmiştir.

2. Ceza Kavramı

1.1. Cezanın Mahiyeti

Ceza kavramı, köken olarak Arapça bir kelimedir. Sözlükte “bir şeyin bedeli, failin fiiline göre iyi yahut kötü davranışların tam ve yeterli şekilde karşılığını vermek ve mükafat” manalarına gelmektedir.¹³⁸ Cezanın terim anlamı ise; dinin yapılmasını emrettiği fiillerin karşılığı, yapılması halinde mükâfat; yapılmasını yasakladığı fiillerin karşılığı, terk edilmemesi halinde, faili caydırmak ve toplumun menfaatini korumak amacı ile Şârî’ tarafından takdir edilmiş dünyevi ya da uhrevi yaptırım olarak tarif edilmiştir. ¹³⁹ İslam hukukunda ceza ukûbe kavramıyla ifade edilmektedir.¹⁴⁰

¹²⁹ Hz. Süleyman’ın Sebe melikesine gönderdiği mektupta melikenin, ülkesinin Süleyman tarafından istilâ edilmesi endişesine kapılarak toplumsal ve siyasal düzenin bozulacağını düşünmesi örnek olarak verilebilir. Neml 27/34.

¹³⁰ Bakara, 2/219, 276, 283; Maide, 5/107; 38 Nur 24/11; Hucurat, 49/12; M. Faik Kırtay, “Kur’an’da Günah Anlamına Gelen Kelimelerin Anlam Farkı (Nezâir Bağlamında Bir İnceleme)”, Hikmet Yurdu, Uluslararası Hakemli Bilimsel Elektronik Dergi, (14/27 Ocak-Haziran, 2021), 165 (Erişim 02 Kasım 2022).

¹³¹ Kur’an’da Rabbinin emrini terk ettiği için sözlük manasına uygun olarak İblis hakkında ^{اِنَّهٗ كَانَ مِنَ الْمُنٰفِقِيْنَ}

“Rabbinin emri dışına çıktı” ifadesi kullanılmıştır. Kehf, 18/50; Bakara 2/99-197; Âl-i İmrân 3/110; En’âm 6/49; Secde 32/18; Nûr 24/4; Hucurât 49/7, 11; Geniş bilgi için bkz. Ali Şafak, “fisk”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/ 37-38.

¹³² Dinde sapkınlık anlamına gelen en meşhur ayet fatiha suresinin son ayeti bu konuya en uygun örnektir. ^{وَالَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْفِتْنَةِ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى الْبُرْءِ} “...sapkınların yoluna değil.” Fahiha, 1/7.

¹³³ ^{وَالَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْفِتْنَةِ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى الْبُرْءِ} “Sizden iyiliği emreden

^{وَالَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْفِتْنَةِ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى الْبُرْءِ} kötülükleri yasaklayan bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir. Âl-i İmrân 3/104.

¹³⁴ ^{وَالَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْفِتْنَةِ أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى الْبُرْءِ} “Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez.” âyeti, günah

yükünü ifade etmesi bakımından bir örnektir. İsra, 17/15; İnşirah, 94/2; En’am 6/164.

¹³⁵ Sad 38/28; Nuh 71/27; Abese 80/33,42; Osman Karadeniz, “Facir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (İstanbul: TDV Yayınları, 1995),12/71.

¹³⁶ “Apaçık bir hayasızlık yapmaları dışında onları (bekleme süresince) evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah’ın sınırlarıdır...” Talak 65/1; Nebi Bozkurt “fuhuş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/211.

¹³⁷ Nisa, 4/31; İbn Ömer’in rivayetine göre büyük günahlar dokuz tanedir. Bunlar: Allah’a şirk koşturmak, haksız yere birini öldürmek, namuslu kadınlara iftira atmak, zinâ işlemek, ordudan kaçmak, sihir yapmak, yetim malı yemek, Müslüman anne babaya itaatsizlik etmek, küçük günah dahi olsa Mescid-i Haram’da günah işlemek Bunlara Ebu Hüreyre faiz yemeyi, Hz. Ali de hırsızlığı ve içki içmeyi eklemiştir. (Muhammet Yılmaz, Kur’an’da Büyük Günahlar Kavramı, (Sivas: C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi 2011), 15/2, 263; Murad Karasoy, *Büyük Günahlar*, (İstanbul: Işık Yayınları, 2009), 17-18).

¹³⁸ İbn Faris, Mu’cemu Mekayisu’l-Lüğa, 1/455; İbn Manzûr, “czy”, 14/143; Mütercim Asım Efendi, el- Okyanus ül-basit fi tercemet il-kamus il-muhit, ed. Mustafa Koç - Eyyüp Tanrıverdi, (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013), 6/5683; Dalgın, İslam’da Tevbe ve Cezalara Etkisi, 16; Yiğit, İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü, 40.

¹³⁹ Üdeh, et- Teşri’u’l- Cinaiyi’l- İslâmî, 1/609; Çalışkan, “Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları”, 367; Dağcı, Müessir Fiiller, 55.

¹⁴⁰ Adil Bebek, “Ceza” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (İstanbul: TDV Yayınları, 1993),7/ 469.

anlamında kullanılmıştır. "وجِزَاءُ" ... سَ ۞ "وَإِذَا جَاءَ زَكَّاءُ" ... ۞

¹⁴⁴ Bilmen, “Kazf” Sözlük, 52.

¹⁴⁵ Müslim, Kitabu’l Cennet 1.

¹⁴⁶ Ebû Zehra, *İslam Hukukunda Suç ve Ceza*, 2/18; Şatıbî el-Muvâfakât, 2/9.

¹⁴⁷ Mâverdî, *el-Ahkâmu ’s-Sultâniyye*, 325; Üdeh, *et- Teşri ’u’l- Cinâiyyi ’l-İslâmî* 1/610; Çalışkan, “*Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları*”, 368.

İslâm hukukunda cezanın konuluş amaçlarından biri de suç fiilinin tekrar edilmesine engel olmak ve diğer insanların suç işleme refleksinin önüne geçmektir.¹⁴⁸ Yoksa öngörülen ceza ile intikam almak değildir. “Hırsızlık yapan erkek olsun kadın olsun, yaptıklarına karşılık bir ceza ve Allah’tan bir ibret olmak üzere ellerini kesin”¹⁴⁹ ayeti ile “Mü’minlerden bir grup da onlara uygulanan cezaya şahit olsun”¹⁵⁰ ayeti cezaların uygulanmasında alenilik yönüne dikkat çekmektedir. Suçun alenileşmesinin önüne geçilmesi ve diğer insanlara da ibret olması ancak cezanın caydırıcılık yönüyle mümkün olabilmektedir.

Kur’ân-ı Kerim’de zinâ suçunu işleyenler cezalandırılırken, inananlardan bir grubun infaza şahit tutulması alenilik prensibini gerekli kılmaktadır.¹⁵¹ Bu nedenle bir suçun infazında asgarî kaç kişinin bulunması gerektiği konusu bile fakihler arasında tartışılmış ve farklı ceza türlerine göre bazı alt sayı tespitlerinden söz edilmiştir.¹⁵²

Cezanın amacını genel manada özetleyecek olursak; insanları ve toplumu ıslah etme, cehalet ve kötülükten koruma, kişiyi uslandırarak tekrar suç işlememesi için önlem alma, ilâhî emirlere bağlı olarak hareket etme,¹⁵³ mağdurun uğramış olduğu maddi ve manevi zararları telafi ve tamir ederek mağdur kişiyi koruma gayesi taşımaktadır.¹⁵⁴ Bu nedenle İslam ceza hukukunda cezanın temel amacını “rahmet” kelimesiyle ifade etmek mümkündür. İnsanlığa rahmet olarak gönderilen son elçi Hz. Muhammed (s.a.v) kanun koyucu rolüyle insanlara zorluk yaşatmak için değil, toplumuna kolaylık sağlamak, huzuru tesis etmek ve insanlığa rahmet için gönderildiği bildirilmiştir.¹⁵⁵

1.3. Cezaların Tasnifi

Günümüz hukuk sistemlerinde cezaların hukuki niteliği, konusu, süresi, ağırlığı ve bilimsel yönden sınıflandırılması gibi konularda çeşitli tasnifler yapılmıştır.¹⁵⁶

Benzer şekilde İslam hukukunda da cezalar, birbiriyle ilişkisi, miktarlarının belirlenmesinde hâkimin yetkisi, uygulanacak hükümlerin gerekliliği, uygulanacak yer ve

¹⁴⁸ Özay, 39.

¹⁴⁹ Mâide 5/38.

¹⁵⁰ Nur 24/2.

¹⁵¹ Nur 24/2.

¹⁵² Şükrü Özen, “İnfaz”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (İstanbul: TDV Yayınları 2000), 22/290-292.

¹⁵³ Akşit, *İnsânî Esaslar*, 47.

¹⁵⁴ Ebû Zehrâ, el-Ukûbe, 25.

Sen onların üzerinde bir zorba değilsin” Gâşiyâ 88/22; “وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ” Biz seni

¹⁵⁵ سُبُّتِ عِلٍّ بِمُحَمَّدٍ

âlemlere rahmet olarak gönderdik.” Enbiyâ 21/107

¹⁵⁶ Dönmezer-Erman, *Ceza Hukuku*, 2/631-636.

konular bakımından çeşitli bölümlere ayrılmaktadır. Ancak bu tasnife klasik kaynaklardan ziyade çağdaş İslam hukuku alanında yazılmış eserlerde rastlamaktayız.¹⁵⁷

İslam ceza hukukunda cezalar suç çeşitlerine ve aralarındaki ilişkiye göre had, kısas ve diyet, ta'zir ve kefaret cezaları olmak üzere üç ana kategoride tasnif edilmiştir.

1.3.1. Had Cezaları

Had kelimesi sözlükte “engel olmak, iki şeyin arasını ayırmak, bir kişinin diğerinin sınırını geçmemesi için konulan mesafe”¹⁵⁸ anlamındadır. Bir şeyin mahiyetini açıklayan şeye de "had" denir. Çünkü o şeyin mahiyetiyle alakası olmayan şeylerin tarife girmesine mânî olur.¹⁵⁹ İnsanları girmekten menettiği için kapıcıya, suçluların dışarıya çıkışını engellediği için gardiyana da "haddâd" denilmektedir.¹⁶⁰ İslam hukukunda cezalara "hudud" adı verilmesinin nedeni de, suç işlemeye engel olmasıdır.¹⁶¹

Hadd'in terim anlamı ise, cezâî müeyyide gerektiren suçlara, Şârî' tarafından öngörülen miktarı belli cezalardır.¹⁶² Had cezaları, Kur'ân veya sünnette¹⁶³ belirlenen, kısas ve diyet dışındaki yaptırımları kapsamaktadır.¹⁶⁴ İslam hukukçuları had kelimesini hem suç, hem de (yerine göre) ceza için kullanmışlardır. Ancak had cezası gerektiren suçlar için, suç kelimesini kullanmadan sadece hadler (hudud) ifadesi kullanılmaktadır.¹⁶⁵ Bazı İslam hukukçuları, had cezalarında toplum menfaati baskın olduğu için Allah hakkı kavramı karşılığında "toplum hakkı" (âmm hukuku) kavramını da kullanmışlardır.¹⁶⁶ Zinâ, kazf (iffetli bir kadına zinâ isnâdında bulunmak), Şûrb (uyuşturucu madde kullanımı), hirabe (yol kesme ve eşkiyalık), hırsızlık, bağy (devlete isyan) ve irtidat (dinden dönme) suçları had cezası kapsamında yer almaktadır.¹⁶⁷

¹⁵⁷ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî*, 1/632-634; Çalışkan, *Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları*, 371; Songur, *Cezaların Taksimi*, 190.

İbni Manzûr, "had", 3/140. ¹⁵⁸ Serahsî, *Mebcut*, 9/59; ¹⁵⁹ Mu'cemu Mustalahâtü'l Ulûmu's Şer'iyye, 655

¹⁶⁰ İbrahim Çalışkan, "Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları", 372.

¹⁶¹ Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs* 8/6-7; Ebu Zehra, *el-Cerîme ve'l-Ukûbe fi'l-Fıkhı'l-İslâmî*, 44.

¹⁶² Serahsî, *Mebcut*, 9/59; Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 7/33; el-Mevsîlî, 4/79; Çalışkan, "Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları", 373.

¹⁶³ Serahsî, 9/36; Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 7/33; Cezîrî, *el Fıkh*, 5/185; Çalışkan, "Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları", 373; Boynukalın, "Suç", 37/453; Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, 46-47.

¹⁶⁴ Had cezası örnek olması bakımından "kitabu'l-hudud" bahsinde benî Mahzum kabilesinden hırsızlık yapan bir kadının el kesme cezası verilmesini zikredebiliriz. bkz. Buhârî, "Hudûd", 11-12; Ebû Dâvûd, "Hudûd", 4; Müslim, *Kasame*, 5; Cezîrî, *el Fıkh*, 5/6.

¹⁶⁵ Serahsî, *Mebcut*, 9/59; Cezîrî, *el Fıkh*, 5/11; Bardakoğlu, "Had" 4/547.

¹⁶⁶ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî* 1/79.

¹⁶⁷ Avvâ, *Fî usûli'n-nizâm*, 256.

¹⁶⁸ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî* 1/79.

1.3.2. Kısas ve Diyet Cezaları

İslam hukukunda şahıslara karşı işlenen öldürme ve yaralayıcı fiillerin cezaları, işlenen cinayetlerin durumuna göre farklılık göstermektedir. Kasten adam öldürme ve yaralama, kastın aşılması (şibhi amd) suretiyle öldürme veya yaralama, hatâen öldürme veya yaralama fiilleri kısâs veya diyeti gerektiren suçlar kapsamında yer almaktadır.¹⁶⁸

Kısâs, İslam hukuk terimi olarak birisini kasten öldüren kişiye karşılık fâilin öldürülmesini, yaralayan veya bir organını kesen kimsenin işlediği suçun benzeri şekilde cezalandırılmasını ifade eder.¹⁶⁹ Hadislerde ağır bir hak ihlali olarak görülen katil suçu büyük günahlar arasında zikredilmiş¹⁷⁰ ve bu suça öngörülen ceza “kısas” ve “kaved” kavramlarıyla ifade edilmiştir.¹⁷¹

İslamın klasik temel öğretisinde kısas, insan haklarının temelini oluşturan ve diğer hakların kullanılması bu temele bağlı olan hayat hakkını güvence altına almaya yönelik bir müeyyide olarak ifade edilir. Haksız yere yaralama ve kasten adam öldürme fiilleri kısas ile cezalandırılır. Kısas cezası ile oluşabilecek haksız saldırılar önlenmiş ve suç faili, işlediği suça karşılık denk bir ceza görerek adalet sağlanmış olur.¹⁷²

İslâm ceza hukukunda kısasla ilgili hükümlerin kaynağını Kur’ân ve sünnet oluşturmaktadır. Kur’ân ve sünnette haksız yere adam öldürme büyük günah sayılmıştır. Ahlâkî ve uhrevî sorumluluğunun yanında ceza gerektiren kasıtlı fiillerin karşılığının kısas olduğu¹⁷³ adam öldürmede maktulün velisine kısası talep etme yetkisi verildiği,¹⁷⁴ maktulün velisinin kâtili affetmesi durumunda¹⁷⁵ veya hatâen adam öldürmelerde¹⁷⁶ diyet ödeneceği ifade edilmiştir.¹⁷⁷ Kur’ân-ı Kerim’de kısas¹⁷⁸ cezası, işlenen suç ile orantılıdır.¹⁷⁹

Cezanın uygulanması konusunda mağdurun hakları dikkate alınarak, yaralanan kişiye veya maktulün yakınlarına kısas talep etme veya affetme yetkisi tanınmıştır.¹⁸⁰ Kur’ân-ı Kerim’de, kısas hükmü aslî ceza olarak geçmekle birlikte mağdurun ya da velisinin kısastan

¹⁶⁸ Kâsânî, *Bedaiü's-Sanai'*, 7/233; Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî* 1/79.

¹⁶⁹ Serahsî, 9/59; Asım Efendi, 3/2943; Dağcı, “Kısas”, 25/488.

¹⁷⁰ Buhârî, *Vasâyâ*, 23; Müslim, *Îmân*, 141-145.

¹⁷¹ Bkz. Buhârî, *Diyât*, 8; Ebû Dâvud, *Diyât*, 17.

¹⁷² Dağcı, “Kısas”, 25/489.

¹⁷³ Bakara 2/178-179.

¹⁷⁴ İsrâ 17/33

¹⁷⁵ Bakara 2/178

¹⁷⁶ Nisâ 4/92.

¹⁷⁷ Bkz. Ebû Dâvûd, “Diyât”, 5, 26; İbn Mâce, “Diyât”, 8; Nesâî, “Tahrîm”, 14, “Kasâme”, 31; Geniş bilgi için bkz. Dağcı, “Kısas”, 25/488.

¹⁷⁸ Yûnus 10/27; Şûrâ 42/40.

¹⁷⁹ Nahl 16/126.

¹⁸⁰ Dağcı, “Kısas”, 25/489.

vazgeçerek diyet alabileceği de belirtilmiş, bununla birlikte karşılık talep etmeden affetme tavsiye edilmiştir.¹⁸¹

Diyet, Arapça'da v-d-y (ود ي) kökünden türeyen, çoğulu “diyât” kalıbında gelen, sözlükte “bedelini vermek”, “kıyılan cana veya zarar verilen uzva karşılık verilen mal”, “başkasının hakkını ikrar etmek” anlamlarına gelmektedir. İslâm hukukunda kişinin haksız olarak öldürülmesi, sakat bırakılması veya yaralanması halinde mağdura ödenen mal veya parayı ifade eden¹⁸² bir kavramdır.

Kur'ân-ı Kerim, kasten adam öldürme suçunda kisasın asli ceza olduğu, ancak mağdurun suç failini affederek maddi bedel (tazminat) isteme hakkına sahip olduğunu bildirmektedir.¹⁸³ Kısastan vazgeçilmesi halinde diyetin ödenmesi konusu¹⁸⁴ Kur'an-ı Kerim'de “kim (din) kardeşi tarafından affedilirse o zaman ma'rûfa uyarak, güzel bir şekilde ve tam olarak (kardeşine) ödeme yapması gerekir. Bu Rabbinizin size bir hafifletmesi ve rahmetidir”¹⁸⁵ şeklinde ifade edilmektedir. Hata sonucu adam öldürme ile ilgili âyette ise mağdura doğrudan diyet ödenmesi emredilmektedir.¹⁸⁶ Bununla birlikte Kur'ân-ı Kerim'de diyetin miktarı ve ödenme şekliyle ilgili bir ayrıntıya rastlanmaz.¹⁸⁷ İslam'ın birçok hükümlerinde olduğu gibi diyet konusunda da Peygamberimizden, (s.a.v) miktarların ayrıntılı sayılacak şekilde beyanlar bulunmaktadır.¹⁸⁸

1.3.3. Ta'zir Cezaları

A-z-r kökünden türetilen ta'zir kelimesi sözlükte, hem “engellemek alıkoymak, tahkir etmek manalarına geldiği gibi, hem de “yardım etmek, desteklemek, saygı göstermek” ve tazim manalarına da gelmektedir.¹⁸⁹

Cezaları Kur'an ve sünnet tarafından belirlenen had ve kisas cezası gerektiren suçlardan farklı olarak, ta'zir suçlarının cezaları Kur'an ve sünnet tarafından belirlenmeyen, ancak suç failinin durumuna, fiilin ağırlığına ve ortaya çıkan zararın oranına göre ceza miktarı hâkimin takdirine bırakılmıştır.¹⁹⁰ Ta'zir Cezaları İslam hukukunda belirtilen kesin cezaların

¹⁸¹ Bakara 2/178; Mâide 5/45.

¹⁸² Nâsir b. Abdus Seyyid Ebi'l Mekârim bin Ali Ebu'l Feth Burhaneddin el-Mutarrizi, *el-Muğrib fi Tertibi'l-Mu'rib*, (b.y., Dâru'l Kitâbi'l Arabî, ts.), 480; Bardakoğlu, “Diyet”, 9/473.

¹⁸³ Bakara 2/178

¹⁸⁴ Bardakoğlu, “Diyet”, 9/474.

¹⁸⁵ Bakara, 2/178.

¹⁸⁶ Nisâ 4/92

¹⁸⁷ Bardakoğlu, “Diyet”, 9/477.

¹⁸⁸ Ebu Davud, “Kitabu'd-Diyet” 19.

¹⁸⁹ Serahsî, 9/59; Mutarrizi, 314; Bilmen, “Ta'zir” *Sözlük*, 52; Başoğlu, “Ta'zir” 198.

¹⁹⁰ Bilmen, “Ta'zir” *Sözlük*, 52; Başoğlu, “Ta'zir” 198; Karaman, 1/197.

dışında kalan rüşvet, hakaret, sövme ve iftira niteliğinde sözler gibi yasak fiilleri işleyenlere uygulanacak müeyyide Kur'ân ve sünnette açıkça belirtilmemiştir. Suç failin durumu dikkate alınarak, işlenen suçun niteliğine ve ağırlığına göre ta'zir kapsamında yer alan cezalardan uygun olanı ile cezalandırma hak ve yetkisi yargının takdirine bırakılmıştır.¹⁹¹ Bu tür cezaların belirlenmesinde hâkimlerin takdir yetkisi önemlidir ve ceza suçun ciddiyeti, tekrarlanma durumu, toplumsal etkileri ve suçu işleyen kişinin durumu gibi faktörler de dikkate alınmıştır.

Kıyas ve had cezalarını gerektiren suçların sayıları sınırlı olmasına karşılık ta'ziri gerektiren suçları belli bir sayı ile sınırlamak mümkün değildir. İslam hukuku, hangi fiillerin suç teşkil ettiğini, toplumun yararını da göz önünde bulundurarak kararlaştıracak olan yetkili kurumlara bırakmış, bu kurumlara tanınan yetki ise yine İslam hukukunun bu konudaki temel hükümleri ve genel prensipleri çerçevesinde belirlenmiştir.¹⁹²

1.4. Cezaların Özellikleri

İslâm ceza hukukunda belirlenen ilkeler ceza hukuku hükümlerinin etkin ve yerinde uygulanmasını sağlayarak toplumda güvenli ve huzurlu bir ortam oluşturmayı, suçlu ve mağdur açısından da adaleti ve hakkaniyeti tesis etmeyi, suç yönüyle de toplumda yaygınlık kazanmamasını ve engellenmesini temin etmeyi amaçlamaktadır. Bu prensiplerin uygulanabilirliğini ifade eden özelliklerini ve ayırıcı vasıflarını şu şekilde sıralayabiliriz:

1.4.1 Cezaların Dînîliği

İslam ceza hukukunda ceza hükümleri Kur'ân ve sünnete dayanmasından dolayı ilahilik niteliği taşır.¹⁹³ Ceza hükümleri Kur'ân ve sünnette yer almasının yanı sıra bu doğrultuda geliştirilen diğer tali kaynaklara yaslanarak içtihatlarla belirlenmesi, dolaylı olarak ilahilik niteliği kapsamında değerlendirilir. Ceza gerektiren hükümlerin dînî birer emir veya yasak olması, bu kuralların dünyada ihlal edilmesi nedeniyle uhrevi cezalar gerektirmesi,¹⁹⁴ inanan kesimi bu emirlere uymaya ve sorumlulukları yerine getirmeye teşvik etmektedir.¹⁹⁵ Cezaların amacının suçluyu ıslah etmesi ve topluma yeniden kazandırılması göz önünde bulundurulduğunda, verilen cezalar gerek suçlu, gerekse mağdur ve toplum açısından ilâhî adalet ve rahmetin bir tecellisi haline gelecektir. Nitekim Kur'ânı Kerim'de kıyasa hayat

¹⁹¹ Kâsânî, 7/64; Bilmen, *Kamus*, 3/306;

¹⁹² Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî* 1/127-128.

¹⁹³ İmam Gazzâlî Ebû Hamid, *el-Müstesfâ min İlmi'l-Usul*, çev. Yunus Apaydın (Kayseri: Rey Yayıncılık, 1994), 1/2. "Hüküm ancak Allah'a aittir" (En'am 6/57, Yûsuf 12/40)

¹⁹⁴ Mâide 5/33.

¹⁹⁵ Dağcı, *Müessir Fiiller*, 62-63.

Hükümlerin ilahî olması hem suç fâilinin hem de mağdurun, verilen hükme rıza göstererek saygılı davranmasını ve cezayı kabullenmesini sağlayarak şahıslar ve gruplar arası husumetin sürdürülmesini engelleyerek toplumda çıkabilecek kargaşalara mânî olacaktır.²⁰¹

1.4.2. Cezaların Kânûnîliği

İslâm ceza hukukunda cezaların dayandığı en temel ilkelerden biri de kânûnîlik ilkesidir. Kanun koyucu tarafından belirlenen ve hukukta kayıtlı bulunan suç tiplerine uygun olarak işlenmiş suçların tespiti durumunda suçluya uygulanacak maddi ya da manevi diyebileceğimiz cezaların kanunda belirtilmesine²⁰² kânûnîlik ilkesi denilmektedir.²⁰³

Suçun kânûnî unsurları bahsinde de belirttiğimiz gibi “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesi, gerek İslam ceza hukuku gerekse modern hukuk sistemlerinde vaz geçilmez hukuk kuralı haline gelmiştir. Ceza hukukunda kânûnîlik prensibinin işlevselliği, keyfi davranışların önlenmesinde, toplumu çözecek nitelikte uygulamaların önüne geçilmesinde, kişilik ve şahsi hakların korunmasında etkin rol üstlenmektedir. Kânûnîlik ilkesinin bulunmadığı ya da bulunupta etkisiz olduğu toplumlarda doğal olarak güvenlik zafiyeti, kişisel çözüm yolları arayışı, devamında da kargaşa muhtemel hale gelecektir.

İslam ceza hukukunun temel prensibi sayılabilecek kânûnîlik ilkesi ayet ve hadislerde kendisine karşılık bulabilmektedir.²⁰⁴ Nasların dışında yetkili kurumların belirli kurallara bağlı olarak vereceği hükmün geçerliliği de aynı ilkeye tabi olarak gelişim göstermiştir. Nasların ve hukuk birimlerinin takdir ettikleri cezalar dışında kalan tüm müeyyideler kânûnîlik ilkesinin ihlali anlamına geleceğinden meşruiyet zemini kalmayacaktır. İslam ceza hukuk sisteminde ister had cezaları ister cinayet veya ta’zir cezaları olsun hepsinde de kânûnîlik ilkesi esas alınmıştır.²⁰⁵ Sonuç itibariyle İslam ceza hukukunda kânûnîlik ilkesinin dışında kalan hiçbir ceza şekline söz etmek mümkün değildir.²⁰⁶

1.4.3. Cezaların Şahsîliği

İslâm ceza hukukunda cezaların şahsîliği esastır²⁰⁷ ilkesi gereği işlenen suçtan suç faili mesul tutulmuştur.²⁰⁸ Kur’ân-ı Kerim’de hiçbir mükellefin başkasının işlediği suçun

²⁰¹ Ebû Zehrâ, el-Ukûbe, 28.

²⁰² Avvâ, Fî usûli’n-nizâm, 73.

²⁰³ Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, 41.

²⁰⁴ İsrâ 17/32-34; Bedruddin Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed, el- Aynî, *Umdetu’l-kârî şerhu sahihi’l-buhârî*, (Beyrut: Dâru İhyai’t-Turasi’l-Arabi – Dâru’l Fikr, ts.),23/274.

²⁰⁵ Behnesi, *es-Siyâsetü’l-Cinâiyye*, 278.

²⁰⁶ Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, 42.

²⁰⁷ Dağcı, *Müessir Fiiller*, 60; Bu ilkeyi en güzel şekilde ortaya koyan kaynaklar için bkz. Ebu Davud 4/635-636; İbn Mâce 2/890; Nesâî 8/890.

²⁰⁸ Zeydan, *el-Kıyas ve’d-Diyât*, 17-18; Akşit, *İnsânî Esaslar*, 119.

sorumluluğunu üstlenemeyeceği hususu birçok defa ifade edilmiştir. “Hiçbir günahkâr başka birinin günah yükünü yüklenmez”²⁰⁹ ayeti örnek olarak zikredilebilir. Peygamberimiz (s.a.v) de suçların şahsiliğini şu sözlerle dile getirmiştir: “Babanın suçundan evlat, evladın suçundan da baba ceza görmeyecektir.”²¹⁰ (Suç işleyen) herkes ancak kendi aleyhine bir suç işlemiş olacaktır.²¹¹ Bu temel ilke gereğince kişiler arasında yakınlık derecesi ne olursa olsun işlenen suçtan her hangi bir şahıs, aile ve toplum sorumlu tutulamaz.

Zikredilen ayet ve hadisler, günah ve cezaların şahsî (suçu işleyenin) sorumluluğunda olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

İslam hukukunun cezalandırmayı sadece fail ile sınırlı tutmasının en önemli örneklerinden birisi de Hz. Ali'nin, İbn Mülcem'in saldırısına maruz kaldığında, ölüm döşeğindeyken yanına çağırdığı çocuklarına yaptığı şu vasiyetidir: “Bana saldırandan başkasına zarar vermeyin (kısas etmeyin). Bekleyin, eğer onun saldırısı sonucu ölürsem, saldırısına karşılık intikamımı alın, onu sakat bırakmayın.”²¹² Hz. Ali (r.a)’den sadır olan bu vasiyet, sadece suçlunun ceza-i sorumluluğunu üstlenmesi gerektiği prensibini değil aynı zamanda işlenen suçun sâbit olması için araştırılması gerektiğini de belirtmektedir. Bu itibarla İslam hukukçuları, suça iştirak problemini de ayrıca ele alarak, suçun işlenmesinde doğrudan rolü bulunan (aslı fâil) ile suçun işlenmesine yardımcı olan veya dolaylı olarak rol alan kişi (fer'i fail) ve suça tahrik edenlerin cezalarında da ayırım yapmışlardır.²¹³

1.4.4. Cezaların Umumîliği

İslâm ceza hukukunda cezaî yaptırımlar, kişiler ve zümreler ayırımı tabi tutulmaksızın, kanun karşısında eşitlik ilkesince suç işleyen herkese aynı şekilde uygulanır.²¹⁴ Hukuk literatüründe bu ilkeye eşitlik prensibi de denilmektedir.²¹⁵ Cezanın uygulanmasında suçlunun toplumsal kariyeri, sosyal statüsü, ırkı, rengi ve mâlî durumu ne olursa olsun dikkate alınmaz.²¹⁶ Hiç kimsenin ayrıcalığı, dokunulmazlığı yoktur ve suç işleyen herkes yargılanarak, işlediği suçun hukuktaki karşılığı ile cezalandırılır.²¹⁷

²⁰⁹ En'am 6/164; İsra 17/15; Fatır 35/18; Zümer 39/7.

²¹⁰ Ebû Dâvûd, “Diyât”, 2; İbn Mâce, “Diyât”, 22; Nesâî, “Kasâme”, 40.

²¹¹ İbn Mâce, “Diyât”, 26

²¹² Muhammed b. Ahmed bin Ebi Sehl Şemsül eimme es-Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ty), 26/174-175.

²¹³ Riyâd Maydanî, “İslâm Ceza Hukukunun Genel Prensipleri”, çev. Şamil Dağcı. *İslamî Araştırmalar Dergisi*, (Ankara: Ocak, 1990), 62.

²¹⁴ Bardakoğlu, “Ceza”, 7/475; Dağcı, *Müessir Fiiller*, 60

²¹⁵ Üdeh, *et-Teşrîü'l-cinâiyyü'l-İslâmî*, 1/316

²¹⁶ Üdeh, *et-Teşrîü'l-cinâiyyü'l-İslâmî*, 1/316; Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, 216

²¹⁷ Üdeh, *et-Teşrîü'l-cinâiyyü'l-İslâmî*, 1/341

²²³ Dağcı, *Müessir Fiiller*, 62.

1.4.6. Cezalarda Denklik ve Adalet İlkesi

Klasik ve modern hukuk kaynaklarında suç-ceza dengesini ifade etmek için genellikle değişik kavramların kullanılması kavram kargaşasına yol açmakta, bu durumda tariflere ve farklı açıklamalara neden olmaktadır. Örnek olarak; mücâzât, mücazat bi'l misl, mümâselet, uygunluk, adalet vb. terimler denge anlamında kullanılmıştır. Denge kelimesi son dönemde yapılan çalışmalarda genellikle sıklıkla kullanılan kavram olmuştur.²²⁴ Biz de bu nedenle cezalarda denkliği ifade etmek için denge kavramını kullanmayı tercih ettik.

Kur'ân-ı Kerim'de birçok ayette suç ve ceza arasındaki dengeye yani adalet ilkesine “misliyle” (eşdeğer) ifadesiyle dikkat çekilmiştir.²²⁵ Ayetlerde suç ile ceza arasındaki dengenin kurulabilmesi için kullanılan “misl” gibi kavramların tek açıdan değil, çok yönlü olarak kullanıldığı görülmektedir.²²⁶ Buradan hareketle İslam ceza hukuk felsefesi, cezaların suça eşit ve denk olma²²⁷ zorunluluğunu ilahi yasalara bağlamıştır diyebiliriz.

Suç-ceza dengesini ifade etmesi bakımından, Kur'ân'ın yanında hadis kaynaklarında da genellikle “denklik, eşitlik, gerçeğe uygun hükmetme, denge, düzen, doğru yolu izleme, dürüstlük ve tarafsızlık” gibi anlamlara gelen kelimelerin kullanıldığı görülmektedir.²²⁸ Daha öncede belirtildiği üzere İslâm ceza hukukunda temel esas, Şârî' tarafından konulan hükümlerle, hiçbir şahıs ya da zümreyi istisna tutarak dokunulmazlık veya üstünlük oluşturacak ayrıcalık hakkı tanınmamış olması, cezalarda adalet ve denklik ilkesinin gereğidir.²²⁹

İslam hukuku, bütün insanların adalet önünde eşit olduğunu, üstünlüğün ancak takva ile olduğunu,²³⁰ takvanın da adaleti sağlamakla mümkün olabileceğini²³¹ belirterek toplumsal

²²⁴ Polat, 1.

²²⁵ Suça karşılık uygulanacak cezaya ilişkin birkaç örnek olarak şu ayetler zikredilebilir:

مَنْ يَجْعَلْ لِنَفْسِهِ عِثْرًا مِثْلَ مَا عَثَرَ النَّاسَ بِغَيْرِ إِذْنٍ فَكَأَنَّمَا جَدَّدَ الذَّنْبَ عَلَيْهِ أُولَٰئِكَ يَكْفُرُونَ “Kim bir suç işlerse onunla(misl) cezalandırılır.”(Nisâ, 4/123)

كُلُّ مَن يَكْفُرْ بِمَا كَانَ يَفْعَلُ لِحَدِيثِ الْيَوْمِ فَكَأَنَّمَا جَدَّدَ الذَّنْبَ عَلَيْهِ أُولَٰئِكَ يَكْفُرُونَ “Kötülük yapanlara gelince, herhangi bir kötülüğün karşılığı misli /benzeridir”

“Eğer ceza verecekseniz, size verdiğinizden fazla verin.” (Yûnus, 10/27) “Kim bir suç işlerse onunla(misl) cezalandırılır.”

“Bir suçun karşılığı, ona uygun(misl) bir cezadır. Ancak sabrederseniz, elbette bu, sabredenler için daha hayırlıdır.” (Nahl, 16/126) “Bir suçun karşılığı, ona uygun(misl) bir cezadır. Ancak sabrederseniz, elbette bu, sabredenler için daha hayırlıdır.”

“Bu böyledir; kim kendine yapılan kötülüğe/saldırıya misliyle karşılık verir ve sonra yine de kötülüğe/saldırıya uğrarsa Allah ona elbette yardım eder. Şüphesiz ki Allah çok affedendir, çok bağışlayandır.” (Hac, 22/60.)

²²⁶ İbn Manzûr, “misl”, 11/610

²²⁷ Bakara 2/194

²²⁸ 1/341; Maide 5/45; Şûrâ 42/40; Yunus 10/27; Nahl 16/126; Mü'min 40/40; Bakara 2/194; Mustafa Çağırıcı, “Adalet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/341.

²²⁹ Yaşar Yiğit, “İslâm Ceza Hukukunda Eşitlik İlkesi ve Dokunulmazlık”, *Kur'ân Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi* (Mart 1999), 197

إِنَّ أَكْرَمَ مَا كَسَبْتُ عَنْكَ ۚ إِنَّ أَكْرَمَ مَا كَسَبْتُ عَنْكَ ۚ إِنَّ أَكْرَمَ مَا كَسَبْتُ عَنْكَ ۚ
230 “أَكْرَمَ مَا كَسَبْتُ عَنْكَ ۚ” Hucurat, 49/13.
231 Maide, 5/8.

güveni sağlamayı amaçlamıştır. Konuyla işgili kaleme alınmış eserlerde yeterli miktarda örnek uygulamalar bulunmaktadır.²³²

İslam ceza hukukunda genel bir prensip olan “şüpheli hallerde cezanın düşürülmesi” ilkesine dayanılarak, cezaların haksız yere uygulanmasını engellemek, telâfisi mümkün olmayan olumsuzluklara yol açmamak, suçların oluşmasında, ispat edilmesinde, suçlu lehine hassasiyet gösterilmiştir. Şüphe ve tereddüt durumunda sanığın faydalanacağı genel bir ilke belirlenmiştir. Peygamberimizin (s.a.v) “Elinizden geldiğince Müslümanlara had cezalarını uygulamayın. Eğer suçlu için (ceza infazı dışında) bir çıkış yolu varsa onu serbest bırakın. Çünkü devlet başkanının suçluyu affetmede yanılması, cezayı uygulamada yanılmasından daha hayırlıdır.”²³³ şeklindeki ifadesi hadlerin uygulanmasından daha çok affetmenin yollarını aramayı işaret etmektedir.

Modern ceza hukukunda da, ceza kanunlarının hiçbir kişiye ve zümreye ayrıcalık yapılmadan uygulanmasına vurgu yapılır. Bu durum daha çok “kanun önünde eşitlik” şeklinde ifade edilir. Kanun önünde eşitlik ile kişinin sosyal ve hukuki statüsü, cinsiyeti, ırkı, dini ve mezhebi ne olursa olsun aynı suçu işleyen herkesin aynı cezaî müeyyide ile cezalandırılması anlaşılır.²³⁴ İslam ceza hukuku ile modern hukuk sisteminin adalet ve denkliğin uygulanması konusunda uyum içerisinde olduklarını görmüş oluyoruz.

1.4.7. Cezada Caydırıcılık İlkesi

İslam ceza hukukunda caydırıcılık ilkesi önemli bir yer tutar. Suç sayılan fiillerin karşılığının ceza olmasının amaçlarından biride her ne kadar temelde mağdurun ve toplumun hakkını korumak olsa da failin kendini korumaya dönük tedbir ve yaptırımları da kapsamaktadır. Bu müeyyidelerin sonucu yine toplum maslahatının gereğidir. Bu bağlamda Kur’ân-ı Kerim’e baktığımızda önümüze “nekâl” kelimesi gelmektedir. Nekâl; başkasını zayıflatıp gücünü kıran şey, başkalarına ibret olsun diye²³⁵, caydırıcılık²³⁶ amaçlı küçük düşürücü ve onur kırıcı ceza²³⁷ demektir.²³⁸ Kur’ân’da geçen²³⁹ bu kelimenin sözlük

²³² Ebû Zehrâ, el-Ukûbe, 27.

أَدُّوا لِمَا خُذِدْ عَنْ الْإِسْلَامِ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْهُ وَإِنْ لَمْ تَكُونُوا مِنْهُ بِشَيْءٍ فَدَعُوا لَهُ وَتَعْلَمُوا أَنَّ لَهُمْ مَخْرُجًا غَيْرَ الَّذِي كُنْتُمْ تُظَاهِرُونَ
أَوْ تَخْطِئُونَ إِلَى الْإِسْلَامِ وَتَكُونُونَ مِنْ أَهْلِهِ

Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ et-Tirmizî, el-Câmi’u’l-kebir, thk. Beşşar Avad Ma’ruf (Beyrut: Dar’u’l-Garbi’l-İslâmî, 1996), “Hudûd”, 2;

²³⁴ Abdulmuîd Aykul, *İslâm Ceza Hukukunda Cezaların Umumiliği*, (Trabzon: İlahiyat Dergisi, 9/1, Bahar 2022), 106.

²³⁵ Bakara 2/66; Nisa 5/84.

²³⁶ Maide 5/38.

²³⁷ Naziât 79/25.

²³⁸ İbn Manzûr, “nkl”, 11/577.

²³⁹ Abdûlbaki, *Mucemü’l-Müfehres*, s.719

anlamlarına uygun olarak toplumun ve kişilerin hak ve menfaatlerini korumaya dönük kullanıldığı görülmektedir.

Cezaların caydırıcılığı kapsamında cezanın aleniliği, suç işlemeye niyet eden birinin utanma duygusunu harekete geçirmesi, niyetin fiile dönüşmeden engellenmesi için önemlidir. Hadler başta olma üzere, bazı ceza infazlarının açıktan yapılmasıyla aynı suçu irtikâp etmeyi düşünenler için caydırıcılık özelliği ortaya çıkmaktadır.²⁴⁰

Günümüz ceza hukukçularının konu hakkındaki yaklaşımlarına bakıldığında, aynı amaç doğrultusunda benzer uygulamalar ortaya koydukları görülmektedir. Modern hukukun kurguladığı ceza teorisi, korkutucu etkisini öne çıkararak cezaya, suçları önleme işlevini yüklemektedir. Modern hukukun caydırıcılık yaklaşımına göre “acı çektirmeden ibaret olan ceza, suç işlemeye istekli olan, ya da suç işlemiş olan kişileri, suç oluşturan davranışları gerçekleştirmekten alıkoyar. Ceza tehdidine rağmen suç işlenmişse suçlu cezalandırılarak tehdidin şiddeti artırılır ve bu durumun toplumun diğer bireyleri için emsal olması sağlanır.”²⁴¹

Sonuç olarak, İslâm hukukunda cezalandırmanın temel amacı suçluyu ıslah ederek yanlışlarından döndürme, hatalarını fark ettirme ve topluma yeniden kazandırarak suçlu ve toplum vicdanını teskin etmektir.²⁴² Ayrıca suç tekrarlarının önüne geçme, işlenen her suçun bir bedeli olduğunu ve bu bedelin ödettirildiğini anlatarak suç işlemekten sakınma duygusunun gelişmesine imkân oluşturmaktır. Bu nedenle suç işleme eğiliminde olanların önüne geçilmiş, gerek suçlu gerekse toplum açısından güven tesis edilerek huzur ortamı inşa edilmiş olacaktır. Cezaların işlenen suça kefareti olduğu hususu, bu konudaki rivayetlere dayandırılmaktadır.²⁴³ İslâm ceza hukukunda ortaya çıkan olumsuzlukları ve istenmeyen durumları önce akliselim yöntemlerle, mümkün olmaması halinde ise hukukî yaptırımlarla düzeltmek İslam ceza hukukunun temel karakteristiğini yansıtmaktadır.

²⁴⁰ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 7/60.

²⁴¹ Kızılyar, *Ceza Yaptırımı ile İdari Yaptırım Ayrımı*, 1643 (Erişim 29 Kasım 2022).

²⁴² Ebû Zehrâ, *el-Ukûbe*, 28; Karaman, 1/176, 210

²⁴³ Ubade b. Samit'in şöyle dediği nakledilmiştir: Hz. Peygamber, etrafında bir grup sahabe varken, şöyle buyurdu: "Allah'a hiç bir şeyi ortak koşmayacağınıza hırsızlık yapmayacağınıza, zinâ etmeyeceğinize, çocuklarınızı öldürmeyeceğinize, kendiliğinizden uyduracağınız yalanla hiç kimseye iftira etmeyeceğinize ve iyi işlerde (ma'ruf) karşı gelmeyeceğiniz konusunda bana bey'at ediniz. Sizden kim bunları yerine getirirse onun mükâfâtı Allah'a aittir. Her kim bunlardan birini yapar da bu sebeple dünyada cezalandırılırsa bu onun keffaretidir. Her kim de bunlardan birini işledikten sonra Allah onu örterse onun işi Allah'a kalmıştır; dilerse onu affeder, dilerse cezalandırır". Biz de bunlara uyacağımıza dair ona bey'at ettik. (Buhari, İman 11.)

İKİNCİ BÖLÜM

KAZF SUÇU VE SUÇA ÖNGÖRÜLEN CEZALAR

2. Kazf Kavramı

İslam'da insana büyük değer verildiği ayetlerde ve hadislerde çeşitli vesilelerle dile getirilmiştir. İslam dini, insana değer verdiğinin göstergesi olarak, insanın kendisini koruması, çevresine zarar vermemesi için ona çeşitli sorumluluklar yüklemiştir. Öte yandan da insana temel haklar tanımış ve bu hakların muhafazası için bir takım maddi ve manevî müeyyideler getirmiştir. Bu hukuki sorumluluklar İslam hukuk doktrininin oluşturmaktadır. İnsanın onurlu yaşamını devam ettirebilmesi için bu doktrinin temelini zarûriyyât (dinin koruyup gözettiği vazgeçilmez temel haklar) olarak isimlendirilen can, akıl, din, namus ve mal güvenliği gibi temel haklar oluşturmaktadır.²⁴⁴ Bu hakların ihlal edilmesi, saldırıya uğraması ve yok edilme teşebbüsü İslam ceza hukukunda cezâî karşılığı bulunan fiiller kapsamında değerlendirilmektedir.

Temel haklara aykırı bir şekilde yöneltilen saldırılara karşı içeriği ve şiddeti değişse de çeşitli türden yaptırımlar konulma gereği duyulmuştur. Bu değerler kapsamında insanların en tabii hakları içerisinde yer alan iffetin korunmasına İslam hukukunda büyük önem verilmiş, iffete yapılan saldırılara karşı maddî ve manevî yaptırımlar ön görülmüştür. İnsanın iffeti, onur ve şerefının göstergesi niteliğindedir. Kur'ân-ı Kerim'de insanın iffet ve onurunu zedeleyici her türlü eylemlere karşı getirilen hukukî müeyyidelerin başında kazf suçuna öngörülen ceza bulunmaktadır.

Başka hukuk sistemlerinde olduğundan daha çok, kaynağı Kur'ân ve sünnet olan İslam hukukunda kazf suçu üzerinde önemle durulmuş kazf adı verilen bir suç tanımı ortaya konulmuştur. Bu suçu işleyenler hakkında kısmen ağır cezâî yaptırımlar öngörülmüş ve cezalandırmada kânûnîlik ilkesinin sağlanabilmesi için de klasik fıkıh literatüründe kazf suçunun oluşumu ve cezasının infazı hakkında ayrıntılı bir doktrin geliştirilmiştir. Biz de bu nedenle, kazf suçu ve cezasını ele alacağız.

²⁴⁴ Tâhir b. Âşûr, *İslam Hukuk Felsefesi* trc. Vecdi Akyüz- Mehmet Erdoğan, (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2006), 139.

2.1. Sözlük Anlamı

(k-z-f) **كَذَفَ** fiilinden türeyen kazf kelimesi, isim fiildir. Asıl anlamı “taş vs. fırlatıp atmak”²⁴⁵ şeklinde olmakla birlikte, sözlükte birkaç anlama daha gelmektedir. Fakat konu genel tanım itibarıyla “atmak” sözcüğü etrafında dönmektedir.²⁴⁶

1- **Atmak:** **كَذَفَ بِالْحِجَارَةِ** denildiğinde taş atmak anlamı kastedilir. Bunun yanında **كَذَفَ**

كَذَفَ بِالْعَصَى و **كَذَفَ بِالسَّيْفِ** denildiğinde “eline sopa veya taş ne bulursa atmak” şeklinde

ifade edilmektedir.²⁴⁷ Bunun dışında da ok atmak, laf atmak ve atmaya dâir diğer her şeye kazf denilmektedir.²⁴⁸

2- **Zina isnat etmek,** **كَذَبَ** و **كَذَبَ** ف **الْ** denildiğinde “iffetli bir kadına zinâ isnat etmek”
صِرَّةً، **كَذَبَ** etmek” anlamı kastedilir.²⁴⁹

3- **Küfretmek,** **كَذَبَ** **الْ** **السَّبِّ** ifadesi kullanıldığında
ي **وَالشَّيْءِ**

(sebbetmek/şetmetmek/küfretmek) sövmek anlamı kastedilir.²⁵⁰

4- **Kusmak,** **كَذَبَ** ف **الرَّجُلَ**، أي **نَا** denildiğinde ”adam attı, yani kustu” anlamına gelir.
كَذَبَ

Kimsenin yaşamadığı metruk alanı da ifade etmek için bu kelime kullanılır.²⁵¹

5- **Hızlı Koşmak,** **كَذَبَ** و **نَرَسَ** **مِنْ** **نَافٍ** denildiğinde “dörtmala koşan bir at” anlamına gelir.²⁵²
كَذَبَ

6- **Kendisi ile Atılan Mekanizma/Mancınık,** **كَذَبَ** و **كَذَبَ** **الْ** **كَذَبَ** kelimeleri “kendisi ile atılan alet, mancınık” anlamına gelmektedir.²⁵³

“Kazf” kelimesi kaynaklarda “iftira, ifk, bühitan şeklinde, ayrıca geçtiği üzere şetm veya sebb” ifadeleri ile de kullanılmaktadır.²⁵⁴ Kazf suçu için “zinâ iftirası” tanımı yaygın²⁵⁵ olmakla birlikte “iffete iftira” olarak da tâbir edilmiştir.²⁵⁶

²⁴⁵ İbn Faris, *Mu'cemu'l-Lügâ*, 5/68; İbn Manzûr, “kzf”, 9/276; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, 843; Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, 24/241; Hamza Aktan, “Kazf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları 2002), 25/148-149.

²⁴⁶ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, 7/40; İsmail Şa'rân, *Cerîmetü'l Kazf fi 'ş Şeriatî'l İslamiyye Ahkamuhâ ve Suveruhâ el Muâsıra*, Master, (El Vâdî: Camiatü eş-Şehid Hama Lakhtar ma'hed ulumu'l İslamiyye kısmu eş Şeria, 2018/1440), 2.

²⁴⁷ Cevherî, *es-Sihâh*, 4/1414.

²⁴⁸ Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, 24/241.

²⁴⁹ Cevherî, *es-Sihâh*, 4/1414; Hilal b. Ümeyye Hz. Peygambere gelerek karısının Şerîk İbn Sehma isimli birisi ile zinâ ettiği iddiasını **كَذَبَ** “zinâ isnat etme” kelimesi ile dile getirmiştir. Buhârî, “Şehadet”, 21

²⁵⁰ İbn Manzûr, “kzf, ”9/277. Aynı kaynakta Hz. Âişe’den bir olay aktarılır: Buâs günü (Medineli Evs ve Hazrec kabileleri arasında 120 yıl devam eden İslâmiyet’ten önce Medine’ye 2 fersah uzaklıkta ve Benî Kurayza toprakları üzerinde bulunan Hicretten beş veya altı yıl önce (617) cereyan eden ve savaş.) Ensar’dan bazıları Hz. Âişe’nin de bulunduğu bir ortamda bir birlerine şiirlerle, şarkılarla küftedikleri ifade edilir.

وَعَدَدَا نُنَانُ غَوَّانَ مَا نَقَى أَذَاتَ بِيْعِ الْإِصْرَارِ فِي رَوْحِ بَعْلَثِ
أَيَّ نَشَانَمَتٍ نِي أَشْعَارَهَا وَأَرَا حَزْمَا أَثْبَتِي نَالَمَا يَ لَيْكَ الْحَوْبِ

²⁵¹ Cevherî, *es-Sihâh*, 4/1414.

²⁵² Cevherî, *es-Sihâh*, 4/1414; İbn Faris, *Mu’cemu Mekayisu’l-Lüğâ*, 5/69

²⁵³ Cevherî, *es-Sihâh*, 4/1414; İbn Manzûr, “kzf”, 9/277

2.2. Terim Anlamı

Kazf kelimesi asıl olarak “herhangi bir şeyi atmak, fırlatmak”²⁵⁷ anlamına gelmekle birlikte, bir İslam hukuku terimi olarak kelimenin kullanımı gerçek anlamının önüne geçmiş, had cezasını gerektiren belirli suçlardan biri haline dönüşmüştür. Kazf suçu, tam cezâ ehliyetine sahip bir şahsın, iffetli (muhsan) bir kimseye zinâ iftirasında bulunarak,²⁵⁸ ayıplama ve sövmek maksadıyla zinâ isnat etmek veya bir kimsenin nesebini reddetmek ve bunu dört şahitle ispatlayamaması şeklinde tanımlanmıştır.²⁵⁹ Farklı tanımlar içerisinde daha açıklayıcı olması yönünden şu tanımı da zikretmekte yarar var. “Kazf ceza ehliyetine sahip olan bir şahsın, iffetli bir kişiye, iffetini zedeleyecek veya onun nesebini reddedecek nitelikte sözlü olarak zinâ ithamında bulunması ya da zinâyâ delalet edecek kelimeleri isnat etmesine kazf denir.”²⁶⁰

Kazf, bir kimsenin şahsına doğrudan zinâ isnâdında bulunmak şeklinde yapılabileceği gibi, bir kadının kendi öz evladının, başka bir erkek ile yaşamış olduğu nikâhsız cinsi birliktelik sonucu meydana geldiğini iddia etmek²⁶¹ şeklinde de yapılabilmektedir. Yine kazf sözlü, yazılı açıkça veya kinâye ve ta’riz yoluyla²⁶² yahut da kişinin nesebini inkâr şeklinde gerçekleşebilmektedir.²⁶³

Kazf suçu için “zinâ iftirası”, “iffete iftira” ve “hadd-i kazf” ifadeleri kullanılagelmiş ve “kazf suçu” olarak da ifade edilmiştir.²⁶⁴

İslam ceza hukuku literatüründe, başkasına zinâ isnâdında bulunan kişi için, “**kâzif**”, kendisine zinâ isnat edilen kişi için, “**makzûf**”, zinâ isnâdında kullanılan kelime için de “**makzûfun bih**”, Kazf suçunun gerçekleştiği yere de “**makzûfun fih**” denilmektedir.²⁶⁵ Kazf

²⁵⁴ Doğan, Hasan, *İslâm Hukukunda İftira Suçu ve Cezası*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008), 9-15.

²⁵⁵ Serahsî, *Mebsut*, 9/178.

²⁵⁶ Karaman, 1/183.

²⁵⁷ İbn Manzûr, “kzf”, 5/68; Zebîdî, *Tâcû'l-Arus*, 24/241.

²⁵⁸ Muvaffakuddîn İbn Kudâme, *el-Muğnî*. thk. Taha Zeyni – Muhammed Abdulvehhâb – Abdulkadir Atâ, (Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1388/1968), 9/83.

²⁵⁹ Üdeh, *et-Teşrîü'l-cinâiyyü'l-İslâmî*, 2/455; Kamus, 3/229; Yaşar Yiğit, *İnsanlık Onur ve Şerefine Korunması Açısından Kazf Suçu ve Cezasının Değerlendirilmesi*, Diyanet İlmi Dergi, 40/4, (2004), 134.

²⁶⁰ Yaşar Yiğit, *İnsanlık Onur Ve Şerefine Korunması Açısından Kazf Suçu Ve Cezasının Değerlendirilmesi*, Marife Dini Araştırmalar Dergisi, 3/1 (2003), 109.

²⁶¹ Şer’i tarif için bkz. Cezîrî, *el Fıkh*, 5/189.

²⁶² Üdeh, *et-Teşrîü'l-cinâiyyü'l-İslâmî*, 2/466; Bu çeşit bir kazf ifadesi, kazf dışında bir anlama da sahip olmaktadır. Kişinin zinâ ettiğini kastederek “ey günahkâr” demesi gibi.

²⁶³ Üdeh, *et-Teşrîü'l-cinâiyyü'l-İslâmî*, 2/466; Hasan Doğan, *İslam Hukukunda İfade Hürriyetini Sınırlayan Sebepler*, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 31, (2018), 12.

²⁶⁴ Karaman, 1/183; Babayiğit, 317.

²⁶⁵ Bilmen, *Kamus*, 3/229.

suçunun gerçekleşebilmesi için kişide “muhsan” olma şartı aranır. Muhsan, Sözlükte “sağlam ve muhkem olmak” anlamındaki **hısn** köküne dayanmaktadır. “Bir şeyi, bir kimseyi iyice korumak” anlamına gelen **ihsân** kelimesi de maddî bir korunmadan ziyade ahlâkî yönden bir kimsenin iffet ve namusunu korumasını ve bunu sağlayacak bir konumda bulunmasını ifade eden köke ait bir kelimedir. Bu kökten türeyen **muhsın** ve **muhsan** kavramları, iffet ve namusunu koruyan, zinâ iftirasına muhatap olmayan kişi ve kişileri ifade etmektedir.²⁶⁶ Bu itibarla fıkıh literatüründe ihsan için “bir kimsenin fiilen veya hükmen zinâyâ karşı tam bir koruma altında olması ve bunu sağlayacak belli bir konuma sahip bulunması” şeklinde ifade edilmiştir.²⁶⁷ Kur’ân’da erkeklerden “**muhsînîn**”²⁶⁸ kadınlardan “**muhsanât**”²⁶⁹ şeklinde söz edilirken, kelime yapısından hareketle مَحْصَن “muhsın” ile iffetini bizzat kendisi koruyan, مَحْصَنَة “muhsan” ile de bir şahıs (eş) ya da konum (evlilik) aracılığıyla iffetini koruyan kişinin kastedildiği şeklinde bir farklılığa işaret edilmektedir.²⁷⁰

²⁶⁶ Ebû Zehra, *Suç ve Ceza*, 2/100.

²⁶⁷ Şâmil Dağcı, “İhsan”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/546; Zinâ suçu nedeniyle recm cezasının uygulanmasında önemli bir şart olarak kabul edilen suçlunun muhsan olma şartı kazf suçundaki muhsanlıktan farklı anlamda kullanılmaktadır. İslam hukuk terimi olarak “Muhsan” Âkil, baliğ, hür, Müslüman ve iffetli olan erkek anlamına gelir. Bu özelliklere sahip kadına ise “muhsane” terimleri kullanılır. Recm cezasının uygulanmasında önemli bir yeri olan “ihsan” ya da “muhsan” olmanın şartları konusunda İslam hukukçuları arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Hanefi mezhebinin baskın görüşüne göre “ihsan”, kişinin akıllı, ergen (baliğ), hür, Müslüman, sahih nikâhla evlenmiş olması, bu sayılan özelliklerin hem erkek hem de kadında bulunması, belirtilen şartları taşıyan erkek ve kadının evlilik şartları içerisinde cinsel ilişkide bulunmaları koşulu ile gerçekleşir. Hanefi mezhebinin önde gelen hukukçularından Ebu Yusuf ile İman Şafii, kişinin muhsan olması için “Müslüman” olma şartını ileri sürmemişlerdir. Maliki mezhebinin görüşü de Hanefi mezhebinin görüşüyle benzer niteliktedir. İslam hukukçularından Serahsî (ö. 483/1 090) ise, “İslam” ve meşru bir evlilik içinde cinsel ilişkide bulunmayı, kişinin muhsan kabul edilmesinde yeterli şartlar olarak görür. Ona göre, âkıl ve baliğ olmak ceza ehliyeti için gerekli şartlardandır. Kişinin muhsan olmasının yeterli şartlarından değildir. Bizim Kanaatimiz de, kişinin “muhsan” kabul edilmesinde “İslam” şartının gerekli olmadığı yönündedir. Nitekim İbn Ömer Hz. Peygamber’in, zinâ eden iki Yahudi’yi recm ettiğini nakletmiştir. Bazı nakillerde buna “her ikisi de muhsan İken” ifadesi de eklenmiştir. (Ebu Davud, Hudud, 26) Nakledilen bu rivayet de kanaatimizi destekler mahiyettedir. Bu görüş şu şekilde anlaşılabilir: Had gerektiren suçlar Müslüman olmayanların da, yasaklığına inandığı bir suçun cezasıdır. Bu cezalar, Müslümanlara uygulandığı gibi, Müslüman olmayanlara da uygulanabilir. Nitekim sopa vurma, el kesme ve kısas yoluyla öldürme cezaları da böyledir. Şarap İçme cezası ise bundan farklıdır. Geniş bilgi için bkz. Mâverî, *el-Ahkamu's-Sultaniyye*, 335; Serahsî, *Mebcut*, 9/66; Kâsânî, 7/37; İbn Kudame, 9/83; Çalışkan, “*İslam Hukukunda Zinâ Suçunun Mahiyeti ve Cezası*”, 76. Yigit, *İnsanlık Onur ve Şerefının Korunması*, 76. vd.

²⁶⁸ Nisâ 4/24; Mâide 5/5;

Bu şartlar kazf muhsanlığı için geçerlidir. Recm cezası için gerekli olan ihsanda bunlara ek olarak hür bir kadınla meşrû bir evlilik içinde fiilen cinsel ilişkide bulunmuş olma şartı da bulunmaktadır. Özetle ifade etmek gerekirse burada zinâdaki ihsân niteliği ile kazfteki ihsan niteliği biraz farklıdır. Zinâda diğer şartlar korunmakla birlikte sahih bir nikâh akdiyle evlenmiş ve bu evlilikteki eşiyle fiilen cinsel ilişkide bulunmuş olmak yerine kazfde iffetli ve namuslu olmak şartı getirilmiştir. Bkz. Serahsî, 9/60.

²⁶⁹ Nisâ 4/24-25; Mâide 5/5; Nûr 24/4, 23.

²⁷⁰ Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “hısn” md, 239 : وَبُذِلَ امْرَأَةٌ مَخْصَنَةٌ وَ الْمَخْصَنُ، نَالَ الْمَخْصَنُ خ

Zinâ isnâdına muhatap olan mağdurun muhsan olma şartı, konuya kaynaklık eden ayetteki²⁷¹ اَلْمُحْصَنَاتِ "muhsanat" kelimesine dayanmaktadır. Bu kelimenin türetildiği "ihşan" ت kelimesi

Kur'ân-ı Kerim'de, farklı anlamlarda da kullanılmıştır.²⁷²

2.3. Tarihsel Süreçte Kazf Suçu

Kazf (zinâ iftirası)'ın İslam'dan önceki, eski çağ medeniyetlerinin hukuk sistemlerinde de suç olarak kabul edildiğini görmekteyiz.²⁷³ Örneğin Sümerlerin hukuk sisteminde zinâ suçu ile itham edilen kadınlar hakkındaki uygulama, kadının nehre atılması, eğer boğulmazsa nehir tanrısının kendisini temize çıkardığına inanılması şeklindeydi. Kadının nehirden çıkamaması halinde suçlu olduğu kabul edilir ve böylece cezasını çekmiş sayılırdı.²⁷⁴ Kadının nehirden çıkması durumunda kadına iftira eden kişi ise 20 şekel tazminat ödemeye mahkûm edilir ve öldürülürdü.²⁷⁵

Asurlarda durum farklı değildi. Bu inanişâ göre, genel ceza uygulamaları ölüm, uzuv kesme, kısırlaştırma, sopa gibi ağır cezalar getirilmiştir. İslam hukukunda had cezalarında olduğu gibi, cezalara hükmedecek kişiye ya da bir başka yetkiliye cezaları değiştirme ve hafifletme gibi takdir yetkisi bırakılmamıştır. Namuslu kadına zinâ iftirasında bulunan kişi iddiasını ispatlayamayacağı halinde bağlanıp nehre atılarak cezası infaz edilirdi.

M. Ö. 1792-1749 yılları arasında Babil yöneticisi Hâmurâbi, çıkardığı Hâmurâbi Kanunnamesinde iftirayı bir suç olarak düzenlemiş bu madde içerisinde iftira ve zinâ iftirası suçuna verilecek cezayı, mağdurun uğramış olduğu cezanın aynısı olarak belirlemiştir.²⁷⁶

M. Ö. 4. ve 3. yüzyıllarda Hintlilerde Manu adındaki kanuni metinlerde (Manusmriti) suç ve ceza düzenlemelerine göre iftira ve hakaret suçlarının cezası daha ağır bir biçimde uygulanmaktaydı. İftira suçuna dudak ve dil kesme, ağzın kızgın demirle dağlanması, el kesme, para ve hapis cezaları, kocasına hakaret ve iftira eden bir kadına da kulak kesme

²⁷¹ Nûr 24/4, 23.

²⁷² Özgürlük, Nisa 54/25; Nur 24/4; İffet, Tahrim 66/12; Evli kadın, Nisa 4/25. Ayrıntılı bilgi için: Dağcı, "İhşan", 546.

²⁷³ Babayiğit, 319.

²⁷⁴ Babayiğit, 320.

²⁷⁵ Ekrem Buğra Ekinci, *Hukukun Serüveni*, (İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2011), 45; Latife Göksoy, *İslam-Osmanlı Ceza Hukukunda Kazf Suçu Ve Bu Suçun Türk Ceza Kanunu'ndaki Hakaret Suçuyla Mukayesesi*, (Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 49.

²⁷⁶ Ekinci, 53; Babayiğit, 320-321; Göksoy, 49.

cezası uygulanırdı.²⁷⁷ “Roma hukukunda hayata, vücut bütünlüğüne, namus ve iffete, hatta mala karşı yapılan tecavüzlerde meşru müdafa yapılması kabul edilmekteydi.”²⁷⁸

Yahudi hukukunda ise bir erkek evlendiği eşinin bakire olmadığını iddia ederek iftira atarsa hem kayın pederine para cezası ödemek zorunda kalır, hem de evlendiği eşini asla boşayamazdı.²⁷⁹

Osmanlı döneminde uygulanan had ve kısas suçları için İslam hukukunun dışında ayrı bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmamış, kazf suçu için Nur suresi'ndeki bildirilen hükmün yanında, kanunnamelerde Hanefi mezhebinin görüşü benimsenmiştir.²⁸⁰

Kazf suçu ve cezası konusunda tarihi süreç incelendiğinde görüldüğü üzere zina iftirası, bir insanlık suçu olarak kayıtlarda yerini almaktadır. Eski çağ medeniyetleri döneminde kazf fiilinin suç sayılması ile İslam hukukunun câri olduğu dönemlerde suç sayılması, medeniyetlerin insanlık onurunu koruması bakımından aynı hassasiyetleri gözettiğini söyleyebiliriz. Kazf fiilinin İslam'dan önceki dönemlerde işlenmesine öngörülen cezalar ise, farklı şekillerde uygulandığını görüyoruz. Her ne kadar yargılama sistemi çalıyor gibi gözükse de adil yargılamanın, kişilik haklarının korunmasının ve suça uygun ceza verilmesinin tarihi kayıtlarda pek mümkün olmadığı müşâhade edilmektedir. İşlenen kazf fiiline öngörülen cezalarda diğer medeniyetlerin hukuk sistemleri ile İslam medeniyetinin ortaya koyduğu hukuk sistemi arasında bariz fark olduğu net olarak belirgindir. İslam ceza hukuku suç ve ceza dengesini gözeterek gerek suçlu gerekse mağdurun haklarını korumayı hedeflerken önceki medeniyetlerin hukuk sistemleri, suçluyu cezalandırmaya odaklanarak, suçlunun herhangi bir hakkının bulunmadığı izlenimini oluşturmaktadır.

2.4. Dayandığı Deliller

2.4.1. Kaza Kavramının Kur'an-ı Kerim'de Zina İftirası Anlamında Kullanılması

Kazf suçu Kur'an'a ve Hz. Peygambere göre ağır günahlardan biri olarak kabul edilmiş ve şartların oluşması ile de cezasının gerekliliği Şârî' tarafından tespit edilmiştir.

Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de,

واله فَيَنْبَغُ بِهٖ فُوْهُمُونا اَمْ ص
تَبٰىمَ لَمْ لَمْ
بَاْىَ لَمْ لَمْ
وَمَعَرَّةٍ

²⁷⁷ Babayiğit, 321.

²⁷⁸ Dönmezer-Erman, *Ceza Hukuku*, 2/99.

²⁷⁹ Ali Rıza Güneş, *İslam Hukukunda Zinâ İftirası Suçu ve Cezası*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi,

Bursa, 1996: 2,5.

²⁸⁰ Babayigit, 321, 322, 325.

وَمِنْهُمْ شُرَكَاءُ لَهُمْ لَا يُدْرِيونَ أَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَاتُ أَنْ لَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ

“Namuslu, kötülüklerden habersiz mümin kadınlara zinâ isnadında bulunanlar, dünya ve ahirette lânetlenmişlerdir. Yapmış olduklarına, dilleri, elleri ve ayaklarının, aleyhlerinde şahitlik edeceği gün onlar için çok büyük bir azap vardır.” (Nur 24/23-24);

أَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَاتُ أَنْ لَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ لَا يَرْجُونَ عَذَابَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ آيَاتُ أَنْ لَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ لَا يَرْجُونَ عَذَابَ اللَّهِ الْعَظِيمِ

“Ey Peygamber! Mü'min kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, hiçbir iyi işte sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek üzere geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” (Mümtehine, 60/12).

²⁸³ Buhari Edeb, 44; Müslim, İman 38; Ebu Davud, Vesaye, 10; Muvatta', Hudûd, 5.

en meşhur olanı da Hz. Aişe'ye isnat edilen zina suçu “ıfk hadisesi” olarak yaygınlık kazanmıştır.²⁸⁴

Yine kazf suçunun cezası, Hz. Peygamber döneminde uygulandığını Hz. Aişe şöyle ifade etmiştir: “Beni mağdur eden bu iftiralara cevap niteliğinde ayetler indiğinde Allah Rasulü minbere çıktı, konuyu izah ettikten sonra konuyla ilgili ayetleri²⁸⁵ okudu. Minberden indikten sonra (kadın ve erkek olmak üzere)bu kişilere had cezası uygulanmasını emretti. Bunlar Hassan b. Sâbit, Mistah b. Üsase ve Hamne bt. Cahş idi.”²⁸⁶

Kazf suçunun haramlığı Kur’ân ve sünnetle sâbit olmasının yanı sıra, bu suçu işleyen ceza ehliyetine (akıl-baliğ) sahip suç failine, ayette öngörülen cezanın uygulanması hususunda İslam hukukçuları görüş birliği (icma) etmişlerdir.²⁸⁷

Kazf, iffetli bir insana doğrudan açık bir şekilde zinâ isnâdında bulunmak şeklinde olabileceği gibi, kocanın evli olduğu kendi eşine, doğurduğu çocuğunu başka bir erkek ile yaşamış olduğu gayri meşru ilişki neticesinde meydana geldiğini iddia etmesi şeklinde de olabilmektedir. Bu kanıtsız iddia kişinin kendi nesebine ilişkin olan kazf şeklidir.²⁸⁸ Klasik fıkıh kitaplarında aynı kavram için iftira anlamında ‘fırye’ kelimesinin kullanıldığı da görülmektedir.²⁸⁹

Haksız zinâ isnadı, insanda ve toplumda derin yaralar açan, kişinin toplum içindeki saygınlığını yok eden büyük suç niteliğinde bir iftira türüdür. İslam hukuku, iftiranın her türlüşünü açık bir dille yasaklamış olmakla birlikte zinâ iftirası konusunda daha hassas bir çerçeve çizmiştir. Söz konusu iftiranın içerisinde Allah ve kul hakları birlikte ihlal edildiğinden had cezası gerektiren diğer suçlardan ayrı tutulmuştur. Bu tip ağır iftiralar yüzünden intihara sürüklenen insanları, yıkılan yuvaları, kişiye iffetsiz gözüyle bakıldığı için kötü yola düşen kadınları ve toplumda “ırz düşmanı” olarak nitelenmenin oluşturduğu psikolojiyi düşündüğümüzde bu iftiranın ne denli çirkin ve vahim bir suç olduğunu anlamış

²⁸⁴ “İfk hadisesi” olarak bilinen isimlendirme, Kur’an’daki olaya ilişkin ayetlerde (Nur 24/11-22) iki defa geçen (Nur 24/11, 12) ifk kelimesinden mülhemdir. İfk “iftira, en kötü ve en çirkin yalan” demektir. İfk, Kur’an’da ayrıca iki yerde (Furkan 25/4; Sebe’ 34/43) sözlük anlamında geçmektedir. İfk hadisesinin kaynağı, hemen hemen bütün kaynaklarca Hz. Âişe’den aynı şekilde nakledilen anlatıya dayanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Fayda, ‘İfk Hadisesi’, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: TDV Yayınları, 2000), 21/507-509.

²⁸⁵ Nur, 24/11-23.

²⁸⁶ Ebû Dâvûd, “Hudud”, 35

²⁸⁷ Üdeh, 2/461; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/83; Yiğit, *Kazf Suçu*, Diyanet İlmi, 134.

²⁸⁸ Şamil Dağcı “*İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar İle İlgili Özel Hükümler*”, (Doçentlik Çalışması) Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1996), 53.

²⁸⁹ Bilmen, *Kamus*, 3/229; Dağcı “*Cezalar ile İlgili Özel Hükümler*”, 57

oluruz. Kur'ân-ı Kerim'de zinâ iftirası suçunu işleyenlerin durumlarını ayet şöyle dile getirir: " İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden habersiz) mü'min kadınlara zinâ isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günden dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır." ²⁹⁰ Ayet suçun niteliğini beyan ederken bu suça takdir edilen dünyevi ve uhrevi cezanın büyüklüğünü de haber vermektedir.

2.4.3. Kur'ân-ı Kerîm'de Kazf Kavramının Farklı Anlamlarda Kullanımı

Kazf kavramı, Kur'ân-ı Kerim'de sözlük anlamı olan atmak manasında kullanılmakla beraber farklı manaları da ihtiva edecek şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu anlamlar atmak²⁹¹, taşlamak²⁹², açıklama²⁹³ ve zan²⁹⁴ şeklinde sıralanabilmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de kazf kelimesinin geçtiği ayetler kısaca şu şekildedir:

a- Kazf Kelimesinin Atmak Anlamında Kullanıldığı Ayetler

أَن يَأْتِيَنَّكَ مِنَ الْغَيْبِ بَشِيرٌ أَوْ نَذِيرٌ ۚ وَلَئِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُوا أَمْرَهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ شَرِّكُمْ ۚ وَمَنْ يَتَّبِعْ أَهْوَاءَ شَرِّكُمْ فَإِنَّهُ يُجْعَلْ لَكُمْ فِتْنَةً ۖ وَمَا يُغْنِي عَنْكُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِصُ مِنْهُ شَيْئًا ۚ وَلَئِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُوا أَمْرَهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ شَرِّكُمْ ۚ وَمَنْ يَتَّبِعْ أَهْوَاءَ شَرِّكُمْ فَإِنَّهُ يُجْعَلْ لَكُمْ فِتْنَةً ۖ وَمَا يُغْنِي عَنْكُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِصُ مِنْهُ شَيْئًا ۚ

"Onu (bebek Musa'yı) sandığın içine koy ve denize (Nil'e) bırak ki, deniz onu kıyıya atsın da kendisini, hem bana düşman, hem de ona düşman olan birisi (Firavun) alsın. Sana da, ey Musa, sevilesin ve gözetimimizde yetiştirilesin diye tarafımızdan bir sevgi bırakmıştım." ²⁹⁵

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۚ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا يَأْتِيهِ الْفُتُورُ ۚ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۚ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ ۚ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمُهُ يَوْمَئِذٍ ۚ

"Allah'ın emri onlara ummadıkları yerden geldi. O, yüreklerine korku attı (düşürdü)...." ²⁹⁶

ذَٰلِكَ الَّذِي يُبْرِئُكُم مِّنَ الْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ ۖ وَلَئِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُوا أَمْرَهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ شَرِّكُمْ ۚ وَمَنْ يَتَّبِعْ أَهْوَاءَ شَرِّكُمْ فَإِنَّهُ يُجْعَلْ لَكُمْ فِتْنَةً ۖ وَمَا يُغْنِي عَنْكُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِصُ مِنْهُ شَيْئًا ۚ وَلَئِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُوا أَمْرَهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ شَرِّكُمْ ۚ وَمَنْ يَتَّبِعْ أَهْوَاءَ شَرِّكُمْ فَإِنَّهُ يُجْعَلْ لَكُمْ فِتْنَةً ۖ وَمَا يُغْنِي عَنْكُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِصُ مِنْهُ شَيْئًا ۚ

Şöyle dediler: "Sana verdiğimiz sözden kendi isteğimizle caymış değiliz. Fakat biz Mısır halkının mücevheratından yüklü miktarlarda takınmıştık. İşte onları ateşe attık. Samiri de aynı şekilde attı." ²⁹⁷

ذَٰلِكَ الَّذِي يُبْرِئُكُم مِّنَ الْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ ۖ وَلَئِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُوا أَمْرَهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ شَرِّكُمْ ۚ وَمَنْ يَتَّبِعْ أَهْوَاءَ شَرِّكُمْ فَإِنَّهُ يُجْعَلْ لَكُمْ فِتْنَةً ۖ وَمَا يُغْنِي عَنْكُمْ شَيْئًا وَلَا يُنْقِصُ مِنْهُ شَيْئًا ۚ

طَلَّ
 عِلَّا
 عِلَّا
 عِلَّا

²⁹⁰ Nur 24/23,24.

²⁹¹ Haşr, 59/2;

²⁹² Sâffât, 37/8.

²⁹³ Sebe, 34/48

²⁹⁴ Sebe, 34/53

²⁹⁵ Tâhâ, 20/39

²⁹⁶ Haşr, 59/2; Ahzab, 33/26.

²⁹⁷ Tâhâ, 20/87

²⁹⁸ Enbiya, 21/18.

²⁹⁹ Sâffât, 37/8.

³⁰⁰ Sebe, 34/48

³⁰¹ Sebe, 34/53

³⁰² Türk Ceza Hukukunda, TCK md. 125/1’de: “Bir kimseye onur , şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da yakıştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur , şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”²⁸⁴ denilmek suretiyle hakaret niteliği taşıyan suçlar, bir bütün olarak Şerefe Karşı Suçlar bölümü altında ele alınmaktadır. Erol Çetin, *Yeni Türk Ceza Yasasındaki Hakaret Suçları*, (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2005), 19

suç isnat edilen kişinin muhsan olması ve failin fiilinde suç kastının olması şeklinde sıralanabilir.³⁰³

2.5.1. Zina İsnadı veya Nesebin Reddi

Kazf suçu kapsamında, şahıslara isnat edilen sözlerin ele alınabilmesi için "Kişiye zinâ haddi uygulanmasını gerektiren herhangi bir fiilin, bir şahsa isnat edilmesi, kazf cezasını gerektirir"³⁰⁴ genel kuralına uygun olması gerekir. Nitekim bütün İslam hukukçuları bu genel kuralda ittifak etmişlerdir.

Kazf suçunun sâbit olabilmesi için yapılan zina isnadı ispat edilemez olmalıdır.³⁰⁵ Zinâ isnâdı iki şekilde yapılmaktadır. Birincisi, tam ehliyet sahibi bir kimse tarafından muhatap şahsa doğrudan zinâ isnat ederek yapılan kazf şeklidir. Mesala "Ey zinâkâr" "Sen zinâ işleyensin" vb. sözlerle yapılan kazf şeklidir. İkincisi ise kişinin nesebini reddedecek şekilde ifade kullanmasıdır. Örneğin "Ey zinâ çocuğu!", "zinâkar adamın oğlu", fâhişenin çocuğu gibi" sözlerle muhatapının anne ve babasını iffetsizlikle itham etmesidir.³⁰⁶ Burada zinâ isnat eden kişi mağdur ettiği şahsın doğrudan, ya bizzat şahsına ya da varlık sebebi olan ana, baba gibi mağdurun nesebine karşı sözlü saldırıda bulunmuş olmaktadır.³⁰⁷ Bu durumda muhatap kişinin evlilik içindeki bir ilişkiden değil, zinâ mahsûlü bir ilişkiden dünyaya geldiği yönünde bir iddia söz konusudur. Nesebin inkârı aynı zamanda zinâ isnâdını da içinde barındırmaktadır ve bu zinâ isnâdı muhatap kişiye değil onun üst soyuna yöneliktir.³⁰⁸ Kazf suçu, zinâ isnâdı veya nesebin inkârı dışında başka bir şekilde gerçekleşmesi durumunda had cezası düşmekte ve faile ta'zir cezası öngörülmektedir.³⁰⁹

Bir kimse bir şahsa, babasının nesebine ait olmadığını şu sözlerle ifade ederse "sen babanın çocuğu değilsin" veya babasını kasederek "sen falancanın çocuğu değilsin" gibi, muhatapın nesebini inkâr edene tüm hukukçuların ittifakı ile kazf cezası gerekir. Ebû Hanife bu görüşe, nesebi inkâr edilen kişinin annesinin hür bir Müslüman olması ile nesebin inkârı sözünü öfkeli bir halde iken söyleme şartını ilave eder. Eğer kazf edilen kişinin annesi gayr-i müslim veya köle ise ayrıca kazf sözü öfkeli olmayıp normal haldeyken telaffuz edilmiş ise, bu durumda da kazf cezası uygulanmaz.³¹⁰ Ebû Hanife'ye göre yapılan iftira, gerçekte anneye

³⁰³ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî, - Cinâî*, 2/461.

³⁰⁴ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâîyyi'l-İslâmî*, 2/464.

³⁰⁵ Karaman, 1/184.

³⁰⁶ Kâsânî, 7/42.

³⁰⁷ Serahsî, 9/201; Kâsânî, 7/ 42

³⁰⁸ Babayigit, 321.

³⁰⁹ Abdulkâdir Üdeh, *Mezheplerarası Mukayeseli İslam Hukuku ve Beşerî Hukuk*, çev. Ali Şafak, (Ankara: Rehber Yayıncılık, 1991), 4/127.

³¹⁰ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/471-472.

yapıldığından annenin gayr-i müslim olması, kazf cezasını düşürür.³¹¹ İmam Şâfi ve Ahmet bin Hanbel böyle bir şart ileri sürmezler ve annenin hür bir Müslüman olmama durumunda da iftira cezası gerekeceğini söylerler.³¹² Mâlikî mezhebinden İbn Kâsım, Hanefîlerden İbrahim en-Nehâî ve İmam Şâfi gibi hukukçular görüş bildirirken İmam Mâlik bu konuda görüş belirtmemiştir.³¹³ İbn Hazm ise nesebin reddedilmesinin kazf cezası ile tecziye edilemeyeceğini, ancak nesebi reddeden şahsın ta'zir cezası ile cezalandırılacağı düşüncesindedir.³¹⁴

Hanefî hukukçulara göre bir kimsenin kazf suçu işlediği sâbit olduktan sonra mağdur kişi vefât etse, kazf suçunu işleyen kişiye kazf cezası gerekmez. Suçluya kazf cezası uygulanırken ceza tamamlanmadan mağdur kişinin vefa etmesi durumunda cezanın kalan kısmı uygulanmaz. Kazf cezası Allah hakkı öncelikli cezalardan³¹⁵ olduğu için mağdur kişinin vefatı ile cezanın tamamı veya kalan kısmı kazf suçunu işleyen kişi üzerinden düşer.³¹⁶ Yakınlarına da miras yolu ile cezayı talep etme hakkı intikal etmez.³¹⁷ Ölmüş bir kimseye yönelik iftira suçunda, ölen kimsenin çocuklarına ve yakınlarına karşı işlendiği kabul edilir. Ölmüş birisi kazf suçlamasına muhatap olamayacağı için işlenen kazf suçunun mağduru ölmüş olanın çocukları ve yakınlarıdır. Bu düşünceden hareketle ölmüş kimsenin yakınları, miras yoluyla değil, suçtan doğrudan etkilenen mağdur sıfatıyla suçluyu dâvâ etme hakkına sahiptir.³¹⁸ Hanbelîlere göre ise, ölmüş bir kimseye karşı işlenen kazf suçu, akıl hastası olan kimseye karşı işlenmiş kazf suçu gibi değerlendirildiğinden suçlu ta'zîren cezalandırılır. Bu bağlamda, akıl hastası bir kişinin kazf suçunun mağduru olamayacağı³¹⁹ dikkate alındığında, ölmüş olan bir kimsenin de iffete iftira suçunun mağduru olamayacağına hükmedilmiştir.

Şâfi ve Mâlikîlere göre, kazf edilen kişinin vefa etmesi veya ölmüş bir kimse hakkında kazf suçu işlenmesi durumunda, ölmüş kişinin yakınları dolaylı olarak zarar

³¹¹ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/90; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/472.

³¹² Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî* 2/471; İbn Kudâme, 2/472.

³¹³ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/90; Ebu Abdullah Muhammed b. El Mağribî Hattâb, *Mevahibu'l Celil fi Şerhi Muhtasarı'l Halil*, (B.y, Dâru'l Fikr, 1412/1992), 6/298; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâîyyi'l-İslâmî*, 2/472;

³¹⁴ Ebu Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Said ez-Zahirî İbn Hazm, *El Muhalla Bi'l Asar*, thk. Abdulgaffar Süleyman el-Bündârî, (Beyrut: Dâru'l Fikr, t.y.),12/247.

³¹⁵ Avvâ, *Fî Usûli'n-Nizâm*, 256.

³¹⁶ İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm, el-Halebî, *Mecma' el-Ezher fi şerhi Mültekâ el-Ebhur*, thk. Halil İmran el-Mansur, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998), 367.

³¹⁷ Merginânî, *el-Hidâye fi Şerhi Bidâyetü'l-Mübeddî*, thk. Talâl Yusuf, (Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi, ts.), 2/357; Cezîrî, *el Fikh*, 5/201.

³¹⁸ Serahsî, 9/189; Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habib Mâverîdî, *el-Hâvi'l-Kebîr fi Fıkhı Mezhebi'l-İmâm eş-Şâfi ve Huve Şerhu Muhtasarı'l-Müzenî*, thk: Ali Muhammed Muavvad-Adil Ahmed Abdülmevcûd, (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1999), 13/259; Kâsânî, 7/55; Halebî, *Mültekâ*, 366; İbn-i Abidin, *Redd'ül- Muhtar Ale'd-Dürri'l-Muhtar*, Çev. Ahmed Davudoğlu, (İstanbul: Şamil Yayınevi, 1983), 8/262.

³¹⁹ İbn-i Abidin, 8/249.

gördüğünden dâvâ açma hakkına sahip olurlar. Bu yetkiyi, ölmüş bir kimse kendi aleyhine işlenen suç sebebiyle dâvâ açamayacağı için dâvâ açma hakkı yakınlarına miras yoluyla geçmiş olur.³²⁰ Örneğin bir kimse, annesi ve babası ölmüş bir kimseye, “ey zinâkârların oğlu” derse, İmam Şâfi’ye göre, bu söz hem anne hem de babaya karşı ayrı ayrı işlenmiş birer suç olarak değerlendirilir. İşlenen suçun mağdur tarafından mahkemeye taşınması durumunda fail, her iki suçtan dolayı ayrı ayrı had cezasına çarptırılır.³²¹

Yine Ebû Hanife, nesebin reddi ya da inkârı konusunda kazf suçunu işleyen kişinin psikolojik durumunu dikkate alarak öfkeli veya normal olma halini tefrik eder. Normal halde söylenen, ancak kazf cezası gerektirmeyen hal ile öfkeli halde söylenen ve kazf cezası gerektiren hal arasında karine farklılıkları hükme etki edeceğinden ifadenin genel maksadını dikkate alır. Örneğin normal halde “sen babanın çocuğu değilsin” gibi bir ifade ile kazf edilenin ahlâkî karakterinin babasının olumlu karakterine benzemeyişi kastedilmiş olabileceği göz önünde bulundurulmuştur. Kazf cezasının uygulanma nedeni karineye bağlı oluşu ile ilgilidir. Şâfilerden bir kısım fıkıhçıların görüşü bu yöndedir. Diğer Şâfi hukukçular ile İmam Mâlik ve Ahmed bin Hanbel ister öfkeli ister normal bir şahsın nesebi nefyedilmiş olsun her durumda faile kazf cezası verilir.³²² Ayrıca başkasına zinâ isnâdında bulunarak kazf suçu sâbit olduğu gibi, kendi nesebini inkâr edecek nitelikte annesini kazf eden kişiye de had cezası uygulanır.³²³

Bir şahsın nesebini değil de milliyetini inkâr niteliğinde söz söylenmiş olsa; örneğin “sen Kıptisin”, sen Rumsun” veya “sen Arap değilsin” şeklinde İmam Mâlik’e göre had cezası gerekir. Ebû Hanifeye göre gerekmez. Çünkü nesebin dışında başka bir şeyi ifade edebileceği ihtimalinden dolayı, kazf cezası gerekmez.³²⁴ Şâfi ve Hanbelîlerin bir kısmı da bu görüştedir. Diğer hukukçulara göre ise milliyetin inkârı ile nesebin inkârı kastediliği anlaşılırsa müfteriye had cezası gerekir.³²⁵

2.5.1.1. Failin Âkil, Bâliğ Olması

Kazf suçunun oluşması için öncelikle suçu işleyen kişinin akıllı olması, bülûğ çağına gelmiş olması ve zinâ isnâdına dört şahit getirilememesi gibi şartların yerine gelmiş olması gerekir. Eğer zinâ isnâdında bulunan kişi çocukluk çağında ise, hem aklî hemde bülûğ

³²⁰ Cezîrî, *el Fıkh*, 5/201; İbn-i Abidin, 8/266.

³²¹ Cezîrî, *el Fıkh*, 5/201.

³²² Üdeh, *et-Teşrî’u’l- Cinâiyyi’l-İslâmî*, 2/471-472.

³²³ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/90.

³²⁴ Merginânî, *el-Hidâye*, 2/357.

³²⁵ Serahsî, 9/209; Üdeh, *et-Teşrî’u’l- Cinâiyyi’l-İslâmî*, 2/472.

gelişimini tamamlamadığından kazf suçu gerçekleşmez. Aynı hüküm aklî melekesi yerinde olmayan (mecnun) kişi içinde geçerlidir. Çünkü ceza bir suçun karşılığıdır. Çocuk ve akıl hastası durumunda olan kişilerin cezâ ehliyeti bulunmadığından söz konusu fiiler suç olarak değerlendirilmemektedir. Suçun oluşmadığı durumda cezadan söz edilemeyeceği için çocuğa ve mecnuna kazf cezası uygulanmaz.³²⁶

2.5.1.2. Kazf Fiilinin İşlenmesinde ve Reddedilmesinde Şahit Getirilmesi

Zinâ isnâdında bulunan kişiye kazf cezasının gerekliliği için dört şahit getirilememesi konusu ayette açık olarak ifade edilmektedir.³²⁷ Isnatta bulunan kişi dört adil şahit getirerek iddiasını ispatlayacağı için kendisine “kâzif” denilemez. İddiasını kanıtladığı için suçlamış olduğu şahsın zinâ suçu işlediği sâbit olacağından, suçlanan kişiye zinâ haddi uygulanması gerekir.³²⁸ Ancak zinâ isnâdında bulunan kişinin getirdiği şahitlerin sayısı dörtten az olması veya şahitlerden birinin ya da birkaçının şahitlikten dönmesi halinde şahit sayısında yeterli sayıya ulaşamaz ise veya bu şahısların yalancı şahitlikleri sonradan anlaşılması durumunda bu kişiler kazf suçunu işlemiş sayılacağından kendilerine kazf cezası uygulanır. Şahitlik etmeleri için üç şahit getiren kişi dördüncü şahit olarak da kendisini gösterirse, iddiasının ispatı tamamlanamadığından kendisi kazf suçu işlemiş olur ve kazf cezasına çarptırılır. Çünkü kişi dâvâcı olduğu bir dâvâda şahit pozisyonunda olamaz. Bu durumda zinâ suçu ispatlanamadığı için zinâ işlendiğine şahitlik eden üç kişi de kazf suçunu işlemiş olurlar ve cezalandırılırlar.³²⁹ Zinâ isnâdında bulunan kişilerin ayrı ayrı gelerek bildirimde bulunmaları halinde, Hanefiler her bir iddia sahibinin dört şahit getirmesini şart koşarlar. Dört şahit getiremeyen her bir zinâ isnâdında bulunan kişiye, kazf cezası uygulanacağı görüşündedirler. Mâliki hukukçular da benzer görüştedir. Şahitlerin sayısının dördün altında olası halinde her bir kişiye kazf cezası uygulanacağını belirtirler. Şâfi hukukçular ise ayrı veya birlikte gelerek zinâ isnâdında bulunanların sayısının yeterli olması halinde suçlanan kişinin, suçunun sâbit olacağı hatta farklı kişilerin aynı kişi için isnatta bulunmaları, iddianın daha da güçleneceği görüşündedirler.³³⁰

Zina isnadında bulunan kişilerin delil olarak getirdikleri şahitlerin kimlikleri, kişilikleri, ifade biçimleri ve tutumları hükmü etkileme bakımından İslam hukukçuları arasında ihtilaf nedeni olmuştur.

³²⁶ Ebu Davud, Kitabu'l-Hudud, 16.Kâsâni, 7/40; Cezûrî, *el Fıkḥ*, 5/200;

³²⁷ Kâsâni, 7/40.

³²⁸ Cezûrî, *el Fıkḥ*, 5/195.

³²⁹ Serahsî, 9/195; Bilmen, *Kamus*, 3/242.

³³⁰ Cezûrî, *el Fıkḥ*, 5/196.

Ebû Yusuf ve Muhammed, şahitlerin ifadelerinde zaman ve yer konusunda ifade birliğinin bulunmaması durumunun, şahitliğin kabulüne engel olacağı görüşündedirler. Çünkü iftira atmak had cezasını gerektiren bir suç olduğundan şahitlerin aynı suç için ortak ifade içinde olmaları gerekmektedir. Şahitlerin ifadelerinde çelişki olması halinde hâkim sağlıklı hüküm veremeyeceğinden kazf cezası uygulanmaz. Örneğin iki şahit farklı, diğer iki şahitte farklı bir yer bildirmiş olmaları halinde tanıklık şartı tamamlanamadığından kazf edene ve kazf edilene de ceza uygulanmaz. İmam Züfer bu görüşün dışındadır.³³¹ Ebû Hanîfe ise şahitlerin ifadelerinde yer veya zaman konusunda çelişki bulunmasını tanıklığın konusu değişmediği için bir sorun olarak görmemektedir.³³²

Zinâ isnâdında bulunan kişinin kazf dâvâsı görülürken, dâvâ konusunda şahitleri olduğunu ileri sürmesi durumunda, eğer şahitler aynı şehirde bulunuyorlarsa hâkim, şahitlerin getirilmesi için dâvâliya oturumun sonuna kadar süre verir.³³³ Eğer şahitler hazır olmayıp şehir dışında bulunuyorlar ise bu durumda Ebû Hanife'ye göre kazf edene süre tanınmaz ve fail serbest bırakılmaz. Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'e göre kefil istenmek şartıyla iki ya da üç gün mühlet tanınır.³³⁴ Hanefî hukukçulardan Ebû Yusuf'tan şöyle bir görüş nakledilir: Tanıkların getirilebilmesi için ikinci oturuma kadar süre verilir ve beklenir. Çünkü bu süre verilmeden dava gerçekleşemez. Verilen süre sonunda zinâ suçunun işlendiğine şahitlik eden dört şahidin mahkemeye getirilememesi halinde, zinâ isnâdında bulunan kişi kazf suçunu işlemiş sayılacağından, kendisine kazf cezası verilir.³³⁵ Şayet, zinâ isnâdında bulunan kişi iddiasını ceza infazından sonra dellilendirecek olursa kaybettiği şahitlik hakkını tekrar elde etmiş olur. Ancak bu kanıt zinâ isnat edilene had cezasını gerekli kılmaz. Çünkü uygulanmış olan kazf cezası ile bir had cezası gerçekleşmiştir.³³⁶

Şahitlik, mağdur durumda bulunan kişinin muhsanlığını ispat etmesi için iftiraya uğradığını ispat durumunda da geçerlidir. Mağdur, iftiraya uğradığına dâir iki tanık getirse ve tanıklar, diğerinin ona iftira attığına tanıklık etseler tanıklardan iftiranın (kazf) nasıl yapıldığına dâir ek bilgi istenir. Tanıkların şahitliklerini ispatlayacak şekilde "Ey zinâkâr dediğine tanıklık ederiz" derlerse tanıkların adaletli olmaları koşulu ile şahitlikleri kabul edilir. İftira atana had cezası uygulanır. Şayet tanıklar bu bilgiyi vermekten kaçınırlar ya da

³³¹ Kâsânî, 7/48-49.

³³² Serahsî, 9/183.

³³³ Bilmen, *Kamus*, 3/242

³³⁴ Bilmen, *Kamus*, 3/242-243.

³³⁵ Serahsî, 9/194.

³³⁶ Bilmen, *Kamus*, 3/243

hangi konuda tanıklık ettikleri net olarak anlaşılamaz ise hâkim de bilinmeyen bir şeye dayanarak hüküm veremeyeceğinden ceza konusunda karar vermekten kaçınır.³³⁷

2.5.1.3. Kazf Sözü'nün Açık Ya da Kinâyeli Kelimelerle İfade Edilmesi

Kazf suçunun oluşması için belirli kelimelerin kullanılması şart değildir. Zinâ isnâdı, açık anlamalı (sarih) kelimelerle olabileceği gibi, dolaylı ya da üstü kapalı ifadelerle (kinâyeye³³⁸ veya ta'riz³³⁹) olabilmektedir.³⁴⁰ Yorumlamaya ihtiyaç duymayacak derecede anlaşılır ve açık bir şekilde kelimelerin kullanılmasıyla, kazf suçunun oluşacağı ve cezanın uygulanacağı konusu İslam hukukçuları tarafından ittifak edilen bir husustur.³⁴¹ Bu konuda İslam hukukçularının ihtilaf ettikleri husus ise, açık ve anlaşılır olmayan, ta'riz, îmâ ve kinâyeye yoluyla yapılan sözlü saldırıların kazf suçu sayılıp sayılmayacağı konusudur.³⁴² İbn Hazm, Ebû Hanife ve öğrencileri ile Ahmed b. Hanbel'den bir rivayete göre ta'riz yoluyla sözlü saldırıda bulunan birisine had cezası uygulanmaz, ta'zir cezası verilir. Çünkü bu görüşe göre ta'riz yoluyla veya kinâyeli sözlerle yapılan kaziflerde zan ve şüphe bulunmaktadır.³⁴³ Bu sebeple İslam hukukunun son derece önem verdiği masumluk karinesi temel esas kabul edildiğinden, "berâet-i zimmet asıldır"³⁴⁴ ve "şek ile yakın zail olmaz"³⁴⁵ gibi hukuk ilkeleri şüphe halinde had cezasının düşeceğini³⁴⁶ belirten ifadeler olmuştur. Ahmed b. Hanbel'den başka bir rivayete göre, bir kişi ister açıkça ister ta'riz veya kinâyeye yoluyla kazfeder ve suç

³³⁷ Serahsî, 9/178-179.

³³⁸ "**Kinaye**, kendisinden kastedilen mana hemen anlaşılamayan ve söyleyenin niyetinin bilinmesi ya da bir karine ile anlaşılan lafızdır. Kinayedeki kapalılık lafzın kendisinden değil, onu kullanan kişinin hangi anlamda kullandığının kapalı olmasından kaynaklanır." (Türcan, 234)

³³⁹ **Ta'riz**, sözün yapısındaki mananın zıddı olan maksadı ifade etmektir. Yani tevriyeli söylemek anlamına da gelir. (Cevherî, es-Sihâh, 3/87.) Mesela bir kişinin "Bana gelince, ben zinâkar değilim" gibi sözlerle karşı tarafa zinâ isnat etmesi gibi.

³⁴⁰ Cezîrî, *el Fıkıh*, 5/191.

³⁴¹ Kâsânî, 7/42.

³⁴² Üdeh, *Cinâî*, 2/466.

³⁴³ İbn Hazm, *El Muhalla*, 12/245; Mâverdî, *el-Ahkâmu's-Sultâniyye*, 335; Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî*, 7/42; Ebû Zehrâ, *el-Ukûbe*, 2/102; İbn Hazm, *El Muhalla*, 12/245.

³⁴⁴ İbn Faris, *Mu'cemu Mekayisu'l-Lügâ*, 1/236; Mecelle, md. 8; "Berâet-i zimmet asıldır" kâidesi İslam hukukundaki genel kurallardan biridir. Bu kâideye göre kişi doğuştan, asıl olarak suçsuzdur, borçsuzdur. Bu kural aynı zamanda "asli berâet ilkesi" olarak da tanımlanmaktadır. Mustafa Boran, "*Berâet-i Zimmet Asıldır*" *Kaidesinin Temelleri, Kapsamı ve Evrenselliği*", *Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi* 5/10 (Ekim 2022), 91.

³⁴⁵ Mecelle, 4. md. 77.

³⁴⁶ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/89; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/466; Bu görüşü savunanlar şu hadisi delil olarak getirmişlerdir: Sahabeden birisi Allah Rasulü'ne gelip, Hanımım siyah bir çocuk dünyaya getirdi der. Bu sözleriyle çocuğun kendisinden değil de başka birinden olduğunu ta'riz yoluyla Hz. Peygambere bildirmek ister. Hz. Peygamber de ona, tariz içerikli sözlerinden dolayı kazf haddi uygulamaz. (Buharî, İ'tisam, 12) Hz. Peygamber kesin delil bulunmayan imalı sözler üzerine bazı açıklamalar yaparak ve kazf cezası uygulamayarak şikâyet sahibinin şüphesini gidermiştir. (Bilmen, *Kamus*, 3/234.)

sâbit olursa her iki durumda da had cezası verilir. Hz. Ömer'in kinâye yolu ile zinâ isnat eden suç faillerine haddi kazf uyguladığı delil olarak zikredilmektedir.³⁴⁷

İmam Şâfi'ye ve Ahmed b. Hanbel'den başka bir görüşe göre ta'riz veya kinâye yoluyla söylenen sözleri sarfeden kişiye had cezası gerekmez.³⁴⁸ Ancak kişinin sözü sarfetmesindeki niyete bakılır. Eğer kişinin niyetinin kazf etmek (kişinin iffetine iftira) olduğu ortaya çıkarsa had cezası uygulanır. Zîrâ niyet ile kinâyeli sözün birlikteliği açık söz mesâbesindedir. Aksi durumda yani kişi bu sözü kazf niyetiyle söylememişse had cezası uygulanmaz.³⁴⁹

İmam Mâlik ise ta'riz veya kinâye yoluyla söylenen sözde kazf kastını gösteren karineler bulunması durumunda, had cezasının uygulanacağı görüşündedir.³⁵⁰ Ancak babanın kendi oğluna ta'riz veya kinâye yoluyla kazf etmesi (nesebinin inkârı) durumunda, bu hükümden istisna tutularak had cezası uygulanmaz. Açıkça kazf edilmesi durumunda ise daha önce ifade edildiği gibi had cezası uygulanır.³⁵¹

Kazf suçunun, açıklık kuralı gereği bir erkeğin başka bir erkeğe “zaniye (zinâ eden kadın)” ifadesini kullanması Ebû Hanîfe ve Ebû Yusuf'a göre kazf suçunu oluşturmaz ve had cezasını da gerektirmez.³⁵² Ancak bir kadına “zâni (zinâ eden erkek)” denilmesi durumunda Hanefi fakihlerce kazf suçunun oluşacağı ve had cezasının da gerekeceği kabul edilmektedir.³⁵³ Bir kadına erkek, bir erkeğe de kadın sığası ile hitap edilmesi durumunda bu ifadeleri İmam Mâlik, İmam Şâfi ve Ahmed b. Hanbel sarîh ifade olarak görür ve kazf cezası gerekliliğine hükmederler.³⁵⁴

İki şahıs birbirlerine karşılıklı olarak zinâ isnadında bulunursa ikisi de kazf suçu işlemiş sayılır ve ikisine de had cezası gerekir. Örneğin, bir kimse birisine “ey zinâkâr” dese suçlanan kişi de suç isnat edene “sensin zinâkâr” derse her ikisine de kazf cezası gerekir. Kazffilleri arasında takas durumu yani kişilerin bir birlerini kazf ile suçlamaları haddin düşmesini

³⁴⁷ Hz. Osman'ın da Hz. Ömer'in uygulamasını devam ettirdiği bildirilmektedir. Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/467,

³⁴⁸ Mâverîdî, *el-Hâvi'l-Kebîr*, 13/262; Mansûr b. Yûnus b. İdris el-Buhûfî (Behûfî), *Keşşafü'l-Kına' an Metni'l-İkna'* (Riyad: Mektebetü'n-Nasr el-Hadîse, 1388/1968), 6/111.

³⁴⁹ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/466.

³⁵⁰ Muhammed b. Ahmed b. Arefe ed-Düsûkî, *Hâşiyetü'd-Düsûkî Ale's-Şerhi'l-Kebîr*. (Daru' Fikr et-tab'atu, b.y, ty.), 4/325.

³⁵¹ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/466-467.

³⁵² Serahsî, 9/192; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/470. Ebû Hanîfe ve Ebû Yusuf'a göre had cezası gerekmez.

³⁵³ Serahsî, 9/192. Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/470. (Burada muhatabın kadın ya da erkek olması bakımından Arapça hitap farklılığı oluşabilmektedir.)

³⁵⁴ Hattâb, *Mevahibu'l Celil*, 6/304; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâîyyi'l-İslâmî*, 2/469;

gerektirmez.³⁵⁵ Ancak iftira edilen kişi kazf edeni doğrularsa mesela; bir kimse yabancı bir kadına “sen zinâkarsın” dese kadında “evet, seninle zinâ ettim” derse zinâ isnat edene kazf cezası verilmez, kadına iki ceza gerekir. Biri zinâ itirafında bulunduğu için zinâ cezası, diğeri ise kendisine zinâ isnat edene zinâ iftirasında bulunması sebebiyle kazf cezası verilir. Ancak eşler (karı-koca) arasında karşılıklı böyle bir suçlama ifadeleri kullanıldığında bu hüküm onlar için geçerli değildir.³⁵⁶

Kazf suçunun oluşması için tarafların kullandıkları iftira niteliğindeki ifadelerin belirli bir dil ile yapılması şart değildir.³⁵⁷ Sözün sarıh bir şekilde veya anlaşılabilir olması hükmün geçerliliği açısından yeterlidir.³⁵⁸ Örneğin kişinin Türkçe olarak “Sen zinâ yaptın” veya “Zaniyenin çocuğu” ifadelerini kullanması gerekmez. İster Türkçe, ister Arapça, ister İngilizce olsun hangi dilde söylenmiş olduğuna bakılmaksızın kişilerin iffetlerine saldırı niteliği taşıyan her söz açık ve anlaşılır ifade edildiği sürece kazf suçunu oluşturur ve had cezasını gerekli kılar. Çünkü kazf suçuna takdir edilen cezadaki amaç failin neden olduğu mağduriyetin ve utancın giderilmesidir. Burada kullanılan dilin farklılığı cezanın geçerliliğini etkilemeyecektir.³⁵⁹ Farklı dillerin aynı ortamlarda konuşulduğu günümüzde iffet ve onurun her durumda korunmasının gerekliliği göz önünde bulundurulacak olursa bu hüküm kanaatimizce de isabetli gözükmektedir.

Anlamsız ve karşılık bulmayan sözlerle işlenen fiiller ise kazf suçunu meydana getirmemektedir. Mağdura yönelik “sen daha doğmadan zinâ yaptın”, “elin zinâkardır”, “gözün zinâ etti” şeklindeki sözler kazf suçu olarak değer kazanmamaktadır.³⁶⁰

2.5.1.4. Kazf Edilen Kişinin İddiayı Doğrulaması

Kazf suçu, zinâ isnâdının tasdik edilmesi şekliyle de işlenebilmektedir. Bir kişi diğerine “sen zinâkarsın” dese üçüncü bir şahıs da bu sözü teyit etse ikisi de kazf suçu işlemiş olur.³⁶¹ Ancak tasdik niyeti olmamakla beraber zinâ isnâdını, kazf edenin istemesiyle veya kendiliğinden kazf edilene ulaştıran kişinin davranışı kazf suçu oluşturmaz. Örneğin: Biri, diğerine “zinâkâr!” dese, bir başkası da “doğru söyledin” dese doğrulayana iftira cezası gerekmez. Çünkü o, zinâ eylemini açıkça ona ait kılmış değildir. Zinâ isnadında bulunan

³⁵⁵ Kâsânî, 7/43; Merginânî, *el-Hidâye*, 2/358; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/468.

³⁵⁶ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/468

³⁵⁷ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/465.

³⁵⁸ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/465.

³⁵⁹ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/465; Serahsî, 9/192.

³⁶⁰ Bilmen, *Kamus*, 3/234

³⁶¹ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/467; Serahsî, 9/204.

kişiyi doğrulaması ise ihtimal taşıyan bir sözdür. Bu söz had cezasını gerektirebilmesi için yeterli olmaz. Ancak "doğru söyledin, o senin dediğin gibidir" derse bu sözüyle, kazf eden kişiyi zinâ ithamında teyit ve tasdik etmiş olacağından kazfedilen kişiye zinâ iftirası atmış olur ve bu da kazf cezasını gerektirir.³⁶² Tasdik etmenin bir başka şeklide, bir erkeğin bir kadına zinâ isnat etmesi (sen zinâkarsın demesi) ve kadının da bunu açık bir ifade ile kendisine zinâ isnat edenle zinâ ettiğini (evet seninle zinâ ettim) demesi yukarıda ifade edildiği gibi kadına iki defa had cezasını gerekli kılar. Çünkü kadın zinâ ettiğini itiraf ettiğinden zinâ haddi, erkeği kendisi ile zinâ etmekle ithamından dolayı kazf cezası ile cezalandırılması gerekli hale gelir. Zinâ suçu isnat eden erkeğe ise kazf cezası gerekmez.³⁶³ Ancak aynı iddia eşler arasında gerçekleşirse her ikisine de had cezası gerekmez.³⁶⁴

Kazf suçu, zinâ iftirası içeren bir sözün başka birisine taşınması ile gerçekleşmez. Bu durumda sözü nakleden kişinin, sözün kendisine ait olmadığını ispat etmesi gerekmektedir. Mesela bir kimse diğerine “falan şahsa git ve ey zinâkar de” şeklinde emir verse, kişi de gidip aynı sözü ilgili şahsa söylese, bu durumda sözü nakledene kazf cezası gerekmez. Elçi konumunda olan kişi naklettiği sözün dışında iftira içeren bir söz sarfetmesi halinde, iftiracı konumuna geçeceğinden kendisine had cezası gerekir.³⁶⁵

2.5.1.5. Kazf İddiasının Şarta Bağlanması ve Zaman Aşımı (Mürûru Zaman)

Kazf suçunun oluşabilmesi için yapılan zina isnadının herhangi bir şarta bağlı olmadığı gibi bir zamana da izafe edilmemesi gerekir. Herhangi bir şartlarla ilintili olması halinde kazf suçu oluşmayacağından ceza da verilemez. Örneğin, bir kişinin “buradan gidersen sen zinâkarsın.” veya “sen bu eve girersen zinâkarsın.” İfadesinden sonra, itham edilen kişi de eve girerse itham eden kişi kazf suçunu işlemiş olmaz. Aynı şekilde bir vakte debağlı olmamalıdır. Örneğin, “sen yarın zinâkarsın” veya “gelecek ayda zinâkarsın” demek de kazf suçunu oluşturmaz. Çünkü sözün hem şarta hem de zamana bağlanması kazf cezasını gerekli kılmaktan çıkarır.³⁶⁶

Ceza hukuku açısından zaman aşımı; belli bir süre içinde dâvânın açılmaması ya da verilmiş bir hükümden sonra belli bir sürenin geçmiş olması hak düşürücü durum olarak

³⁶² Serahsî, 9/204; Kâsânî, 7/43; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/90-91

³⁶³ Kâsânî, 7/43; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/468.

³⁶⁴ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/468.

³⁶⁵ Kâsânî, 7/44; Üdeh, *İslam Hukuku ve Beşerî Hukuk*, 134.

³⁶⁶ Kâsânî, 7/46; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/470.

cezanın infazına engel olmaktadır.³⁶⁷ İslam hukukçularının büyük çoğunluğu kazf suçları konusunda, zaman aşımının geçerli olmadığını ifade etmişlerdir.³⁶⁸ Bu çoğunluğa göre kazf suçlarında dâvâ açma ve cezanın infazında zaman aşımı geçerli değildir. Çünkü had cezalarında devlet başkanına af yetkisi verilmediğine göre, zaman aşımı da haddi düşüren geçerli bir neden değildir. Ebû Hanife ve cumhura göre kazf suçu eğer şâhitlikle ispat edilecekse zaman aşımına tâbi değildir. Buna göre şâhitliği yerine getirmedeki gecikmenin dâvânın açılmasındaki gecikmeden kaynaklanmış olma ihtimali bulunmaktadır.³⁶⁹ Dâvânın geç açılması sebebiyle kazf suçunun ispatında, dinlenilmesi gereken şâhitlerin şâhitliklerini geciktirmiş olmaları, töhmet altına alınmalarını ve kindarlıkla nitelendirilmelerini gerektirmez.³⁷⁰ Çünkü şâhitlik dâvâyâ bağlı olarak gerçekleştirilebilir. Bu sebeple şâhitlerin şâhitliklerini geciktirmeleri, kendi tercihlerinden kaynaklanmadığından töhmete yer olmaz. Mağdurun dâvâyı geciktirmesi de töhmete veya dâvânın reddine sebep teşkil etmez.³⁷¹ Kazf suçu kişinin şahsı manevisine karşı işlenmiş suç olduğundan, mağdurun aklanma ve iftira atana ceza verilmesini isteme hakkı vardır. Bu nedenle zamanaşımı söz konusu olmadığından dâvâ açma hakkı devam etmektedir.³⁷² İmam Şâfi ise cumhurun görüşüne bir yönü ile katılmamaktadır. Ona göre kazf suçunun cezası sadece kul hakkı kapsamında değerlendirildiğinden, kazf suçu dâvâlarında zaman aşımı ile cezalar düşer. Bu konuda cezanın infaz edilebilmesi için dâvâ açılması mutlaka gereklidir. Dâvânın geç açılması, şâhitliklerin geç yapılması, suç ispatında bir şüphe oluşturmadığı sürece kazf cezasının yerine getirilmesinin vacip kılardır.³⁷³

2.5.1.6. Zina Fiilinin Alenen Ya da Gıyaben İsnat Edilmesi

Kazf fiilinin, mağdurun doğrudan yüzüne karşı işlenmesi zorunluluğu yoktur. Kişiyi gıyabında zina isnat edilmesi halinde de kazf suçu gerçekleşir. Bu tür haksız isnatlara muhatap olan mağdurun kadın veya erkek olması arasında hükmün geçerliliği bakımından fark bulunmamaktadır. Başka bir deyişle kazf suçu için öngörülen cezada mağdurun cinsiyeti hükmü değiştirmedeği gibi vicahen ya da gıyaben ifade edilmiş olmasıyla da kazf suçu işlenmiş olur. Kazf suçunu işleyene karşı, mağdurun kendisi veya vekili tarafından dâvâ

³⁶⁷ Osman Kaşıkçı, “Zaman Aşımı” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/115.

³⁶⁸ Osman Şahin, *İslam Hukukunda Zaman Aşımı*, (İstanbul: Ensar Neşriyat, Çınar Matbaası, 2016), 185.

³⁶⁹ Serahsî, 9/184; Kâsânî, 7/47; Ebû Zehra, *Suç ve Ceza*, 1/81. Kaşıkçı, “Zaman Aşımı” 44/115,

³⁷⁰ Serahsî, 9/186; Şahin, *Zaman Aşımı*, 185.

³⁷¹ Şahin, *Zaman Aşımı*, 185.

³⁷² Kâsânî, 7/47; Şahin, *Zaman Aşımı*, 185.

³⁷³ Ebû Zehra, *Suç ve Ceza*, 1/81.

açılması koşuluyla suçluya kazf cezası uygulanır.³⁷⁴ Zinâ iftirası suçunun ispatlanabilmesi için öncelikle kovuşturulması ya da şikâyeteye bağlı suçlardan olması gerekir. Bu durumda ya iki erkeğin şahilik etmesi ya da suçlunun ikrarı gerekir. Hanefiler ve Şâfiler, şahitlik ve ikrarın dışında, hâkimin kişisel bilgisiyle de ispatlanabileceği görüşünü ileri sürmüşlerdir.³⁷⁵ Ebû Hanife, İmam Muhammed ve ilk düşüncesine göre Ebû Yusuf da bu görüştedir. Ebû Yusuf daha sonra had ve kısas cezalarında vekâlet yoluyla dâvânın geçerli olmayacağı görüşünü benimsemiştir.³⁷⁶

Mağdurun başka yerde olması ve dönmeden vefat etmesi durumunda ise Hanefilere göre zinâ suçu isnat eden kişiye kazf cezası uygulanmaz. Mağdurun velisinin de ceza istemiyle dâvâ açma hakkı yoktur. Çünkü kazf cezası Allah haklarından sayıldığı için vefatla bu hak düşmüş olur ve varislerine de davanın intikal etme durumu kalmaz. Çünkü Hz. Peygamber "Allahu Tealâ'nın hakkı olan konularda mirasçılık yürümez"³⁷⁷ buyurmuştur. Şâfi'ye göre ise ağır basan taraf kul hakkıdır. Dolayısıyla bu hak, mağdurun vefatından sonra mirasçılara intikal edeceğinden kazf cezası düşmez.³⁷⁸

Bir kişi ölmüş birine zinâ isnâdında bulunsa isnatta bulunana had cezası gerekir.³⁷⁹ Had cezasının gerekliliği suçlananın hayatta olması ile değil muhsan olması ile ilgilidir. Ölümise kişinin muhsanlığını yok etmez. Mağdurun hukukunun savunulması ve failin ceza alması mağdurun alt (çocuklar ve torunlar) ya da üst (baba, dede-nine) soyunun dâvâ açması ile mümkün olur. Soylarda öncelik sonralık sıralaması yoktur. Soylardan hangisi dâvâcı olursa olsun dâvâliya had cezası uygulanır.³⁸⁰ Hayatta olmayan mağdurun kız çocuklarından torunlarının dâvâda hak sahibi olup olamayacakları konusunda Hanefi hukukçular arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Ebû Hanife ve Ebû Yusuf'a göre torunlar da anneleri kanalı ile hak sahibi olacaklarından dâvâ açma yetkisine sahip olurlar. İmam Muhammed aksi görüştedir.³⁸¹ İmam Şâfi'ye göre, mağdur hayatta iken affetmek, bedel ile sulh olmak vb. haklara sahipse, mirasçılarıda kazf eden kişi üzerinde aynı haklara sahiptir. Yani kazf cezasını talep edebilecekleri gibi affetme, bir bedel ile anlaşma yollarından birini tercih hakına

³⁷⁴ Serahsî, 9/189; Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâi*, 2/480.

³⁷⁵ Serahsî, 9/210; Zuhaylî, 7/382-383.

³⁷⁶ Serahsî, 9/191.

³⁷⁷ Serahsî, 9/190-191.

³⁷⁸ Serahsî, 9/191.

³⁷⁹ Serahsî, 9/190.

³⁸⁰ Serahsî, 9/189-190; Bilmen, *Kamus*, 3/240.

³⁸¹ Bilmen, *Kamus*, 3/240.

sahiptirler.³⁸² Ahmed b. Hanbel ise ölünün değil varisinin muhsan olmasını şart koşarak varisin, kazf eden hakkında cezalandırılmasını isteme hakkına sahip olduğu görüşündedir.³⁸³

2.5.1.7. Had Cezası Hükminden Sonraki Aşamalar (Affetme, Şefaate ve İkrardan Dönme-Tövbe)

Kazf suçu ve cezası ile kazf fiilinden rücû edenlerin durumundan bahseden ayetlerde³⁸⁴ kazf iftirasından tevbe edenlerin, istisnasından söz edilmektedir. Ayetlerde geçen iffete iftira suçunda, tevbenin kazf cezasını düşürüp düşürmeyeceği konusunda hukukçular arasında farklı görüşler bulunmaktadır.³⁸⁵ Had cezalarında sulh geçerli olmadığı gibi, af ve şefaate de kabul edilmemektedir.”³⁸⁶ Başta Ebû Hanîfe olmak üzere diğer bazı İslam hukukçularına göre bir kimsenin zinâ iftirası suçu sâbit olduktan sonra, hâkim zinâ iftirasında bulunan kişiye had cezasına hükmetmesi durumunda, kazf suçu amme aleyhine işlenmiş kabul edildiğinden konu yargıya intikal ettikten sonra mağdurun dâvâdan vazgeçmesi veya birbedel karşılığında ya da karşılıksız affetmesiyle cezası düşmez.³⁸⁷ Çünkü kazf suçu Hanefi hukukçulara göre Allah'ın haklarından kabul edilen suçlardan sayıldığından af ve şefaate geçerli olmamaktadır.³⁸⁸ Suçluyu ancak hak sahibi affedebilir, bu suçta Allah hakkı (kamu) ağırlıklı olan suçlardan olması sebebiyle affetme, sulh ya da tazminat geçerli değildir.³⁸⁹ Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî ile Zeydiye mezhebi fakihleri ise kişi aleyhine kazf suçu işlenmiş olması nedeniyle şahıs hakkı suçları kapsamında gördüklerinden mağdur kişi kâzifi dâvâ edip etmemekte, dâvâ açılmış olsa bile kâzifi affedip etmemekte serbesttir görüşündedirler.³⁹⁰ Bu

³⁸² Bilmen, *Kamus*, 3/241; Zuhaylî, 7/381.

³⁸³ Bilmen, *Kamus*, 3/242; Zuhaylî, 7/381.

³⁸⁴ Nur, 24/4-5.

³⁸⁵ Duran, *İslam Hukukunda İkrar*, 157.

³⁸⁶ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 4/373; Halebî, *Mültekâ*, 367; Behnesi, 112; Çalışkan, “*Hadd Cezaları*”, 387.

³⁸⁷ Serahsî, 9/184; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/85; Behnesi, 123; Muhammed Abdulkadir Ebu Faris, *el-fikhü'l Cinâiyyi fi's-Şer'il-İslâmi*, (Ürdün: Dâru'l Furkan, 2005), 318; Bilmen, *Kamus*, 3/239; Aktan, “Kazf”, 25/149; Bu görüşe delil olarak Hz. Peygamber'in şu hadisi gösterilmektedir: "Mahzum oğulları eşrafından bir kadın (Fatıma binti Esved), işlemiş olduğu hırsızlık suçuna karşılık had cezasına çarptırılmıştı. Kabileleri kadına ceza uygulanmaması için Hz. Peygamber'e Üsâme b. Zeyd' aracı olarak gönderdiler Bunun üzerine Hz. Peygamber'in cevabı şu şekilde olmuştur: Vaktiyle İsrailoğulları, aralarında hatırlı kişiler ve nüfuz sahipleri çalarsa, onları serbest bırakırlar zayıf olanlar çalarsa, onların ellerini keserlerdi. Eğer kızım Fatıma da çalmış olsaydı, onun elini keserdim." (Buhârî, “Hudûd”, 11-12; Ebû Dâvûd, “Hudûd”, 4; Müslim, Kasame, 5; Ebu'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm el-Harrânî İbn Teymiyye, *es-Siyâsetü's-Şer'iyyefi İslâhi'r-râ'î ve'r-ra'iyye*. (Suudi Arabistan, 1998), 52.

³⁸⁸ Cezîrî, *el Fıkḥ*, 5/205.

³⁸⁹ Kâsânî, 7/57.

³⁹⁰ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/85; Cezîrî, *el Fıkḥ*, 5/204; Avvâ, *Fî Usûli'n-Nizâm*, 258; Behnesi, 123; Bilmen, *Kamus*, 3/239; Ebu Faris, *el-fikh*, 316.

görüş sahiplerine göre cezalarda, hüküm verildikten sonra, henüz ceza infaz edilmeden tanıklıktan dönülmesi durumunda cezanın uygulanması gerekmez.³⁹¹

Kazf suçunda mağdurun dâvâyı mahkemeye taşımasından sonra, zinâ iftirasında bulunan kişinin ikrarından vazgeçmesi tövbe olarak da değerlendirilir. Hanefi hukukçulara göre müfterinin tövbe etmesi durumunda da hüküm değişmez. Çünkü iffete iftira suçu her ne kadar mağdur açısından şahıs hakları kapsamında değerlendirilse de temelde çoğunlukla Allah hakkı/kamu hukuku sayıldığından ikrardan rucû etmek kazf cezasını düşürmemektedir.³⁹² Ancak kişi kazf suçunu işlerken “*aklım başımda değildi*” gibi bir ifade ile kendini savunursa yeterli delil olmadığı takdirde kazf cezası uygulanmaz.³⁹³

Kazf suçunu işleyen kişinin ceza infaz edildikten sonra tövbe etmesi halinde, şahitliğini geriye kazanıp kazanamayacağı hukukçular arasında tartışılmıştır. Ebû Hanifeye göre kazf suçu işlemiş bir kimse suç kesinleştikten sonra tövbe etse de şahitliği kabul edilmez.³⁹⁴ Bu görüşe delil olarak “Namuslu kadınlara zinâ isnat edip sonra da dört şahit getiremeyenlere 80 değnek vurun. Artık onların şahitliğini asla kabul etmeyin...”³⁹⁵ ayeti esas alınmıştır. Şâfi, Ahmed b. Hanbel ve İmam Mâlik mezkur ayetin hemen ardından gelen “Ancak bundan sonra tövbe edip hallerini düzeltenler müstesna. Allah çok bağışlayıcıdır, çok esirgeyicidir.”³⁹⁶ ayetine dayanarak tevbe edilmesi durumunda şahitliğin kabul edilebileceğini savunmaktadırlar.³⁹⁷

Kazf suçu devlet başkanına veya mahkemeye intikal etmeden önce zinâ isnadında bulunan kişiye şefaet edilebilmesi, affedilmesi, ikrardan dönülmesi ve sulh yapılabilmesi mümkün olabilmektedir.³⁹⁸ Durum adli makamlara intikal ettikten sonra şefaet etme,³⁹⁹ sulh ve affetme imkanı kalmamaktadır. Peygamberimiz (s.a.v): "Had cezasını gerektiren suçları

³⁹¹ Serahsî, 9/243.

³⁹² Serahsî, 9/200; Halebî, *Mültekâ*, 367; Avvâ, *Fî Usûli'n-Nizâm*, 258.

³⁹³ Duran, *İslam Hukukunda İkrar*, 44.

³⁹⁴ Merginânî, *el-Hidâye*, 2/359.

³⁹⁵ Nur, 24/4.

³⁹⁶ Nur, 24/5.

³⁹⁷ Merginânî, *el-Hidâye*, 2/359.

³⁹⁸ Behnesi, 111.

³⁹⁹ Dava mahkemeye intikal ettikten ve hakim önüne geldikten sonra şefaet girişiminde bulunmak caiz olmayan bir eylemdir. Allah Rasulü'nün kendisine intikal etmiş, hırsızlığı tescillenmiş bir kadın için aracı (şefaet) olmaya çalışan sevdiği sahâbi Üsâme b. Zeyd'e gösterdiği tepki bilinmektedir. Had suçları kapsamında olan kazf suçunun cezasının affedilmesi konusunda yapılacak şefaet girişimi de hırsızlık suçuna kıyas edilerek geçerli olmayacaktır. (Ebu Faris, *el-fikh*, 225.)

işlediğiniz zaman bunu aranızda çözün. Had cezasını gerektiren bir suç bana ulaştığında öngörülmüş olan cezayı uygulamam bana farz olur"⁴⁰⁰ buyurmuştur.

2.5.1.8. Kazf Cezasını Gerektirip Gerektirmediği Tartışmalı Olan Durumlar

İslam hukukçularının ortak paydada buluştukları önemli ilkelere biri de şudur: “Hadd-i zinâyı gerektiren her bir suçta iftira yoluyla birisine isnat eden kişi, kazf cezasına çarptırılır. İşlenilmesi hadd-i zinâyı gerektirmeyip ta’zir cezasını gerektiren her bir fiili, iftira yoluyla isnat eden kişiye de ta’zir cezası uygulanır.”⁴⁰¹ Ancak hukukçular arasında bazı söz ve davranışların had cezası gerektirecek suç olup olmadığı konusunda görüş farklılıkları bulunmaktadır. Bu görüş ayrılığının temel nedenleri olarak işlenen suçun, kişi hakları ve Allah hakkı (kamu hakkı) kapsamında değerlendirilmesi veya suçun işleniş şekli ile suçlunun pozisyonunu sayabiliriz.

Kazf suçunun sübûtu için sözlü ifadenin yanında diğer bir ifade şekli de kullanılan yazı dilidir. İslam hukukçularından başta Ebû Hanife olmak üzere bazıları yazı ile yapılan kazfın geçerli olmayacağı görüşündedir. Dilsiz bir kimsenin işaret ya da yazı yoluyla işleyeceği kazf suçu, bu görüşe göre had cezasını gerektirmez. Çünkü işaret konuşmaktan bedel olduğu için had cezası bedele değil sarîh ifadeye dayanması gerekir.⁴⁰² Şâfi’ye göre ise sorumluluk sahibi olması nedeni ile dilsiz kişiye de had cezası uygulanır.⁴⁰³ Ayrıca dilsiz birine zinâ isnât edilse iftira eden kişiye had cezası uygulanmaz. Çünkü mağdurun konuşabilmesi durumunda ya kazf edeni tasdik edecek ya da yalanlayacağı için şüphe olduğundan had cezası gerekmez.⁴⁰⁴ Nitekim söz konusu suçun ancak sözle ifade edilerek yani konuşma yoluyla işlenebildiği, yazı ve işaret yoluyla zinâ isnâdı veya nesebin inkârının kazf suçu değil, ta’zir suçunu oluşturduğu savunulmaktadır. Yazıyla yapılan ithamla kazf suçunun gerçekleşmeyeceği görüşünü ileri süren fakihlerin görüşlerine, yazının o dönemlerde taşıdığı ispat gücünden kaynaklanması temel teşkil etmektedir.⁴⁰⁵ Bu sebeple yazı ile işlenen kazifte şüphe oluşacağı, şüphenin suçu had suçu olmaktan çıkaracağı yönündeki hadiste ifade edilen hükümden hareketle bu görüşe vardıkları anlaşılmaktadır.⁴⁰⁶ Günümüzde

⁴⁰⁰ Ebû Dâvûd, “Hudûd”, 5; İbn Teymiyye, 54: Hz. Peygamber rahmet sıfatını her fırsatta dışa vurarak suçların ifşa edilmesini değil örtülmesini tavsiye ederdi. Zinâ eden bir kimseyi haber veren birine Hz. Peygamber: "...Eğer onu elbisenle örtseydin senin için daha hayırlı olurdu" demiştir. Bkz. Çalıskan, “Had Cezaları”, 387-388

⁴⁰¹ Üdeh, *İslam Hukuku ve Beşerî Hukuk*, 129.

⁴⁰² Serahsî, 9/165; İbn-i Abidin, 8/245 245.

⁴⁰³ Serahsî, 9/165

⁴⁰⁴ Serahsî, 9/200

⁴⁰⁵ Serahsî, 9/165.

⁴⁰⁶ Cezîrî, *el Fıkıh*, 5/200.

yazının şüphe oluşturmamasından öte daha güçlü ve güvenilir bir delil aracı olduğu müsellem bir hakikattir. Bu sebepten ötürü kazf suçunun yazıyla da işlenebileceği ve kazf cezasını gerektireceği kanaatimize göre de dikkate alınması gereken bir zorunluluktur. Şâfi ulemasına göre anlaşılır bir işaret veya açık bir yazı yolu ile yapılan kazf, haddi gerektirmesi bakımından geçerlidir.⁴⁰⁷

Bazı hukukçular İslam'da suçların yasak olmasının şartlara ve durumlara göre değişmeyeceğini, yasak olanın suçun bizzat kendisi olduğunu söylemişler ve kazf suçunda aleniyetin şart olmadığı görüşünü savunmuşlardır. Bu görüş sahiplerine göre zinâ isnâdı veya nesebin inkârı ister aleni, ister mağdurun gıyabında yapılsın suç usulüne uygun bir şekilde ispatlandığında kazf suçu işlenmiş olur ve faile haddi kazf uygulanır.⁴⁰⁸ İthamın bir topluluk huzurunda gerçekleşmiş olma şartı bulunmayıp iki kişi huzurunda gerçekleşmiş olması ya da kişinin itiraf etmesiyle kazf suçu işlenmiş olur. Bu nedenle suç ister özel bir ortamda, ister umumi bir alanda işlenmiş olsun faile had cezası gerekir. Ancak kişinin gıyabında gerçekleşen kazf suçu mağdur tarafından dâvâ edilmedikçe fail cezalandırılmaz. Çünkü mağdur, iffetine yapılan sözlü saldırıyı öğrendikten sonra dâvâ konusu etmeden affetme ihtimali bulunmaktadır. Affetme ihtimali ile birlikte, suçlunun cezalandırılabilmesi için dâvâ edilmesi kuralı henüz işletilmemiştir. Diğer görüşte olan hukukçulara göre ise her ne kadar kazf suçunun mağdurun yüzüne karşı işlenmesi şart değilse de, aleni şekilde işlenmesi şarttır. Bu nedenle insanların olmadığı yerlerde işlenen fiil kazf suçunu oluşturmaz ve faile had cezası uygulanmaz.

Kazf cezası gerektirip gerektirmediği ihtilaflı olan konulardan biri de zinâ isnat edenle (kâzif), isnat olunanın (makzûf) ihtilafıdır. Söz konusu suçun dâvâsı görülürken kâzif zinâ iftirasında bulunduğu zaman çocuk olduğunu iddia eder ve bu konuda mahkemeye kanıt sunar, mağdur da aynı şekilde iddiasını ispat için kazf edenin yaşının büyük olduğunu ispat delili sunması halinde belgelerin öncelik ve sonralık sıralarına bakılarak kazf cezası veya ta'zir kararı verilir. Ancak belgerin tarihlerinin aynı olması durumunda şüphe oluşacağından kazf cezası verilmez.⁴⁰⁹

Zinâ iftirasında bulunan kişinin hür ya da köle olmasına göre cezasında değişiklikler olabilmektedir. Hür kimsenin cezası Kur'ân'da⁴¹⁰ 80 celde (sopa) olarak zikredilmiştir.

⁴⁰⁷ Cezîrî, *el Fıkḥ*, 5/200.

⁴⁰⁸ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/85; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/478.

⁴⁰⁹ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/94.

⁴¹⁰ Nur 24/4

Kölenin cezası İslam hukukçularının çoğunluğuna göre 40 celde⁴¹¹ (sopa), azınlıkta olan kimi hukukçulara göre ise, 80 sopadır.⁴¹² Bunun dışında kazf suçunu işleyen kimsenin, fıkıhçıların çoğunluğuna göre tevbe edinceye kadar, Hanefilere göre ise tevbe etse bile ölünceye kadar şahitliği kabul edilmez.

İslam hukukçularının ihtilaf ettikleri noktalardan biride, nesebi inkâr edilen mağdurun annesinin köle veya Müslüman olup olmaması konusudur. Ebû Hanîfe ve Şâfi, nesebi inkâr edilen kişinin annesinin Müslüman ve hür olmasını, zinâ isnâd eden şahsa kazf cezasının gerekliliği açısından şart koşar. Şayet kazf edilen kişinin annesinin köle ya da gayri müslim olması halinde iftira eden kişiye kazf cezası uygulanmaz.⁴¹³ Mağdurun babasının köle, gayri müslim gibi sıfatları hâiz olması cezanın infazına engel değildir.⁴¹⁴

İslam hukukçuları cinsel ilişkiye girme yeteneğine sahip olmayan kimselerin, kazf suçunun mağduru olup olamayacakları konusunda farklı görüşler ortaya koymuşlardır. Hukukçuların çoğunluğu kazf mağdurunun, cinsel ilişkide bulunabilecek kadar yetişkinliğe ulaşmış olması ve cinsel ilişkiye engel olan bedenî bir özrünün bulunmaması şartını ararlarken, Ahmed b. Hanbel bir görüşünde, kişinin böyle bir ithamla da şeref ve itibarının zarar göreceği düşüncesiyle bu şartı aramaz.⁴¹⁵

Hanefî hukukçulara göre zinâ isnat edilen kişinin hünsa, hadım (erkeklik organının işlevsiz halde olması), iktidarsız ve hasta olması durumunda kişi, kazf suçunun mağduru sayılmaz. Zinâ isnat eden kişiye de kazf cezası uygulanmaz. Çünkü zinâ isnat edilen kişinin, cinsel birliktelik kurma imkânından mahrumiyeti nedeniyle zinâ fiilini işlemesi mümkün gözükmemektedir.⁴¹⁶ Bu nedenle zinâ isnâdının yersiz olacağından isnâdda bulunan kişiye, ta'zir türünden cezalar uygulanabilir. İmam Mâlik⁴¹⁷ ve İmam Şâfi de benzer görüştedirler. Ahmet b. Hanbel ve Zâhirilere göre ise kazf cezası gerekir. Çünkü kazf ayetinin hükmü geneldir. Her türlü kazf suçunu kapsamaktadır. Zinâ fiili genel olarak gizli tutulan bir durumdur. Kazf suçunun genelliği, insanların çoğunluğunu kapsamakta olup, cinsel ilişki kurabilme kabiliyetine sahip olup olmama hali had cezasının hükmünü etkilememektedir.⁴¹⁸

⁴¹¹ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/85.

⁴¹² Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 998.

⁴¹³ Cezîrî, *el Fıkh*, 5/193; Üdeh, *İslam Hukuku ve Beşerî Hukuk*, 1.

⁴¹⁴ Cezîrî, *el Fıkh*, 5/193.

⁴¹⁵ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/474-475; Aktan, "Kazf", 25/148.

⁴¹⁶ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/471; Bilmen, *Kamus*, 3/232.

⁴¹⁷ Düsûkî, *Hâşiye*, 4/326.

⁴¹⁸ İbn Hazm, *el Muhalla*, 12/234; Kâsânî, 7/43; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/84; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/ 471.

Bir şahsın eşcinsel veya homoseksüel ⁴¹⁹ olarak suçlanması durumunda İslam hukukçuları iki ayrı görüş ortaya koymuşlardır. Bunlardan birincisi, Hanefi mezhebinin önde gelen hukukçularından Ebû Yusuf, İmam Muhammed, Nehaî, Zührî ve Ebû Sevr ile birlikte İmam Şafî, İmam Mâlik ve Ahmet bin Hanbel’inde içinde bulunduğu görüş sahipleri, kişiye livata (homoseksüellik) isnat edilmesi durumunda zinâ isnâdıyla aynı anlama geldiğinden böyle bir hitapta bulunan kişiye, kazf cezası uygulanır görüşündedirler.⁴²⁰ Örnek olarak; bir kimse başka birine “Ey Lûtî” derse söz sahibine bu ifade ile ne kastettiği sorulur. Şahsı Lut kavminden sandım derse had cezası gerekmez.⁴²¹ Eğer Lut kavminin yaptığı çirkin işi (livata) yaptığını kastettim derse had cezası uygulanır.⁴²² Livata (homoseksüellik) ile kazfeden ister erkek, ister kadın olsun her durumda had cezası gerekir. İkinci görüş sahipleri olan Katade, Ebû Hanife ve Zâhiriler ise homoseksüel ilişkiyi haram kabul etmekle birlikte zinâ olarak değerlendirmediklerinden bu çeşit iftiraları kazf suçu olarak kabul etmemektedirler.⁴²³ Bu nedenle homoseksüel nitelemesi kazf suçu için öngörülen cezayı gerektirmediği, bununla beraber ta’zir cezasının uygulanması gerektiği görüşünde birleşmişlerdir.⁴²⁴ Yine Ebû Hanife’ye göre iki kadının cinsel ilişki (lezbiyenlik) içinde olmaları zinâ suçunu oluşturmayacağından eşcinsellik isnâdında bulunmak veya kadının başka bir erkekle ters ilişki içinde olması kazf haddini gerektirmez ancak ta’zir cezası uygulanır.⁴²⁵ Ebû Yusuf ve İmam Muhammed’e göre ise livata ve bir erkeğin kadınla ters ilişki kurması, zinâ kapsamında değerlendirildiğinden had cezası gerektiği görüşündedirler.⁴²⁶

Hayvanlarla kurulan cinsel ilişki, insanın fitratına aykırı bir eylem olması yönüyle İslam dini tarafından yasaklanmış ve İslam ceza hukukunda da karşılığı bulunan bir suç olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda İslam hukukçuları iki farklı görüş ortaya koymuşlardır. Bir kimsenin diğerine hayvanla cinsel ilişki isnat etmesi durumunda Ebû Hanife ve İmam Mâlik had cezasını gerektiren kazf suçu olarak değerlendirmez.⁴²⁷ Bu görüşü Şâfi ve

⁴¹⁹ Söz konusu eylemin çirkinliği ve yasaklığı hakkında Kur’an’ın çeşitli ayetler için bkz. Araf 7/33-80-81, Ankebut 29/28-35, Şuara 26/165,166; Hz. Peygamberin lutilik fiilini şiddetli bir şekilde yermesi ve yasaklaması hakkındaki geniş bilgi için bkz. Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Abdullah eş-Şevkânî, Neylû’l-Evtâr, thk. Isâmuddîn es-Sabâbitî. (Mısır: Dâru’l-Hadîs, 1413/1993), 7/137-139; İbn Kudâme, el-Muğnî, 9/60.

⁴²⁰ Serahsî, 9/173; İbn Kudâme, el-Muğnî, 9/87; Şevkânî, Neylû’l-Evtâr, 7/140; Üdeh, *İslam Hukuku ve Beşerî Hukuk*, 128.

⁴²¹ Serahsî, 9/173.

⁴²² İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/87-88.

⁴²³ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/87-88.

⁴²⁴ Serahsî, 9/173; Üdeh, *et-Teşrî’u’l- Cinâî*, 2/463.

⁴²⁵ Serahsî, 9/132; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/87.

⁴²⁶ Serahsî, 9/130; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/87.

⁴²⁷ Serahsî, 9/173; Üdeh, *et-Teşrî’u’l- Cinâî*, 2/464.

Hanbelilerin büyük çoğunluğu da kabul etmiştir.⁴²⁸ Bu durumda isnâd edene ta'zir cezası verilir. Hayvanla cinsel ilişkiyi zinâ sayan Şâfi ve Hanbeli bazı hukukçulara göre ise bu fiili isnat etmek kazf cezasını gerektirir.⁴²⁹

2.5.1.9. Kazf Cezasını Gerektirmeyen Sözler ve Filler

Kazf niteliği bulunmayan iftira içerikli sözlerin, kazf cezası gerektirmediğini ifade etmiştik. İftira nitelikli sözler ta'zir cezası kapsamında değerlendirildiğinden bu cezaları yetkili mercî, toplumun menfaat ve düzenini göz önünde bulundurarak takdir eder. Örnek olarak bir kimse bir başkasına “ey fâsık”, “ey habîs”, “ey kâfir”, “ey günahkârın çocuğu” veya “kahpe çocuğu” vb. şekilde söz söyleyecek olursa had cezası gerekmez. Çünkü söz sahibi ne muhatabının, ne de annesinin zinâ ettiğini ifade eden bir söz söylememiştir. Günahkârlık, zinâ ile olabileceği gibi, başka bir davranış ile de olabilmektedir. Kahpelik vasfı, zina fiilini işleyen kadın için kullanılsa da, zinâ ettiğini ifade eden kişi ile aynı değildir.⁴³⁰ Bunun için hâkimin belirlediği ta'zir cezası uygulanır.⁴³¹ Ta'zir cezasının uygulanması tamamen hâkimin inisiyatifi doğrultusunda suça uygun olarak, hapsedilerek, sopa vurularak, ya da kişiyi sözlerle tahkir etmek şeklinde olabilmektedir.⁴³²

Dokunma, öpme ve sarılma gibi fiiller günah olmakla birlikte zinâ anlamına gelmemektedir.⁴³³ Cinsel olarak birleşmenin dışında diğer cinsellik içeren fiiller zinâ suçunu oluşturmayacağından bu davranışları birine isnat etmekte kazf cezası gerektirmez. Çünkü muhsan olma durumunun kaybedilmesi, cinsel ilişkiye girmektedir. Bu tür eylemlerde günah işlenilmiş olmakla birlikte muhsanlığı düşüren veya zinâ manasına gelen bir fiil bulunmamaktadır.

2.5.1.10. Kazf Suçunun Cezalandırılmasında Devlet Başkanının Konumu

İslam hukukuna göre had cezalarının uygulanmasında devlet başkanı veya onun görevlendireceği kimse yetkilidir. Had cezalarının konulmasından Allah'ın hakkı ve toplumun

⁴²⁸ Düsûkî, *Hâşiye*, 4/326.

⁴²⁹ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/87; Şevkânî, *Neylû 'l-Evtâr*, 7/141.

⁴³⁰ Serahsî, 9/202.

⁴³¹ Mâverdî, *el-Ahkâmü 's-Sultâniyye*, 335; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/87.

⁴³² Serahsî, 9/119; Kâsânî, 7/64; Üdeh, *et-Teşrî 'u'l- Cinâiyyi 'l-İslâmî*, 2/462.

⁴³³ Serahsî, 9/199; Abdulkadir Üdeh bu durumu şu genel kaide ile ifade etmektedir: “Failine zinâ haddini gerektiren her fiil, onu isnat eden kişiye de iftira haddini gerektirir. Failine zinâ haddini gerektirmeyen her fiilde, onu isnat eden kişiye iftira haddini gerektirmez. Binaenaleyh bir insanın fercin dışında bir nokta ile temas ettiğini söylemek veya şüpheli birleşimde bulunduğunu söylemek; haddi gerektirmez, taziri gerektirir.” *ال يُجب الرد والذاعة العامة عند النِّهَاء أن كل ما يوجب حد الزنا على ناعية يوجب حد الزنا على الذائف به، وكل ما لا يوجب حد الزنا بذاته* Bkz. Üdeh, *et-Teşrî 'u'l- Cinâi*, 2/464.

menfaatinin korunması amaçlandığından, infazı toplumun vekili sayılan devlet başkanı tarafından gerçekleştirilir. Hanefi hukukçular bu görüştedir.

Şâfiilere göre ise, had cezalarının uygulanmasında devlet başkanı şartı bulunmamaktadır. Örneğin, efendinin kölesine had cezası uygulama yetkisi bulunmaktadır. Delil olarak Hz. Ali'nin şu sözü gösterilmektedir: “Elinizin altındakilere (sahip olduklarınıza) had cezası uygulayın.”⁴³⁴ Kazf cezası da had cezaları kapsamında bulunduğundan aynı hükme tabidir.

Had cezalarının uygulanmasında devlet başkanının hazır bulunma zorunluluğu yoktur. Çünkü Hz. Peygamberin had cezalarının uygulanması talimatını verdiği halde, cezaların uygulanması esnasında kaynaklarda kendisinin bulunmadığına dair rivayetler kayıtlıdır.⁴³⁵

Devlet başkanı had cezasını gerektirecek bir suç işlemesi halinde, İmam Ebû Hanife'ye göre, devlet başkanına had cezası uygulanmaz. Devlet yönetiminde, kendisinden daha üst rütbeli olmadığından had cezası uygulayacak bir yetkilinin bulunmaması nedeniyle devlet başkanına had cezasının uygulanması kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Ancak kul hakkı kapsamında kısas ve mallarla ilgili cezalar bunun dışındadır. İmam Şâfi ise Ebû Hanife'den farklı düşünmektedir. Ona göre Müslümanlar içerisinde salih kimselerin istişare etmeleriyle devlet başkanına had cezasını uygulayacak bir kimse üzerinde ittifak edilerek gerekli had cezası uygulanır.⁴³⁶

2.5.1.11. Had Cezalarında Tedâhül

İslam hukukunda genel prensip olarak had cezalarında tedâhül kuralı yani birden fazla işlenmiş olan suçlar için tek ceza uygulaması geçerlidir. Hanefi fakihlere göre suçluya, işlediği aynı nitelikteki suçlar için sadece bir had cezası uygulanır. Kazf cezasında da bu kural geçerlidir.⁴³⁷ Kazf haddinin infazı tamamlanmadan tespit edilen diğer kazf suçları için de tek had uygulanır. Yani bir kimse tek veya ayrı ayrı sözlerle bir kişiye ya da bir topluluğa kazf etse kazf cezasının bir defa uygulanmasına hükmedilir.⁴³⁸ Kazf suçu işleyen birisine ceza infaz edilirken sopa sayısı tamamlanmadan başka birine daha zinâ iftirasında bulunması halinde, ikinci kazf suçu nedeniyle yalnızca geriye kalan sayı ikmal edilmekle yetinilir.⁴³⁹

⁴³⁴ Kâsânî, 77/57; Ayrıca Bkz. Müslim, Kitabu'l-Hudud, 30; Çalışkan, “Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları”, 383

⁴³⁵ İbn Mace, Kitabu'l-Hudud, 7; Ebu Davud, Kitabu'l-Hudud, 24.

⁴³⁶ Serahsî, 9/176-177; Çalışkan, “Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları”, 385.

⁴³⁷ Merginânî, *el-Hidâye*, 2/360.

⁴³⁸ Serahsî, 9/187; Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 7/85; Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâi*, 2/493; Aktan, “Kazf”, 25/149.

⁴³⁹ Serahsî, 9/119; Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâi*, 2/493.

Böylece aynı suçun tekrerrür etmesi durumunda cezâî uygulamanın tekliği ile amaç gerçekleşmiş olur. Ceza tamamlandıktan sonra yeni bir kazf suçu işlemiş olursa onun için ayrı bir ceza uygulanır. İmam Mâlik de infazdan sonra suçun tekrarlanması halinde ceza da tekrarlanır görüşünü benimser.⁴⁴⁰ Şâfi ve Ahmed b. Hanbel'e göre ceza tamamlandıktan sonra kazf suçunu tekrarlayan kişi için ikinci bir kazf cezası gerekmez. Ancak muhataba eziyet vermesi nedeniyle ta'zir cezası uygulanır. Her iki görüşün kazf cezasının uygulanmasındaki ortak amacı mağdurun iffetini temize çıkarmak ve iftira edenin yalancılığını tespit ederek şahitliğini düşürmek olduğundan ilk uygulanan had cezasında amaç gerçekleşmiş olur.⁴⁴¹ Ahmed b. Hanbel ile İmam Şâfi'nin diğer bir görüşü de şöyledir: Bir topluluğa yapılan zinâ iftirası suçu için, her şahsa karşı işlenmiş suça ayrı ayrı kazf cezası gerekir. Tedâhül yani cezaların tek cezaya düşmesi söz konusu olmaz. Çünkü şahıs hakları kapsamında bulunması nedeniyle her bir şahıs için ayrı ayrı ceza gerekir. Kişilerin talepleri doğrultusunda kazf cezaları uygulanır. Toplu talep karşısında tek ceza uygulanacağı gibi ayrı taleplere de, suçlunun telef olmasına mânî olacak şekilde kazf cezaları uygulanır.⁴⁴²

Bir insanda aynı cinsten suçlar veya had gerektiren diğer suçlar bir araya gelirse (Tedâhül/ictima) (Zinâ, hırsızlık, içki, kazf vb.suçlar) devlet başkanı cezalandırmaya ilk en hafif olan had cezasından başlar. Kazf suçu da Allah'ın hakkı ve cezası en hafif suçlardan⁴⁴³ kabul edildiği için önceliklidir.⁴⁴⁴ Ancak tüm bu infazların "İslam beldesi"nde uygulanmaları esastır.⁴⁴⁵

2.5.1.12. Kazf Suçu ve Cezalarının Geçerli Olduğu Durumlar

Ebû Hanife'ye göre kazf suçu cezâî karşılık alabilmesi için şartlardan biri de suçun İslam ülkesinde işlenmiş olmasıdır. Had cezalarının infazına devlet otoritesi yetkili olduğundan infazın gerçekleşebilmesi için, kazf suçunun devlet başkanının yetki alanında cereyan etmiş olması gerekmektedir. İslam topraklarının dışında (dâru'l harb, dâru'l bağy vb.)gerçekleşen kazf suçu, devlet otoritesinin yetki alanı dışında olduğundan faile ceza gerekmemektedir.⁴⁴⁶ Cumhûra göre kişi kazf suçunu nerede işlemiş olursa olsun *suçun şahsiliği* ilkesinden hareketle ceza terettüp eder. Kişi İslam'ın temel hükümlerini tanıdığı ve

⁴⁴⁰ Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî*, 2/473.

⁴⁴¹ Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî*, 2/473.

⁴⁴² Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî*, 2/473-494.

⁴⁴³ Hanefi, Şafi, Maliki hukukçular en hafif had cezasının kazf cezası olduğu konusunda görüş birliği içindedirler. Geniş bilgi için bkz. Cezîrî, *el Fıkıh*, 5/210.

⁴⁴⁴ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî*, 7/63.

⁴⁴⁵ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî*, 7/45-46; Hasan Güleç, *İslâm Hukukuna Göre Suçta Tekerrür*, (İzmir: DEÜ İlahiyat Dergisi, 1989), 5/257.

⁴⁴⁶ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî*, 7/45-46; Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî*, 2/471; Bilmen, *Kamus*, 3/237.

dînî inancını koruduğu sürece, kişi üzerinde bu hükmün bağlayıcılığı devam eder.⁴⁴⁷ İşlenen kazf suçu ve nesebin inkâr edilmesi, muhatabında suç mağduriyeti oluşturacağından konu hukuki bir boyut kazanmış olacaktır.

Kazf suçunun oluşabilmesi için zinâ isnâdının belli şartları taşıması gerektiğini ve zinâ isnâdında bulunulan kişinin belirli olmasını ifade etmiştik. Yani zinâ isnâdının yapıldığı kişi ya da kişiler meçhul olmamalıdır.⁴⁴⁸ Bir toplumun çoğunluğunu hedef alarak ya da belirsiz bir kısmına yönelik zinâ isnâdında bulunmak, bilinmezlik durumunun hâkim olması sebebiyle muhatap kitlede gerçekçi bir suçlama oluşturmayacağından, kazf cezasını gerektirmese de ta'zir cezasını gerekli hale getirir. Bir topluma “içinizden bir kişi hariç hepiniz zinâkârsınız”⁴⁴⁹, “içinizden sadece biri zinâkâr” veya iki kişiye “ikinizden biriniz zinâkâr” denilse, kazf edilen kişinin bilinmezlik vasfı nedeniyle zinâ isnâdında bulunan kişiye had cezası gerekmez.

Diğer taraftan üstsoy için yapılan zinâ isnâdında aynı şartlar yani bilinmezlik hali geçerli olduğundan kazf suçu gerçekleşmeyecektir. Örnek olarak; bir kişi başkasına “deden zinâkârdır” dese; hangi dedesinin kastedildiği belli olmadığından kazf cezası gerekmez. Çok kardeşli olan birine “kardeşin zinâkârdır” denmesi de aynı hükme tabidir.⁴⁵⁰

Evlat ebeveyn suç ilişkisinde cezalar farklılaşmaktadır. Bir üst soy (baba- dede, anne nine) evladına zinâ isnâdında bulunsa, isnâda maruz kalan çocuğun, kadın erkek fark etmeksizin üst soyuna had cezası uygulanmaz. Yani baba çocuğuna, dede torununa, anne çocuğuna, nine torununa zinâ isnat etmesi halinde kazf suçu olmakla birlikte üst soya (dedeye, anneye...) kazf cezası gerekmez. Nasıl ki; baba, kendi evladının malını çaldığında eli kesilemez ise, kazf cezası konusunda da hüküm aynıdır. Ebû Hanife, İmam Şâfi, Ahmed b. Hanbel ve İmam Mâlik bu görüştedirler.⁴⁵¹ Ancak Mâlikî fakihlerin bir kısmı bu görüşü benimserken diğer bir kısmı da ebeveyn-evlat suç ilişkisinin kazf cezasını engellemeyeceği görüşündedir. Çünkü kazf suçuna öngörülen ceza genel niteliklidir. Bir kısım Mâlikî fakihler,

⁴⁴⁷ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/84; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî*, 2/471.

⁴⁴⁸ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî*, 7/42; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/470.

⁴⁴⁹ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî*, 7/42.

⁴⁵⁰ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî*, 7/42.

⁴⁵¹ Bu görüşün delili; (أَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْبَنَاتُ عَلَى الْبَنَاتِ) “O ikisine (anne baba) üf bile deme” ayetine dayandırarak ayetin

ebeveyne dede ve nineye karşı saygılı olmayı gerektirdiği mesajından hareketle, kişi mağdur duruma düşmüş bile olsa anne-baba veya dede-nine hakkında kazf cezası talep edemeyeceğinden kazf cezası uygulanmaz. Cezanın uygulanabilmesi için de dava açılma şartı bulunmaktadır. Mağdur kişinin üstsoy hakkında kazf cezası telebi haram bir davranış olacağı sebebiyle kazf cezasının uygulanması gerekmeyecektir. Bkz. Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî*, 7/42; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/86; Serahsî, 9/210; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî*, 2/480.

bu suçta gerekli olan cezanın Allah hakkı olması nedeniyle cezanın düşmeyeceğini ileri sürerler. Bu görüşte olmakla birlikte evladın, kendi üstsoyu hakkında ceza talep etmesini de hoş karşılamamışlardır.⁴⁵² Fakat çocuğun babasına, annesine yani üst soyuna ve amca, dayı, teyze ve hala gibi yakınlarına zinâ iftirasında bulunması durumunda, diğer insanlara iftira suçunda ceza verildiği gibi kazf cezasına hükmedilir.⁴⁵³

Bir kimse başkasına karşı kazf suçu işleğinde, kazf fiiline, mahkeme hâkimi şahit bulunsa, dâvânın görülmesi anında hâkim kendi bilgisi ile kazf cezası verilmesine hükmedebilir. Çünkü hâkimin olaya bizzat şahitliği, şahitlerin tanıklık bilgisinden daha güçlüdür.⁴⁵⁴

2.5.1.13. Kazf Cezasının Miktarı ve Uygulanması

Had cezaları, Şârî'in tayin ettiği ölçüleri belirlenmiş olan cezalardır. Devlet başkanının ya da tayin ettiği hâkimin bu cezalarda eksiltme ya da arttırma gibi veya her hangi bir şekilde diğer cezalarla değiştirme yetkisi bulunmadığını daha önce ifade etmiştik. Bu tür cezalarda devlet başkanı da olsa herhangi bir tasarrufa yetkili değildir.⁴⁵⁵

Kur'ân-ı Kerim'de kazf suçunun cezası ister kadına isterse erkeğe yöneltilsin, bedene uygulanacak maddi ceza 80 celde (sopa), manevî ceza, şahitliğinin kabul edilmeyerek kâzifin güvenilmezliğinin ilanı şeklinde açık olarak belirtilmiştir.⁴⁵⁶

Ayrıca, iftira suçunun suç failine kazandırdığı diğer bir özellikte fâsıklık vasfıdır. Bu üç ceza dünyevî cezalar olarak da değerlendirilebilir.⁴⁵⁷ Mezkûr ayette kâzifin hem dünya hemde ahiret boyutunu kapsayan bir diğer cezasının da lanete uğramak olacağı, bunun yanında dilinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhinde şahitlik etme durumu bildirilmektedir. Bir kimseye kazf cezası uygulanırken 80 sopanın tamamının vurulmaması halinde şahitliğinin devam edip etmeyeceği hakkında Ebû Hanife'den üç görüş aktarılır. Birincisi, sopa sayısının ne kadar olursa olsun eksik kalması halinde kişinin şahitliği düşmez. Kişinin yalancılığının ortaya çıkarılması ancak cezanın infazı ile kesinleşmiş olur. Cezanın bölünmesi durumunda ise kişinin doğruluğunun devamı yönünde kanaat belireceği için

⁴⁵² Hattâb, *Mevahibu'l Celil*, 6/300; Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/476-477.

⁴⁵³ Serahsî, 9/209.

⁴⁵⁴ Serahsî, 9/210.

⁴⁵⁵ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâîyyi'l-İslâmî*, 1/633.

⁴⁵⁶ "İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden habersiz) mü'min kadınlara zinâ isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahtan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır."Nûr 24/4

⁴⁵⁷ Doğan, "*İslam Hukukunda İftira Suçu ve Cezası*",118.

uygulanmış olan kısmi ceza ta'zir cezası kabul edilir. Ta'zir cezası da şahitliği düşüren unsurlardan değildir. İmam Muhammed ve Ebû Yusuf'da bu görüştedir. İkincisi, cezanın yarısından fazlasının vurulması ile birlikte şahitlikte düşmüş olur. Ebu Hanife'nin üçüncü görüşü ise, bir sopa bile vurulmuş olsa şahitliğinin düşmesi için yeterlidir. Çünkü cezaya başlanması kişinin yalancılığının delili olarak kabul edilir. İmam Muhammed'in "el- Câmi'u's-Sağîr"inde, cezanın infazının bir bölümü uygulandıktan sonra Müslüman olan Hristiyan için geçerlidir açıklaması bu görüşlerin netleşmesine katkı sağlamaktadır.⁴⁵⁸

Kazf cezasının uygulanması esnasında sopanın (celde) hangi şiddette vurulacağı, sopanın veya kırbacın hangi evsafa olacağı konusunda fıkıhçılar farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Asıl olan kazf suçu işleyen kişinin kadın ya da erkek olmasının uygulanacak ceza ve cezanın miktarının farklılaşması yönünde bir etkisi yoktur. Kazf cezası uygulanacağı zaman suçlunun üzerinde sopanın tesirini kırarak, kürk gibi kaba giysiler var ise bu kıyafetler çıkartılarak infaz gerçekleştirilir. Mahkûm, giysilerden tamamen arındırılacak şekilde de soyulmaz.⁴⁵⁹ Hem erkek hem de kadın için öngörülen aslî ceza 80 sopadır. Sopa cezası failin hakkı gözetilerek ağır, yaralayıcı ve sert olmayacak şekilde iç organlara zarar vermeyecek biçimde uygulanır.⁴⁶⁰ Ayrıca yüze, başa ve hayati fonksiyonlara sahip bölgelere vurulmaz. Ceza ile faile acı çektilirilek tedip edilmesi amaçlanır. Bu nedenle cezalandırma sırasında sonu ölümle neticelenen darbelerden kaçınılır.⁴⁶¹ Sopa cezası uygulanırken tek bir uvza odaklanılmaz ve mümkün olduğu kadar hassas uzuvların dışında kalan, bedenın çeşitli yerlerine dağılım yapılmasına özen gösterilir.⁴⁶² Aşırı soğuk veya sıcak günlerde ceza infazının öldürücü olma riski oluşmasından endişe edilmesi durumunda, cezanın infazı ertelenebilir. Ayıca fail hasta veya halsiz durumdayken sopa cezası ertelenerek iyileştikten sonra uygulanması sağlanır. Suçlunun hamile olması durumunda da çocuğunu doğuruncaya ve nifas dönemini tamamlayıncaya kadar ertelenir ve sağlığına kavuştuktan sonra ceza infaz edilir.⁴⁶³

Fâile cezayı sopa ile infaz etme, cezalardaki aşırılığın önlenmesi, istikrar ve kanunîliğin sağlanmasına yöneliktir.⁴⁶⁴

⁴⁵⁸ Serahsî, 9/118-119.

⁴⁵⁹ Cezîrî, *el Fıkıh*, 5/211.

⁴⁶⁰ Serahsî, 9/188.

⁴⁶¹ Serahsî, 9/122.

⁴⁶² Ebu Faris, *el-fıkıh*, 231.

⁴⁶³ Cezîrî, *el Fıkıh*, 5/211.

⁴⁶⁴ Aktan, "Kazf", 25/149.

Kazf suçunun cezası, diğer had cezalarında olduğu gibi devlet başkanı ya da onun yetkilendirdiği bir kişi tarafından infaz edilir. Peygamber efendimiz (s.a.v) bu suçun faillerine, cezanın infazı için memurlar tayin etmiştir. Örneğin Asr-ı saadette Ali b. Ebû Tâlib, Zübeyr b. Avvâm, Mikdat b. Amr gibi sahabeler ölüm cezalarının infazında görevlendirilmişlerdir.⁴⁶⁵

Köle statüsünde bulunan kişinin muhsan (iffetli) bir insana zinâ iftirasında bulşunması durumunda köleye uygulanacak ceza hususunda İslam hukukçuları arasında görüş farklılığı bulunmaktadır. İslam hukukçularının çoğunluğunun kabul ettiği görüş had cezalarında kölelere uygulanacak ceza, hürlerin cezalarının yarısı, yani 40 sopadır.⁴⁶⁶ 40 sopa vurulması konusunda Abdullah ibn Âmir bin Rabîa; “Ben Halifelerden Ebû Bekir, Ömer, Osman ve sonraki halifelere yetiştim, hepsi de kölelere had cezasını 40 sopa olarak vuruyorlardı demiştir.”⁴⁶⁷ İkinci görüşü savunan hukukçular kölelerin kazf suçunu işlemeleri durumunda, onlara da hür kişiler gibi 80 sopa vurulacağı kanaatindedirler. Bu görüş Ömer b. Abdülaziz’e isnâd edilmektedir.⁴⁶⁸ Bu görüşü savunan fakihler, iffete iftira konusunda nazil olan ayetin umumiliğini göz önünde bulundurarak zinâ isnat ve iftirası kimden sadır olursa olsun bu sözlerin toplumda dejeneratif etkiye sahip olduğu ve hürlerle kölelerin iftira sözlerinin toplum ve birey psikolojisindeki etkisinin aynı olduğunu ifade etmişlerdir.⁴⁶⁹ Mağdurun şahsı manevisinin zina isnadı ile zarar görmesi, isnadın ister hür ister köle tarafından ifade edilmiş olması arasında fark bulunmamaktadır. Kölenin, kazf cezasının 40 sopa olması kıyas ile mümkün olmaktadır. Ancak nassın bulunduğu yerde kıyas geçerliliğini kaybetmektedir. Ayrıca cezanın yarıya indirilmesi ayetin hüküm alanını kısıtlamak anlamına gelmektedir.⁴⁷⁰

Kölenin, hür bir şahıs tarafından zinâ iftirasına uğraması durumunda İslam hukukçularının çoğunluğuna göre faile, had cezası uygulanmaz.⁴⁷¹ Bu görüşü savunan çoğunluğun delili şu hadise dayanmaktadır: Ebû Hureyre’den rivayet edildiğine göre, Hz.

⁴⁶⁵ Mustafa Özgür, *İslam Ceza Hukukunda İnfaz*, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, (Isparta: 2019), 127.

⁴⁶⁶ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/85; Osman Keskioğlu, *Fıkıh Tarihi ve İslam Hukuku*, Ankara, 1999, s. 309-315; Çalışkan, “*Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları*”, 385; Ebu Zehra el-Muğnî’den, sahabe ve tabiin dönemindeki uygulama rivayetlerini aktarır. Abdullah b. Amir b. Ebi Rebia rivayet ediyor: “Ben Hz. Ebu Bekir Hz. Ömer Hz. Osman ve onlardan sonra gelen halifeler dönemini yaşadım onların iffete iftira eden kölelere sadece 40 sopa vurduklarını gördüm...” Bkz. Ebû Zehra, *Suç ve Ceza*, 2/102;

⁴⁶⁷ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/85-86; Ebû Zehra, *Suç ve Ceza*, 2/102.

⁴⁶⁸ Ebû Zehra, *Suç ve Ceza*, 2/102.

⁴⁶⁹ Ebû Zehra, *Suç ve Ceza*, 2/102.

⁴⁷⁰ Ebû Zehra, *Suç ve Ceza*, 2/102.

⁴⁷¹ Ebû Zehra, *Suç ve Ceza*, 2/103.

Peygamberin şöyle buyurduğu bildiriliyor: “Bir kimse suçsuz ve günahsız olduğu halde kendi kölesine zinâ iftirasında bulunursa kıyamet günü sopa ile cezalandırılacaktır. Ancak kölesi ile ilgili iddiası gerçek ise bu durum müstesnadır.”⁴⁷² Bu hadise dayanılarak, efendinin köleden dolayı kazf cezasına çarptırılmayacağı kanaatine varılmıştır. Kazf cezası gerekli olsaydı hadiste açıkça ifade edilirdi. Nitekim bu cezanın ahirette verileceği zikredilmiştir.⁴⁷³ Bazı İslam hukukçuları ise kölelerin iffetine iftira etmenin cezasının hürlerle yapılan iftiranın cezası ile aynı olduğu görüşündedirler. Bu hukukçulara göre kazf cezasının amacı, kölelerinde iffetli insanlar olduğu, onlarında şereflerinin korunması gerektiğidir. Ayrıca toplumda zinâ iftirası suçunun yaygınlaşmasını önlemektir.⁴⁷⁴ Bu görüşe göre ceza uygulamalarındaki farklılık toplumda zatyıf olan kesimin istismarına, hür olan kesimin haklarının güçlülüğü psikolojisine zemin oluşturacaktır.

2.5.2. Mağdurun Muhsan Olması

İslam hukukçuları, ithama mâruz kalan kimsenin muhsan olma şartından bahsederken genelde mağdurun akıllı, ergen, hür, Müslüman ve iffetli⁴⁷⁵ olan kadın, erkek, dul veya bekâr herkesi kapsadığı görüşündedirler.⁴⁷⁶ Bu kapsama girmeyen mağdurlara, Müslümanlık vasfının diğer özelliklere göre daha üst bir nitelik olması yönüyle, zinâ isnâdında bulunanlara kazf cezası değil ta’zir cezası öngörülür.⁴⁷⁷ Bir kişinin, iftiraya maruz kaldığı tarihe kadar muhsanlığını ortadan kaldıracak fiil gerçekleştirdiğine dâir bir bilgiye sahip olunmaması durumunda, aksi ispatlanmadığı sürece o kişinin suçsuzluğu sâbit olduğundan iffetli kabul edilmesi asıldır. Kişinin, iffetli olduğunu kanıtlamak için değil, iffetsizliğini tespit etmek için, iffetsizliği yönünde ortaya atılan iddianın doğruluğunu teyit amacıyla mahkeme tarafından iddianın delillendirilmesi talep edilebilir. Delil getirilememesi halinde kazf suçu işlenmiş sayılacağından suça karşılık kazf haddi gerekir.

Kişinin muhsan sayılması için ergen ve hür olmasının şart olup olmadığı konusunda hukukçular arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Ebû Hanife ve İmam Şâfi, kazf suçunun oluşabilmesi ve ceza terettüp edebilmesi için mağdurun, kadın olsun erkek olsun bülüğa ermiş

⁴⁷² Buhari, “Hudud” 45.

⁴⁷³ Ebû Zehra, *Suç ve Ceza*, 2/103.

⁴⁷⁴ Ebû Zehra, *Suç ve Ceza*, 2/104.

⁴⁷⁵ Selim Avvâ, ayette geçen ‘muhsanat’ kelimesine İslam hukukçularının kendi usullerine göre farklı anlam yüklediklerini, bunula birlikte tek ortak anlam olan ‘iffetli’ manasını verdiklerinden bahsetmektedir. Avvâ, *Fî Usûli’n-Nizâmî*, 253.

⁴⁷⁶ Mâverdî, 378; Kâsânî, *Bedâiu’s-Sanâî*, 7/40; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9/83; Üdeh, *et-Teşrî’u l- Cinâî*, 2/473-474.

⁴⁷⁷ Kâsânî, *Bedâiu’s-Sanâî*, 7/40.

olması ve akli melekesinin tam olmasının gerekliliğini ifade etmişlerdir.⁴⁷⁸ Aksi durumda mağdura zina isnat eden kişiye kazf cezası uygulanmaz.⁴⁷⁹

İmâm Mâlik'e göre ise, ergenlik çağına gelmemiş olmakla birlikte kendi yaşındakilerle cinsel ilişki kurabilecek yaşta olan mümeyyiz çağıdaki küçüklere de zinâ iftirası atılması durumunda kazf suçunun failine had cezası uygulanır.⁴⁸⁰ Zîra mağdurun mümeyyizlik çağı, kendisine isnat edilen fiili yapabilecek niteliğe sahip olduğu yaştır.

Ahmed b. Hanbel iki ayrı görüş belirtmiştir. Mağdurun muhsan sayılmasının şartlarından birinde buluğa ermiş olmasıdır. Kazf edilen kişinin çocuk olması, zinâ suçu işleyebilecek çağda olmaması nedeniyle muhsanlığından söz edilemeyecektir. Bu nedenle de buluğa ermemiş birine zinâ iftirasında bulunan kişiye kazf cezası gerekmez. Diğer görüşünde ise muhsan sayılmak için yaş şartı aranmamaktadır. Ancak kişi ister erkek ister kadın olsun zinâ fiilini işleyebilecek olgunlukta ise, bu durumda kazf suçu işleyene had cezasının gerekeceğini ifade etmiştir.⁴⁸¹ Olgunluk yaş sınırı, erkek çocuklarda 10 kız çocuklarında ise 9 yaş olarak kabul edilmektedir. Mağdur çocuğun dâvâ açma hakkını kullanabilmesi için buluğ çağına ulaşma zorunlu olduğundan buluğ yaşına kadar beklenilmesi gerekmektedir. Dava açma hakkın veli tarafından kullanılması uygun görülmemiştir.⁴⁸²

Evliler arası iffetsizliğin gerektirdiği recm cezasında aranan ihsan şartında olduğu gibi kazf suçunda da ihsan (iffetli) olma şartı gereklidir. Ancak Zinâ suçunda ihsan kavramının merkezinde evlilik içi cinsel ilişkide bulunma şartı yer alırken, kazf suçunda ihsan, sözlük anlamına uygun şekilde iffetli olmayı ifade eder.⁴⁸³ Bunun için de zinâ ithamının ağır bir suçve günah olduğunu bildiren ayetlerde geçen⁴⁸⁴ “muhsanât” kelimesinde iffetli kadınlar anlamı ön plana çıktığı gibi, kazf suçunu işleyenler içinde aynı ifade yani “muhsanât” kelimesinin kullanılması dikkat çekicidir. Öte yandan bu ayetlerde sadece iffetli kadınlara zinâ iftirası ve cezasından bahsedilmesi bunun sosyal hayatta daha sık vuku bulması, bireysel ve toplumsal yönden daha olumsuz etki bırakması gibi nedenler sayılabilir. Aynı itham iffetli erkeklere yöneltildiğinde (kültürel anlayış farklılığından dolayı kadınlar kadar olumsuz etki

⁴⁷⁸ Mâverdi, *el-Hâvi'l-Kebîr*, 13/255; Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâî*, 2/475.

⁴⁷⁹ Mâverdi, *el-Hâvi'l-Kebîr*, 13/255.

⁴⁸⁰ Düsûkî, *Hâşiye*, 4/326; Bilmen, *Kamus*, 3/233.

⁴⁸¹ Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâî*, 2/473-475.

⁴⁸² Buhûti, *Keşşafü'l-Kına'*, 6/106; Bilmen, *Kamus*, 3/233.

⁴⁸³ Dağcı, “İhsan”, 21/548

⁴⁸⁴ Nûr 24/4, 23

oluşturmasa da) kazf suçu oluşur ve had cezası gerekir.⁴⁸⁵ Ayetlerde konu edilen iffetten maksat, şahsın zinâ fiilinden uzak olduğunun herkes tarafından bilinmesi halidir.⁴⁸⁶

Bir kimsenin iffetini düşürecek fiili, ömründe bir defa gerçekleştirmesi o kişinin ömrünün sonuna kadar muhsanlık sıfatının yokluğunu gerektirir. Şüphe içeren fasit bir nikah ile gerçekleşmiş olan cinsi yakınlık halide aynı hükme tâbîdir.⁴⁸⁷

Zinâ isnâd edilen (mağdur) kişide ihsanlık şartı, cezanın infazına kadar tam olarak bulunması gerekliliği Ebû Hanife, İmam Şâfi ve İmam Mâlik tarafından şart koşulmuştur. Örneğin, bir kimse muhsan birisine zinâ iftirasında bulunsa cezanın infazından önce mağdur kişinin iffetini sona erdirecek bir fiil işlemesi durumunda, kazifte (iftira) bulunan kişiye kazf cezası uygulanmaz, ancak hakkında ta'zir cezasına hükmedilir.⁴⁸⁸ Süfyan es-Sevrî, Dâvûd ez-Zâhirî ve Ahmed bin Hanbel gibi hukukçular ise, kazf anına kadar mağdurun muhsanlık sıfatını hâiz olması gerektiği, cezanın infazından önce bu sıfatın kaybedilmesi kazf cezasını düşürmeyeceği görüşündedirler.⁴⁸⁹

İslam hukukçuları, İslam ülkesi vatandaşı olan gayri müslim zimmiler veya geçici bir süreliğine İslam ülkesinde bulunan müste'menlere yönelik, iffeti hedef alan sözlü saldırıları kazf suçu kapsamında değerlendirmemektedirler. Çünkü her ne kadar İslam ülkesi teminatı altında olsalar da Müslüman olma vasfının bulunmayışı, kazf suçu işleyen kişiye kazf cezasının uygulanmasına engel teşkil eder.⁴⁹⁰ Müste'men bir kimse, bulunduğu ülkenin Müslüman vatandaşlarından birine karşı bu suçu işlese Ebû Hanife'nin bir görüşüne göre kazf

⁴⁸⁵ Üdeh, 2/473-475.

⁴⁸⁶ Bilmen, *Kamus*, 3/231; Yiğit, *İnsanlık Onur Ve Şerefının Korunması*, Marife, 112.

⁴⁸⁷ Bilmen, *Kamus*, 3/231.

⁴⁸⁸ Hattâb, *Mevahibu'l Celil*, 6/300.

⁴⁸⁹ Hattâb, *Mevahibu'l Celil*, 6/300; Üdeh, *İslam Hukuku ve Beşerî Hukuk*, 140.

⁴⁹⁰ İbn-i Abidin, 8/249; Kâsânî Bu görüşün delilini şu hadisle destekler: مَنْ أَشْرَكَ فَلَهُ مِثْلُ مَا شَرَكَ بِهِ "Allah'a şirk

koşan muhsan değildir." Muhsan olma ise İslam anlamına gelmektedir. Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî*, 7/40-41; Yaşar Yiğit, Marife dergisinde yayınlanan "İnsanlık Onur Ve Şerefının Korunması Açısından Kazf Suçu ve Cezasının Değerlendirilmesi" başlıklı makalesinde bu konuda itirazını şu şekilde dile getirir: "Hâlbuki devlet, gerek zimmiler gerekse müste'menlerle yaptığı anlaşma gereği kendilerinin can, mal ve ırz güvenliğini sağlamaya söz vermiştir. Onlar devletle yaptıkları sözleşmeye sadık kaldıkları sürece belirtilen hususlardaki güvenlikleri devam edecektir. Yine köle statüsünde yer alan kişilere karşı yapılan bu tür çirkin sataşmalar, ayetin öngördüğü cezanın dışında kalacaktır. Bu noktada akla şöyle bir soru gelmektedir; acaba kölelerin, gayri müslimlerin iffeti, haysiyeti yok mu? İslam'ın en belirgin özelliklerinden olan ve mensuplarına da önerdiği 'adaletli olma-adaleti ayakta tutma' bu tür uygulamalarla zedelenmez mi? Kanaatimize göre, ayette geçen "muhsanat" kelimesi, hür-köle, müslim-gayri-i müslim, kadın-erkekten hangisi olursa olsun, iffetli, namuslu bütün insanları kapsamına almaktadır. Dolayısıyla, toplumsal yapıda inancı ve statüsü ne olursa olsun namuslu, iffetli her şahsın, iffetini zedeleyici nitelikte sözlü sataşmada bulunan kim olursa olsun, kazf cezasıyla cezalandırılmak durumundadır. İslam'ın genel prensipleri ve adalet-eşitlik anlayışı bunu gerektirmektedir. Ayrıca ayetteki "muhsanat" kelimesinin aynı surede yer alan diğer ayetteki gibi "mü'minat (mümin kadınlar)" kelimesi ile kayıtlanmaması da bu kanaatimizi desteklemektedir." Yiğit, Marife, 112.

cezası verilir. İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed'in görüşü de böyledir. Çünkü bu ceza da kul hakkı bulunmaktadır. Kendi vatandaşının kul haklarına taalluk eden durumlarda Devlet başkanı vatandaşlarının haklarını savunmada yetki sahibidir.⁴⁹¹

2.5.3. Suç Kastı

Ceza hukukunda bir fiilin suç sayılabilmesi, ayrıca faile hukukun öngördüğü cezanın uygulanabilmesi için gerekli görülen unsurların en önemlilerinden biri de suç kastıdır.⁴⁹² Kast, genel kabule göre, suçun bilerek ve isteyerek işlenilmesidir. Bu nedenle had suçları ancak kasten işlenebilir, taksirle işlenen suçlar had suçları kapsamına dâhil edilmez.⁴⁹³ İslam ceza hukukunda kazfeden kişi, iffetsizlik ifade eden sözlerinin gerçek dışı olduğunu bildiği halde, bilerek zinâ isnâdında bulunması suç kastını oluşturur.⁴⁹⁴ Bir şahsın hukuka aykırı olarak ortaya koyduğu eylemde suç kastı yoksa bu eylem doğrudan suç sayılmaz.

Suç kastının oluşabilmesi için, zinâ isnâdında bulunan şahsın akıllı, ergen ve özgür iradeye sahip olması gerekir. Çocuk, akıl sağlığı yerinde olmayan ve mükreh (zorlanan) durumunda olan kişilerin zinâ isnâdında bulunmaları kendilerini sorumlu hale getirmez. Çünkü Hz. Peygamderden gelen bir rivayette, sayılan grubun mesuliyetinin bulunmadığı ve sorumlu tutulamayacakları bildirilir. Bu itibarla fiillerinde suç kastı bulunmadığından faillere ceza uygulanmaz. Çünkü bu konumdaki şahıslar, ceza ehliyetine sahip değildirler. Cezâi ehliyeteye sahip olmayan kişilerin de suç kastının varlığından söz edilemez.⁴⁹⁵

2.6. Kazf Cezasını Düşüren Durumlar

İslam ceza hukukunda suçlara karşı öngörülmüş olan cezaların, gerek infazından önce gerekse infazı esnasında ceza şartlarından biri iptal olduğunda, ceza ya da cezanın kalan kısmı iptal durumuna bağlı olarak ortadan kalkar. Bu durumda fail önceki masumiyetine kavuşmuş olur. Kazf suçu cezasının infazını ortadan kaldıran durumları kısaca şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1- Zinâ Isnadında bulunan kişinin iddiasını ispat edecek dört şahit getirmesi. Bu durumda isnatta bulunan kişiye kazf cezası uygulanmaz.

⁴⁹¹ Serahsî, 9/201; İbn-i Abidin, 8/265.

⁴⁹² Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/477.

⁴⁹³ Babayigit, 345.

⁴⁹⁴ Üdeh, *et-Teşrî'u'l- Cinâî*, 2/477; Yiğit, Marife, 113-114; Babayigit, 345.

⁴⁹⁵ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâî*, 7/40.

- 2- Kazf edilen kişinin kazf edeni doğrulaması tasdik etmesi veya zinâ suçu işlediğini ikrar etmesi.⁴⁹⁶ Bu durumda kazf edilen kişiye zinâ haddi uygulanır. Şayet bu ikrarından vaz geçecek olursa ikrarından dönmesi kabul edilmez, had cezası gerekir.⁴⁹⁷
- 3- Kazf edilen kişinin, kazf edeni affetmesi. İmam Şâfi, Ahmet b. Hanbel ve İmam Mâlik'in bir görüşü bu şekildedir. Ebû Hanife ise mağdurun kazf edeni affetmesi ile kazf cezası düşmez ancak şikâyetçi olmadığı durumda kazf cezasının uygulanmayacağı görüşündedir. Cumhurun görüşüne göre işlenen kazf suçu kul hakkı kapsamında değerlendirildiği için gerek mağdurun kendisi, gerekse vefatında sonra mirasçıları tarafından affedilmek suretiyle kazf cezası düşmüş olur. Ebû Hanife'nin görüşüne göre kazf suçu Allah'ın hakları kapsamında görüldüğünden kulların bu türsuçları affetme yetkisinin bulunmayışı sebebiyle kazf cezası düşmez.
- 4- Kazf edilenin vefatı. Yukarıda geçtiği şekliyle Ebû Hanife'ye göre Kazf cezası Allah hakkı olması nedeniyle kazf cezası vefatla birlikte düşer. Kazf edene ceza gerekmez. Ancak İmam Şâfi ve Ahmet b. Hanbel'e göre bu hak varislere geçerek devam eder. Cezanın düşmesi söz konusu olmaz. Ancak bu hakkı kullanacak varislerin bulunmadığı durumlarda ceza düşer.⁴⁹⁸
- 5- Eşler arasında liân yapılması. Kocanın hanımına zinâ isnat etmesi sonucunda iddiasını ispat edecek dört şahit getirememesi halinde kocaya kazf cezası gerekir. Ancak eşler arasında mülâne yapılması ile kocadan kazf cezası düşer.
- 6- Kazf edilenin muhsan olma niteliğini kaybetmesi. Kazf edilenin, Muhsanlık bahsinde geçtiği şekliyle 'ıffetli, akıl, balığ, hür, müslüman'⁴⁹⁹ olması gerekmektedir. Bu niteliklerin kaybedilmesiyle kazf edenden ceza düşer. Çünkü muhsanlık kazf cezasının uygulanabilmesi için her iki tarafta bulunması gereken niteliklerdir. Ahmed b. Hanbel, Sevri, Ebû Sevr ve Davud ez-Zâhiri gibi hukuçular bu şartlarda kazf cezasının düşmeyeceği yönünde görüş belirtmektedirler.⁵⁰⁰

⁴⁹⁶ Mâverdi, *el-Hâvi'l-Kebîr*, 11/125; Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâi*, 2/495; Bilmen, *Kamus*, 3/248.

⁴⁹⁷ Merginânî, *el-Hidâye*, 2/357.

⁴⁹⁸ Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâi*, 2/481.

⁴⁹⁹ Mâverdi, *el-Ahkâmu's-Sultâniyye*, 335; Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/241; Üdeh, *et-Teşri'u'l- Cinâi* 2/495; Muhammed Mustafa Şelebî, *Ahkâmu'l-Üsra fi'l-İslam*, (Beyrut: Dâru'l Câmî'ıyye, 1403/1983), 622.

⁵⁰⁰ Ebu Faris, *el-fikh*, 310-312.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOCANIN EŞİNİ ZİNA İLE İTHAM ETMESİ (LİÂN VE MÜLÂANE)

Liân konusunu ayrı bir bölümde işleme düşüncemizin temelinde eşler arasında gerçekleşen kazf suçunun hükmünün diğer şahıslar için öngörülen cezalardan farklılaşması bulunmaktadır. Liân konusu diğer araştırmalar ve eserlerin birçoğunda müstakil bir bölüm olarak değil, kazf suçu ve cezası içerisinde tali başlıklar altında incelendiği görülmüş ve konuya dar bir alanın ayrılması, konunun tam anlaşılmasına zemin oluşturduğu kanaatine varılmıştır. Bu nedenle konu müstakil bir bölüm olarak ele alınmıştır.

3. Liân ve Mülâane

İslam hukukunda ispat vasıtaları ikrar, şahitlik, yemin ve yeminden kaçınma, bilirkişi, hâkimin bilgisi ve kanaati, keşif, yazılı belge, liân, kasame ve karineler şeklinde sıralanmaktadır.⁵⁰¹ Ayrıca boşanma şekillerinden biri de mülâane (liân)dır.⁵⁰² Liân işleminin gerçekleşebilmesi için eşler arasında geçerli bir evlilik akdinin bulunması gerekmektedir.⁵⁰³

3.1. Tanımı

Liân kelimesi sözlükte “kovmak, hayır ve Allah’ın rahmetinden uzaklaştırmak”⁵⁰⁴ mânasına gelmektedir. Kur’ân-ı Kerîm’de ve hadis metinlerinde kelime sözlük anlamında kullanılmıştır. Liân ve mülâane aynı zamanda “karşılıklı lânetleşmek” anlamında kullanılmıştır.⁵⁰⁵

İslam hukuku terimi olarak liân, karısına zinâ isnat eden veya doğmuş ya da doğacak olan çocuğun zinâ mahsulü olduğunu iddia eden kocanın dört şahit getirememesi halinde hâkim huzurunda usulüne uygun olarak iddiasını yeminle teyit etmesi, kadının da bu isnâdın

⁵⁰¹ Şahin, *Zaman Aşımı*, 228.

⁵⁰² Şahin, *Zaman Aşımı*, 131.

⁵⁰³ Mehmet Akif Aydın, “liân”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları 2003), 27/172.

⁵⁰⁴ Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “l-a-n”, 741; Zebîdî, *Tâcu’l-Arûs*, 36/118; Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şirbînî, *Muğni’l-Muhtâc İlâ Ma’rifeti Meânî’l-Elfâzı’l-Minhâc*, thk. Ali Muhammed Muavvid-Adil Ahmed Abdülmevcûd, (B.y. Dârü’l-Kütübü’l İlmiyye, 1415/1994), 5/52; Şelebî, *Ahkâmu’l-Üsra*, 617.

⁵⁰⁵ Bilmen, “Ta’zîr” *Sözlük*, 130; Aydın, “liân”, 27/172.

Karaman, 1/377; Duran, *İslam Hukukunda İkrar*, 65.

⁵⁰⁷ İsra, 17/32; Nur 24/2-3.

⁵⁰⁸ Nur 24/6-7

3.2.2. Hadislerde Liân

Konu ile ilgili ayetlerin inişine sebep olan olaylardan biri şöyle rivayet edilir:

“Hilâl bin Ümeyye Hz. Peygamberin yanında, hanımının Şerîk b. Sehma ile zinâ ettiğini iddia etmiş bunun üzerine Hz. Peygamber: “Ya dört şâhit getirirsin ya da sırtına iftira cezası olarak kırbaç vurulur.” buyurdu. O da: “Ey Allah’ın Rasûlü, birimiz hanımı ile birlikte olan bir adam görüpte şâhit aramaya gider mi?” dedi. Hz. Peygamber şâhit getirme şartını tekrar etti. Bunun üzerine Hilâl: “Seni hak ile gönderene yemin ederim ki ben doğru söylüyorum. Elbette Allah sırtına ceza uygulanmaktan beni kurtaracak (beni tasdikleyecek) bir haber indirecektir.” dedi. Daha sonra “Eşlerine zina iddiasında bulunup da kendilerinden başka şahitleri olmayanlara gelince,..”⁵⁰⁹ âyetinden “beşinci defada da eğer kocası doğru söyleyenlerden ise Allah’ın gazabının kendi üzerine olması...”⁵¹⁰ bölümüne kadar ayetler nazil oldu. Hz. Peygamber (yemin etmesi için) kadına haber gönderdi. Hilâl de gelip yemin etti. Hz. Peygamber: “Şüphesiz Allah sizden birinizin yalancı olduğunu bilmektedir. Şimdi her ikinizden (suçunu itiraf edip) tövbe edecek olan var mı?” diye sordu. Sonra kadın yemin etti. Beşinci yemini sırasında oradakiler kadını durdurup: “Bu kadın azabı hak edecek” dediler. Öyle ki kadının yeminden vazgeçeceğini sandılar. Sonra kadın: “Kavmimin sonraki günlerde yüzüne leke süremem.” dedi ve lanetleşme yeminini yaparak bitirdi. Hz. Peygamber: “Bakın bakalım, eğer kadın mühür gözlü, kalçaları iri, baldırları dolgun bir çocuk doğurursa bu çocuk Şerîk b. Sehma’ya aittir.” buyurdu. Sonunda kadın, böyle bir çocuk doğurdu. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Eğer Allah’ın kitabında bir hüküm geçmeseydi (zinâ için dört şâhit şartı veya ikrar şartı olmasaydı) benimle bu kadının durumu bir olacaktı.” buyurmuştur.⁵¹¹

Hilâl bin Ümeyye ve eşi arasında geçen zinâ isnâdı ve sonrasında yaşanan liân olayını İslam hukukçuları konuya delil olarak kabul etmişler⁵¹² ve liânın meşrûiyyeti konusunda görüş birliğine varmışlardır.

İslam ceza hukukunda yapılan isnatların delillendirilmesi esastır. Liânı gerektirecek bir isnâdında nedenleri ortaya çıkmadan, suçun sâbit olmasından ve cezanın gerekliliğinden bahsedemeyiz. Bu nedenle liân sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kişinin, hanımının zinâ ettiğini iddia etmesi. Bu iddiasını “ sen zinâkârsın” zinâ ettin” ve “seni zinâ ederken gördüm”⁵¹³ sözleriyle ifade etmesidir.

⁵⁰⁹ Nur 24/6

⁵¹⁰ Nur 24/9

⁵¹¹ İbni Mâce, Talâk 27.

⁵¹² Kâsânî, *Bedâiu’s-Sanâi*, 3/240; Şevkânî, *Neylû’l Evtâr*, 2/271.

• Kişi, doğacak veya doğmuş olan çocuğun nesebinin kendine ait olmadığını iddia etmesi.⁵¹⁴ Bu iddiasını “ Bu çocuk zinâ mahsulü” veya “Bu çocuk benden değil”⁵¹⁵ sözleriyle ifade etmesidir. Bu nedenlerden birisiyle kişi için yargıya başvurma hakkı doğar. Eşler durumu mahkemeye taşıdıktan sonra liân ile ilgili hükümler mahkeme tarafından yürütülür. Mahkemenin vereceği karar sonucunda liândan kaçınan taraf için hâkim ceza öngörebilir.

3.3. Liân’da Aranılan Şartlar

İnsan noksalık⁵¹⁶ ve zaaf⁵¹⁷ sahibi bir varlık olduğundan zaman zaman iradi tercihlerinde yanlış seçeneklerde bulunarak kusurlu davranabilir. Aynı zamanda insan onurlu ve şerefli⁵¹⁸ bir varlık olması nedeniyle bu kusurlarının ifşa olmasını, bir başkasının bilmesini de istemez. Bu nedenle İslam, kusurların gizlenmesini, ayıpların örtülmesini esas alarak⁵¹⁹ kusur sahibinin günahından dönmesini (tövbe),⁵²⁰ kişide ve toplumda alışkanlık haline gelmemesini önceler. İslam hukuku, kişilerin iradi olarak veya irade dışı, gerek birey hakları gerekse toplum hukuku açısından ceza gerektirecek fiil işlemleri halinde bunu da şahitlik veya diğer kanıtlarla destekleyerek delillendirme şartına bağlamıştır.⁵²¹ Zinâ suçunda olduğu gibi nice suçlar vardır ki, suçun işlendiğine dâir her zaman yeterli sayıda şahit elde edilemeyebilir. İşte bunlardan biri de kişinin eşine zinâ isnat etmesidir. Bu isnâdın ispatlanma güçlüğü nedeniyle iddiaların karşılıklı yeminleşerek suçun ispatı veya reddinin (liân) gerçekleşebilmesi için bazı şartların aranması kaçınılmazdır. Şartlar oluşmadığı takdirde liândan bahsedemeyiz. Bu şartları; zinâ isnâdında bulunan koca hakkında, zinâ isnâdında bulunulan eşi hakkında, koca ve hanımını kapsayan şartlar, şeklinde sıralayabiliriz.

3.3.1. Kocada Aranılan Şartlar

Zevcesine zinâ isnâdında bulunan kocanın iddiasını ispat edecek, şahitlik niteliğini haiz dört şahit getirememesi⁵²² halinde, koca ile eşi arasında liândan söz edebiliriz. Çünkü şahit getirilmesi⁵²³ durumunda hanımın zinâ suçu sâbit olacağından zinâ cezası gerekir. Bu

⁵¹³ Maverdî, *el-Hâvi'l-Kebîr*, 11/16; Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/239.

⁵¹⁴ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/239.

⁵¹⁵ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/239.

⁵¹⁶ Nisa, 4/28

⁵¹⁷ Nisa, 4 /128; Rum, 30/36; Meâric, 70/19-21.

⁵¹⁸ İsrâ, 17/70; Tin, 95/4

⁵¹⁹ Ebu Davud, *Kitabu'l Edeb*, 45.

⁵²⁰ Nur 24/5; Tahrîm, 66/8.

⁵²¹ Nur 24/4-6.

⁵²² Bu şart maddesi tüm İslam hukukçularınca ittifakla kabul edilmiştir. Şelebî, *Ahkâmü'l-Üsra*, 623.

⁵²³ Hanefilere göre bu dört şahitten birinin koca olması durumunda da kadına zinâ cezası uygulanır. Şafililer ise kocanın dördüncü şahit olmasını kabul etmezler. Koca iddia sahibi olması nedeniyle taraf durumundadır.

durumda koca için liân gerekmez.⁵²⁴ Liân konusu da ortadan kalkmış olur. Hanefi hukukçular şâhit delilinin ortaya konulması ile liânın geçersiz olacağı tezini savunurken⁵²⁵ hukukçuların çoğunluğu kocanın liân ile delil getirme arasında serbest olduğu görüşünü ileri sürerler.

Koca, daha önce kazf suçu nedeniyle ceza almış ise, bir kez daha eşine zinâ isnat etmesi durumunda ve şâhit getirememesi halinde liân yapılmaz, kocaya kazf cezası gerekir. Çünkü koca muhsanlık sıfatını, daha önceden almış olduğu kazf cezası ile kaybetmiştir. Bu nedenle eşler arasında liân gerekmez.⁵²⁶

3.3.2. Zevcede Aranan Şartlar

Zinâ isnat edilen kadının durumu hakkında iki türlü tavırdan söz edebiliriz. Ya yapılan zinâ isnâdını kabullenecek şekilde kocasını tasdik eder, ya da yapılan isnâdı inkâr eder.⁵²⁷ Birincisinde zinâ suçu işlediğini ikrar etmiş olduğundan kendisine zinâ haddi uygulanır. İkincisinde ise kendisine kocası tarafından yapılan isnâdı inkâr etmesi ve kocasında dört şâhit getirememesi halinde eşler arasında liân vacip hale gelir.⁵²⁸

Zinâ isnâdında bulunan zevcenin yaşı küçük olması, akıl hastası olması veya daha önceden muhsanlığını kaybetmiş olması durumunda kocaya liân gerekmez. Çünkü bunların hepsi kadının muhsanlık sıfatına engel oluşturması nedeniyle koca için liân seçeneği ortadan kalkmış olur.⁵²⁹

3.3.3. Koca İle Eşinde Ortaklaşa Aranan Şartlar

Koca ile eşini kapsayan en temel ortak nitelik her ikisinin de mutlak olarak tanıklığa ehil olmalarıdır.⁵³⁰

Kur'ân-ı Kerim'de kocanın hanımına zinâ isnâdından söz edilirken çözümün liân ile gerçekleşeceği bildirilir. Bu sebeple liân yapılabilmesi için önemli şartlardan birisi de kişiler arasında evlilik bağının hakiki veya hükmi⁵³¹ anlamda devam ediyor olmasıdır.

Taraf olan kişinin hem iddia sahibi hem de şâhitliği geçerli olmaz. Serahsî, 7/84; Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/240; Şelebî, *Ahkâmu'l-Üsra*, 621.

⁵²⁴ Serahsî, 7/62.

⁵²⁵ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/240.

⁵²⁶ Serahsî, 7/62.

⁵²⁷ Şelebî, *Ahkâmu'l-Üsra*, 623.

⁵²⁸ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/240; Şelebî, *Ahkâmu'l-Üsra*, 621-622

⁵²⁹ Serahsî, 7/64.

⁵³⁰ Serahsî, 7/60.

⁵³¹ Hanefilere göre zinâ isnadının zamanı evlilik akdinin gerçekleşmesi ile liân gerekli hale gelir. Yani koca ile hanımı arasında cinsel birlikteliğin gerçekleşmiş olup olmaması hükmü değiştirmez. Cumhur ise evlilik

Liânın uygulanabilmesi için koca ile hanımın muhsanlık bahsinde geçtiği şekliyle ‘ıffetli, âkil, bâliğ, hür, müslüman ve konuşabilme⁵³² ortak niteliklere sahip olmaları gerekir. Çünkü liân şahitlik yerine geçmektedir. Bu nedenle şahitlik niteliklerine sahip olan kişiler arasında liân yapılabilir.⁵³³ Hanefiler bu maddeleri özellikle kadının muhsan olmasını⁵³⁴ şart koşarlarken diğer mezhepler kadının müslüman olma şartını aramazlar. İffetli, âkil, bâliğ ve evli olma şartlarını yeterli görürler.⁵³⁵

Zinâ isnâdı yapıldığı anda evlilikleri hukuken geçersiz olanlar (fâsîd/bâtıl nikah) ile evlilikleri sona ermiş olanlar liân yapamazlar. Çünkü fâsîd nikâhla yapılan evlilik sahih evlilik olmayacağından liândan söz edilemez.⁵³⁶ Bu durumda erkek ispat edemediği bir zinâ isnâdının cezâî sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalır.⁵³⁷ İmam Şâfi, İmam Mâlik ve Hanbeli hukukçular, fasit nikahla gerçekleşmiş bir evlilik ile çocuğun nesebinin reddi şeklinde kazf yapılması durumunda liân yapılmasını gerekli görürler. Çünkü fasit nikâhla da olsa kendisine ait çocuğun nesebini reddetmek liân yapmayı gerekli kılar.⁵³⁸

Kocanın hanımına zinâ isnat etmesi sonucunda hâkimin mülâaneyeye karar vermesi ile koca yeminden kaçınırsa Hanefilere göre koca mülâane yapana ve söylediklerini yalanlayana kadar hapiste tutulur. Eğer iddiasını yalanlarsa kazf suçundan cezalandırılır. Kadın, kocasının mülâaneden kaçınması durumunda ise ya kocasını doğrular nitelikte ikrarda bulununcaya veya kendisi yemin edinceye kadar hapsedilir.⁵³⁹ Kabul etme veya yemin etme halinde araları tefrik edilir.⁵⁴⁰ Şâfi, Mâlikî ve Caferî hukukçulara göre kadın mülâaneden kaçınırsa zinâ haddi uygulanır, o da recmdir. Bu suç işlemede asıl olan had cezasıdır. Liân ise hadleri düşürmektedir.⁵⁴¹

Koca eşinden bâin talâkla ayrıldığında zinâ isnâdında bulunursa aralarında liân yapılamaz. Çünkü aralarında liân yapmayı gerektirecek bir bağ kalmamıştır. Ancak ric’î

öncesi zinâ isnadının yapılması liânı gerektirmediği gibi kocaya kazf cezası uygulanır görüşündedir. Şelebî, *Ahkâmu’l-Üsra*, 621.

⁵³² Mâverdî, *el-Ahkâmu’s-Sultâniyye*, 335; Kâsânî, *Bedâiu’s-Sanâi’*, 3/241; Şelebî, *Ahkâmu’l-Üsra*, 622; Bilmen, *Kamus*, 2/331.

⁵³³ Kâsânî, *Bedâiu’s-Sanâi’*, 3/242.

⁵³⁴ Mâverdî, *el-Ahkâmu’s-Sultâniyye*, 335;

⁵³⁵ Şirâzî, *el-Mühezzeb*, 3/86; Şelebî, *Ahkâmu’l-Üsra*, 622.

⁵³⁶ Şelebî, *Ahkâmu’l-Üsra*, 621; Bilmen, *Kamus*, 2/331.

⁵³⁷ Şelebî, *Ahkâmu’l-Üsra*, 621; Aydın, “liân”, 27/172.

⁵³⁸ Kâsânî, *Bedâiu’s-Sanâi’*, 3/241; Şelebî, *Ahkâmu’l-Üsra*, 622.

⁵³⁹ Şelebî, *Ahkâmu’l-Üsra*, 620.

⁵⁴⁰ Merginânî, *el-Hidâye*, 2/270.

⁵⁴¹ Şelebî, *Ahkâmu’l-Üsra*, 621.

talakla boşama halinde ise liân yapılır.⁵⁴² Bain talâkla ayrılık gerçekleştikten sonra koca boşanmış eşe zinâ isnâdında bulunması ve iddiasını doğrulayacak şahit getirememesi halinde kocaya had cezası uygulanır.⁵⁴³ Örneğin eşini üç talakla boşayan biri “seni üç talakla boşadım ey zinâkar kadın” ifadesini kullanması durumunda kendisine liân değil kazf cezası gerekir. Bu durumda eşini önce boşanmış, daha sonra yabancı hükmünde olan bir kadına zinâ suçlamasında bulunmuş olmaktadır. Bu sebeple kocaya kazf cezası gerekir.⁵⁴⁴ Ancak koca, hanımına zinâ suçlamasında bulunduktan sonra bain talak ile ayrılması durumunda, kocaya ceza da liân da gerekmez. Örneğin “ey zinâkar kadın seni üç talakla boşadım” ifadesini kullanması durumunda kendisine liân veya ceza gerekmez. Çünkü liândan maksat karı ile kocanın ayrılmasıdır. Bu amaç boşanma ile gerçekleşmiştir. Maksat gerçekleşince liân yapmakta kendiliğinden hükümsüz hale gelir. Kocaya da ceza gerekmez.⁵⁴⁵

Kocanın, hanımına zinâ isnâdında bulunduğunu inkâr etmesi, hanımı da kocasının kendisine zinâ isnâdında bulunduğuna dâir şahit getirmesi halinde aralarında liân gerekli olur. Kocanın kendi iddiasını inkâr etmesi kadının muhsanlığını kabul etmesi anlamına gelmekle birlikte eşine karşı zinâ iftirasında bulunduğunu ikrar etmesi manasına da gelmektedir. Bu durumda ceza değil liân gerekli olur.⁵⁴⁶

Kadının hamileliği durumunda koca, eşinin karnındaki çocuk için “bu çocuk bana ait değildir” demesi durumunda Hanefî hukukçulara göre çocuk doğuncaya kadar eşler arasında liân yapılması gerekmediği gibi kocaya da herhangi bir ceza gerekmez.⁵⁴⁷ İmam Şafi ise eşler arasında liân yapılması gerektiği görüşündedir.⁵⁴⁸

Tüm bu liân/yeminleşme uygulamalarının hâkimin huzurunda gerçekleşmiş olma şartı bulunmaktadır.⁵⁴⁹ Şayet liân mahkemenin dışında cereyan edecek olursa Hanefî hukukçulara göre liân hâkimin huzurunda gerçekleşinceye kadar koca ile hanımının arası tefrik edilmez.⁵⁵⁰ Aralarının ayrılabilmesi için liân dâvâsının gecikmesi durumunda karı-koca

⁵⁴² Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi*, 3/241-244.

⁵⁴³ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi*, 3/241.

⁵⁴⁴ Serahsî, 7/76.

⁵⁴⁵ Serahsî, 7/76.

⁵⁴⁶ Serahsî, 7/68.

⁵⁴⁷ Hanefî hukukçuların bu konudaki delilleri kanaatimizce zanna dayanmaktadır. Şöyle ki; “Kişinin hanımın karnındaki reddetmesinin bir anlamı bulunmamaktadır. Çünkü annenin karnında ne olduğu yani çocuk hava mı olduğu konusunda netlik yoktur. Şüphe ile de ceza uygulamak caiz değildir.” Serahsî, 7/68.

⁵⁴⁸ Serahsî, 7/68. İmam Şafi görüşüne delil olarak, daha önce bahsi geçen Hilal b. Umeyye'nin eşinin karnındaki çocuğu reddetmesi sonucu, Hz. Peygamberin Hilal b. Umeyye ile eşine liân uygulamasını göstermiştir.

⁵⁴⁹ Şirâzî, *el-Mühezzebe*, 3/87.

⁵⁵⁰ Şelebî, *Ahkâmu'l-Üsra*, 623.

ilişkilerinden bazıları devam eder.⁵⁵¹ Ebû Hanife ve İmam Muhammed'e göre eşlerin aralarının ayrılmasına bain talak hükmü gibi itibar edilir. Kocanın, kendini yalanlaması gibi durumlarda tekrar evlilik imkânı oluşur.⁵⁵² İmam Mâlik, Ahmet b. Hanbel, Hanefî hukukçu Ebû Yusuf ve Züfer ile Caferî mezhebine göre ise mücerret liânın gerçekleşmesi ile hâkimin kararını beklemeden ayrılık gerçekleşmiş olur.⁵⁵³ Burada hâkimin konumu uygulayıcı olmaktan öteye gitmez.⁵⁵⁴ Liân ile araları ayrılan eşlerin bir daha hiçbir şekilde evlilikle bir araya gelmeleri mümkün olmaz.⁵⁵⁵ Aralarında süt bağı bulunması sebebiyle evlenmeleri caiz olmayan erkek ile kadın gibi ve "liân ile karı koca arasında ebedi haramlık sâbit olur" prensibi gereği evlilikleri müebbet haram hükmüne dönüşür. İmam Şâfi'de bu görüştedir. Çünkü Hz. Peygamberin "liân ile ayrılan erkek ile kadın ebedi olarak birleşemezler" hadisi yeniden evlenmeye engel teşkil etmektedir.⁵⁵⁶

Kadın vefat ettikten sonra, koca ölmüş eşine zinâ isnâdında bulunması halinde ölüm ile evlilik düşeceğinden liândan söz edilemez. Kocaya da kazf cezası gerekmez. Şâfiler ise bu şartlarda da liânın geçerli olduğunu savunarak koca eşin kabrine gitmek suretiyle kendisine ait yemin ifadelerini kullanarak liân yapması gerektiği görüşündedir.⁵⁵⁷

3.4. Liânın Şâhitlik veya Yemin Kabul Edilmesi

Liân, kişinin iddiasını temellendirdiği, yemin yerine geçen veya şâhitlik yerine kullanılan destekleyici bir söz müdür? Ya da her iki manayı da ihtiva eden bir ispat şekli midir?⁵⁵⁸ Bu hususta fıkıh bilginlerinin farklı görüşleri bulunmaktadır.

Hanefilere, Zühri'ye Evzâi'ye ve Ahmed b. Hanbel'den nakledilen bir görüşe göre liân şâhitlik anlamına gelmektedir.⁵⁵⁹ Bu nedenle eşler arasında liândan bahsedilebilmesi için şâhitlik şartının bulunması gerekir. Bu demektir ki taraflar arasında liân yapılabilmesi için tarafların Müslüman, hür, adalet sahibi, akıllı, bülüğa ermiş, konuşabilen ve kazif cezası almamış kimselerden olmaları şartı gereklidir.⁵⁶⁰ Bu şâhitlik şartına göre eşlerden birinin

⁵⁵¹ Karı-kocadan birisi vefat edecek olsa bir birlerine mirasçı olurlar. Koca hanımını boşaması durumunda talak gerçekleşmiş olur. Koca kendi zinâ isnadı iddiasını yalanlasa aralarındaki evlilik devam eder. Şelebî, *Ahkâmu'l-Üsra*, 623-624.

⁵⁵² Serahsî, 7/66-67; Şelebî, *Ahkâmu'l-Üsra*, 624.

⁵⁵³ Merginânî, *el-Hidâye*, 2/271.

⁵⁵⁴ Şelebî, *Ahkâmu'l-Üsra*, 624.

⁵⁵⁵ Şevkânî, *Neylû'l Evtâr*, 6/321.

⁵⁵⁶ Serahsî, 7/67; Şelebî, *Ahkâmu'l-Üsra*, 624.

⁵⁵⁷ Bilmen, *Kamus*, 2/332.

⁵⁵⁸ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/238.

⁵⁵⁹ Mâverdî, *el-Hâvi'l-Kebîr*, 11/12.

⁵⁶⁰ Mâverdî, *el-Hâvi'l-Kebîr*, 11/12; Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/242.

gayr-i müslim, köle, iffetsizlik ve daha önceden had cezası almış olması durumunda liân yapılamaz.⁵⁶¹

Hanefi hukukçular Kur'an-ı Kerim'de bildirilen "...Allah adına dört defa yemin ederek şahitlik etmesi, beşinci defada da; eğer yalancılardan ise, Allah'ın lanetinin kendi üzerine olmasını ifade etmesiyle yerine gelir"⁵⁶² ayetini esas alarak liânın şahitlik manasına geleceği görüşündedirler. Şahitlik ise ancak şahitliğe ehil olan kişiler tarafından ifa edilir.

Erkeğe, liânın vacip olması için kadının muhsan olması⁵⁶³ ve kendisine zinâ isnat eden kişiye de had cezası terettüp edebilmesi gerekir. Çünkü kadının iffetli olmaması halinde kendisine zinâ isnat eden kişiye de kazf cezası gerekmez. Bu bilgiler ışığında Hanefi ve Hanbeli hukukçulara göre bir erkeğin hanımına mücerret zinâ isnat etmesi halinde zinâ isnat eden kocanın şahitlik niteliğini keybetmemiş olması ve kadını muhsanlık sıfatını taşıması, ayrıca kadının eşi için had cezası talebinde bulunmasıyla liân vacip hale gelir.⁵⁶⁴ Bu hükme göre Hanefiler için liân, yemin ile desteklenmiş güçlü bir şahitlik anlamı taşımaktadır.⁵⁶⁵ Bu ilkeye uygun olarak, bir kimse hanımına zinâ isnat etmekle birlikte kendisinin köle, gayr-i müslim veya daha önceden kazf cezası almış olması ile liân hakkını kaybetmiş olur. Had cezası gerekir.⁵⁶⁶ Eğer eşine zinâ isnadında bulunan koca şahitliğe ehil, hanımın cariyeye, gayr-i müslim, çocuk, akıl hastası veya iffetsizlik gibi durumlarında ise kocaya liân ya da had cezası gerekmez.⁵⁶⁷ Mâlikî hukukçular da bu şartlarda liânın gerekli olmayacağı görüşündedirler. Liânın gerekli olabilmesi için görülme veya şahitlik şartını ileri sürerler.

Tâbi'inden Hasanü'l Basri, Said b. Müseyyeb, Süleyman b. Yesar, Fakihlerden İmam Mâlik, Ahmed b. Hanbel ve Şâfi'nin de içinde bulunduğu hukukçuların çoğunluğu,⁵⁶⁸ liânı şahitlik olarak değil şehadet lafzı ile yemin olarak değerlendirirler.⁵⁶⁹ Bu nedenle şahitlik niteliğine sahip kişiler, liânda yemin etme hakkına sahip oldukları gibi bu niteliğe sahip olmayanlar da liânda yemin etme hakkına sahiptirler. İlgili ayette⁵⁷⁰ karşılıklı lanetleşme ifadesi yer alırken kişi üzerinde şahitlik vasfının bulunup bulunmamasından bahsedilmez.

⁵⁶¹ Mâverdî, *el-Hâvi'l-Kebîr*, 11/12. Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/242.

⁵⁶² Nur, 24/6-7.

⁵⁶³ Merginânî, *el-Hidâye*, 2/270.

⁵⁶⁴ Merginânî, *el-Hidâye*, 2/270; Cezîrî, *el Fıkh*, 5/207.

⁵⁶⁵ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/242; Merginânî, *el-Hidâye*, 2/270.

⁵⁶⁶ Merginânî, *el-Hidâye*, 2/270.

⁵⁶⁷ Merginânî, *el-Hidâye*, 2/272; Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Dört kişiyle eşleri arasında liân yoktur: Müslüman bir erkekle evli Yahudi veya Hristiyan kadın, hür bir erkekle evli cariyeye, köleyle evli hür kadın." İbn-i Mâce, Liân, 27.

⁵⁶⁸ Mâverdî, *el-Hâvi'l-Kebîr*, 11/12.

⁵⁶⁹ Mâverdî, *el-Hâvi'l-Kebîr*, 11/13; Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/242.

⁵⁷⁰ Nur 24/4.

Allah adına şâhitlikte bulunmak, Allah adına yemin etmek anlamına gelmektedir.⁵⁷¹ Bu durumda eşlerden herhangi biri akıl hastası ya da çocuk değilse mükellef durumdadır. Her mükellef gibi boşama hakkına sahip olmak için Hanefilerin ileri sürdükleri şartlar geçerli değildir. Boşama hakkına sahip olan eşler de yemin etme yani liân hakkına sahiptirler.⁵⁷²

Liânın şâhitlik ya da yemin olarak kabul edilmesi bazı hükümleri ve uygulamaları farklılaştırmaktadır. Örneğin, İslâm hukukunda şâhitlik özelliklerini kaybetmiş kişilerin şâhitlik yapması caiz değildir. Kur’ân-ı Kerim’de suçsuz bir insana zinâ isnat edilmesi ve yakıştırılan isnâdı dört şâhitle ispat edemeyen kişinin şâhitliği âyetle iptal edilmiştir.⁵⁷³ İşte bunedenle liân şâhitlik olarak değerlendiren İslâm hukukçularına göre şâhitlik şartını taşımayanlar liân yapamazlar. Şâhitlik, hâkim huzurunda ve tarafların birbirlerinin yüzlerine karşı “şehadet ederim ki” diyerek hakkı (doğruyu) söylemek suretiyle yerine getirilen bir sorumluluktur. Şâhitlik ise görülen dâvâlarda ispat delillerinin en önemlilerindendir. Bu sebeple şahidin sahip olması gereken bir takım özellikler bulunmaktadır. Daha öncede geçtiği üzere müslüman, akıllı, bülûğa ermiş, hür, şâhitlik yapabilecek kadar sağlıklı ve adil olmasının yanı sıra şâhitliğini iptal edecek fiillerden ceza almamış olması şeklinde sıralanabilir.⁵⁷⁴

3.5. Liânın Uygulanma Şekli

Kocanın eşine zinâ isnâdında bulunması veya çocuğunun nesebinin kendisine ait olmadığını iddia etmesi sonucu kadının, eşinin kendisine yapmış olduğu zinâ isnâdını hâkime intikal ettirmesi ile liân başlamış olur. Hâkim, kocadan başlamak suretiyle, Kur’ân-ı Kerim’de belirtildiği şekliyle liân yapılmasını emreder. Koca dört defa “أشهد بالله Eşhedü billah (Allah’a şehadet ederim ki) Allah’ı şâhit tutarım ki, ben ona isnat ettiğim zinâ konusunda” veya “çocuğun nesebinin reddi konusunda doğru söyleyenlerdenim” der. Beşinci tekrarında: “Eğer ona isnat ettiğim zinâda yalan söyleyenlerden isem Allah’ın laneti üzerime olsun” demesi ve sözünün her tekrarında hanımını işaret etmesi istenir. Sonra hanımın da dört defa: “Eşhedü billah “Allah’a şehadet ederim ki bu adam, bana isnat ettiği zinâda yalancılardandır” demesini, beşinci tekrarında: “Eğer bana isnat ettiği zinâda doğru söyleyenlerden ise Allah’ın gazabı üzerime olsun.” ifadesini söylemesi istenir.⁵⁷⁵ Kadın ile erkek bu şekilde liânı

⁵⁷¹ Kâsânî, *Bedâiü’s-Sanâi’*, 3/242.

⁵⁷² Mâverdî, *el-Hâvi’l-Kebîr*, 11/15.

⁵⁷³ Nur 24/6-7

⁵⁷⁴ Kâsânî, *Bedâiü’s-Sanâi’*, 3/242.

⁵⁷⁵ Serahsî, 7/64-65; Merginânî, *el-Hidâye*, 2/271; Şelebî, *Ahkâmu’l-Üsra*, 618-619.

tamamlandıktan sonra, hâkim aralarını ayırır.⁵⁷⁶ Eğer liân çocuğun nesebini reddetmek için yapılmış ise hâkim çocuğu nesebinde kalmak üzere anneye teslim eder.⁵⁷⁷

3.6. Liânı Düşüren veya İptal eden Sebepler

Eşler arasında mülâane/yeminleşme genellikle kocanın hanımına zinâ isnâdı veya çocuğun kendi nesebine ait olmadığı yönündeki bir iddiası sonucunda gerçekleşmektedir. Ancak liânın gerçekleşmesinden önce veya sonra liânın sonucunu etkileyen hükümlerde sebeplere bağlı olarak değişiklikler olabilmektedir. Bu sebeplere baktığımızda liân hükmünü etkileyen nedenler ispatın gecikmesi, tarafların bazı niteliklerini kaybetmesi ya da sebeplerin tamamen ortadan kalkması gibi durumlar önümüze çıkabilmektedir.

3.6.1. Kocanın Kendi İddiasını Yalanlaması

Koca, eşinin iffetsizliği yönündeki iddiasından veya eğer var ise çocuğunun nesebini inkâr etmesinden sonra bu iddiasından vaz geçmesiyle liân yapılmasına gerek kalmayacaktır. Mülâane gerçekleşmiş olsa bile, liân işleminden sonra verilmiş kararlar hükümsüz sayılmaktadır.⁵⁷⁸ Bu durumda eşinin iffetine saldırıda bulunmuş olan kocaya, kendi ikrarı sonucunda kazf cezası uygulanacaktır.⁵⁷⁹ Liân sonucunda ortada nesebi inkâr edilen bir çocuk bulunması halinde, çocuğun nesebi tekrar babaya nisbet edilecektir. Bu durum liânın iptal edilmesini gerektiren en önemli nedenlerdendir.⁵⁸⁰

3.6.2. Kadının, Kocasının İddiasını Tasdik (İtiraf) Etmesi

Kocanın eşine zinâ isnat etmesi neticesinde kocanın talebi üzerine mülâane yapılmasına karar verildiğinde kadının liândan kaçınarak kocasının iddiasını tasdik etmesi sonucu liânın uygulama imkanı ortadan kalkmış olur.⁵⁸¹ Bu durumda kadının suçu kabullenmesi anlamına geldiğinden kendisine had cezası gerekir. Eşler arasında liân gerçekleşmeyeceği için çocuğun nesebi hukuki olarak babaya bağlı kalmaya devam eder.⁵⁸²

⁵⁷⁶ Serahsî, 7/65; Merginânî, el-Hidâye, 2/271. Şevkânî, Neylû'l Evtâr, 6/321; Şelebî, Ahkâmü'l-Üsra, 624; Bilmen, *Kamus*, 2/336.

⁵⁷⁷ Merginânî, el-Hidâye, 2/271; İbn-i Mâce, Talâk 27; Sahih-i Müslim, Kitabu'l Liân 1-2.

⁵⁷⁸ Bilmen, *Kamus*, 2/335.

⁵⁷⁹ Şirâzî, el-Mühezzeb, 3/92.

⁵⁸⁰ İbn Âbidîn, Reddû'l-Muhtâr, 7/101.

⁵⁸¹ Bilmen, *Kamus*, 2/331.

⁵⁸² Mâverî, el-Hâvi'l-Kebîr, 11/125; Üdeh, et-Teşrî'u'l- Cinâiyyi'l-İslâmî, 2/495; Bilmen, *Kamus*, 3/248.

3.6.3. Eşlerin Ehliyetinin Ortadan Kalkması

Eşlerin liân yapabilmesi için ehliyet sahibi kişiler olması, muhsanlık niteliğini haiz olmaları ile mümkün hale geleceğini daha önce belirtmiştik. Muhsanlığın kapsamında sayılan eşlerden her biri akıllı, ergen, özgür, Müslüman⁵⁸³ ve daha önce kazf cezası uygulanmamış kişiler olması ile konuşabilme yeteneğinden mahrum olmama durumu her ikisini de ehliyetli kılmaktadır.⁵⁸⁴ Ehliyet sahibi olmayan, yani gerek kocanın gerekse eşinin yaşının küçük olması, eşlerden birinin akıl hastası olması, dinden dönmesi ya da ikisinden birinin konuşma engelli olması veya zinâ iftirasından hüküm giymiş olması hallerinde liân yapılamaz ve had cezası uygulanmaz.⁵⁸⁵ Uygulanmış olsa bile liân hükmü geçersiz hale gelir.⁵⁸⁶

3.6.4. Eşlerin Boşanması

Liânın gerçekleşebilmesi için temel şart tarafların evliliklerinin devam ediyor olmasıdır.⁵⁸⁷ Çünkü kişiler arasında evlilik bağı yoksa liân değil kazf kuralları geçerlidir. Koca, eşini üç talak ya da bain talak ile boşaması durumunda kocaya liân gerekmez.⁵⁸⁸ Çünkü eşler arasında liân yapmayı gerektirecek bir bağ kalmamıştır. Kocanın kazf suçu işlemesinden dolayı kendisine kazf cezası uygulanır.⁵⁸⁹ Ancak ric'î talakla boşama halinde ise liân yapılır. İmam Şâfi'ye göre ise liân yapılamaz. Kocaya kazf cezası gerekir.⁵⁹⁰ Hanefî hukukçulara göre koca, eşine zinâ suçlamasında bulunduktan sonra, hanımından bâin talâk ile ayrılması durumunda kocaya ne liân, ne de kazf ceza gerekir.⁵⁹¹

3.6.5. Eşlerden Birinin Vefat Etmesi

Evlilik ilişkisi hukukuken devam ederken eşlerden birisinin vefat etmesi ile evlilik hukuku kendiliğinden sona ermiş olur. Vefat ile birlikte eşler arasında vefat sonrası hukukuk devreye girer. Yani taraflardan birinin hayatta olmaması, evlilik bağını ortadan kaldırdığı, muhataplardan birinin hukuki varlığı sona erdiği için liânın yapılması da kendiliğinden sona erer.⁵⁹²

⁵⁸³ "لَا لِعَانٍ بَيْنَ أَهْلِ الْفِرِّ وَأَهْلِ الْإِسْلَامِ ، وَبَيْنَ الْعِدِّ وَأَهْلِ الْإِسْلَامِ" "Müslüman olmayanla Müslüman arasında ve köle ile karısı arasında liân yoktur." Nuruddîn Ebu'l-Hasan Ali b. Sultan el-Herevî el-Kari, Aliyyü'l-Kari, Fethu Babi'l-İnaye bi Şerhi'n-Nukaye, (Beyrut: Dâru'l Erkam b. Ebi'l Erkam, 1418/1997).2/155.

⁵⁸⁴ İbn Âbidîn, Reddû'l-Muhtâr, 7/97; Bilmen, *Kamus*, 2/331.

⁵⁸⁵ Serahsî, 7/64; Bilmen, *Kamus*, 2/335.

⁵⁸⁶ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/243; Merginânî, *el-Hidâye*, 2/270; Bilmen, *Kamus*, 2/335.

⁵⁸⁷ İbn Âbidîn, *Reddû'l-Muhtâr*, 7/96.

⁵⁸⁸ Serahsî, 7/76; Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/241; Bilmen, *Kamus*, 2/331.

⁵⁸⁹ Serahsî, 7/76.

⁵⁹⁰ Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/241.

⁵⁹¹ Serahsî, 7/76;

⁵⁹² Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi'*, 3/241.

SONUÇ

İnsan yaratılanlar arasında en saygın varlık olarak yer almaktadır. İnsanın saygınlığının devam etmesi, saldırıya uğramaması, zarar görmemesi İslam hukukunun üzerinde titizlikle durduğu en önemli konulardandır. İnsanı kıymetli yapan, daha doğrusu insanı insan kılan aklı, şerefi, onuru gibi bünyesinde taşıdığı değerlerdir. Bu değerler kaybolduğunda insanın değeri de yok olmaktadır. Bu nedenle insanın manevi kişiliğine kastedilmesi sonucu, Allah'ın öngördüğü cezadan insan için takdir edilmiş değerın büyüklüğünü anlamış oluyoruz. İnsanın değerini düşürecek suçu kim işlese işlesin -isterse kişi kendisine karşı suç işlemiş olsun (zinâ gibi)- Şâri' tarafından bir müeyyideye tabi tutulduğunu görmekteyiz.

İnsanın kişiliğine karşı işlenen suçlardan biri de zinâ iftirası suçudur. İslam hukuk literatüründe bu suç kazf suçu olarak, cezası da kazf haddi olarak isimlendirilir. Masum bir insana karşı kazf suçu işleyen birisine Kur'ân-ı Kerim ceza olarak 80 sopa vurulmasını şöyle ifade etmiştir: "Namuslu kadınlara zinâ isnat edip sonra da dört şâhit getiremeyenlere 80 değnek vurun. Artık onların şâhitliğini asla kabul etmeyin. İşte bunlar fâsık kimselerdir." Ayetile sâbit olan bu hüküm insanın kişiliğini korumaya dönük olduğu gibi, toplumun bozulmasına, suça meyil oluşturmaya ve benzer suçların normalleşmesine de engel olmak amacı taşımaktadır. Kazf suçunu işleyen faile ceza olarak 80 sopa vurulmasının yanında şâhitliklerinin kabul edilmemesi ile de güvenilmezliği tescillemiş ve fâsık kimseler olarak ilanedilmiştir.

Fiziki ve manevi cezalara mahkum olmuş birisi onur, şeref ve itibar gibi değerlerden yoksun bir şekilde, toplumdan dışlanmış ve saygınlığını kaybetmiş biri olarak yaşama mecburiyetinde kalacaktır. Başkalarının onur ve şereflerine dil uzatanlar, ağır sayılabilecek yaptırımlara maruz kalarak işlemiş oldukları suçlar karşılıksız kalmayacaktır. Cezanın uhrevi boyutunun da devam ettiğini Kur'ân-ı Kerim şöyle bildirmektedir: "İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden) habersiz mü'min kadınlara zinâ isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahıtan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şâhitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır."

İslam hukukunda cezaların dünyevi ve uhrevi olarak iki boyutlu olması, caydırıcılık işlevi görerek, inananlar için muhtemel işlenecek yasak fiillerin önüne geçmek suretiyle gerek şahısları ve gerekse toplumu koruma altına almaktadır.

İslam hukuk doktrinin temelini oluşturan Kur'ân-ı Kerim, kazf suçu ve cezasını düzenlerken kullandığı "muhsanat " kavramı üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu kavram, zinâ iftirası yapılan iffet sahibi hür, mümin erkek ve kadınlar olarak karşılık bulmuş olmakla birlikte İslam hukukçularını kavramın anlam çerçevesini tartışmaya götürmüştür. 'Muhsan' kavramını kimi hukukçular tüm namuslu kadınları kapsadığını düşünürken kimi hukukçular da Müslüman olmak, hür olmak gibi şartların kavrama dahil olduğu düşüncesindedirler.

Kazf suçunun oluşabilmesi için, suçun kendisi ile tarafları ilgilendiren boyutuna kazf suçunun usurları diyoruz. Bunlar zinâ suçlamasında bulunan kişi (kâzif), zinâ suçlaması yöneltilen kişi (makzûf) ve zinâ isnâdı niyeti taşıyarak suçlamada bulunmak (kast) şeklinde kısaca ifadelendirilebilir. Burada kazf suçunu işleyen ya da suçlamaya maruz kalan kişilerin erkek ve kadın olması arasında fark bulunmamaktadır. Ancak kişilerin çocuk yaşta olmaları, akıl sağlığının yerinde olmaması, cezâi ehliyetinin bulunmaması gibi durumlarda kazf suçu oluşmamaktadır. Oluşmamış bir suç için, kânûnîlik ilkesi gereğince de ceza öngörülmemektedir.

Kazf cezası infaz edilene kadar kişi ister bir kişiye, ister daha fazla kişiye karşı kazf suçu işlemiş olsun, Hanefilere ve bu görüşte olan diğer hukukçulara göre faile tek kazf cezası uygulanır. Kazf haddi Allah haklarından sayıldığı için her bir kişiye karşı ayrı ayrı işlenmiş suçlar olarak değerlendirilse de cezalar birleştirilerek (tedahul) tek ceza ile yetinilir.

İslam ceza hukukunda suçlar Allah hakkını (kamu hukuku) ihlal eden ve şahıs hakkını ihlal eden suçlar olarak ikiye ayrılması temel ilkeler arasındadır. Kazf suçu da Allah hakkı galip olan suçlar arasında bulunduğundan cezanın artırılıp eksiltilmesi gibi hâkimin takdir yetkisi bulunmamaktadır. Şafî gibi bazı hukukçular kazf suçunu şahıs hakkını ihlal eden suçlar içinde kabul ettiğinden af yetkisinin yalnızca mağdura veya yakınlarına ait olması gerektiği görüşündedir.

Kazf suçu yabancı kişiler arasında gerçekleşeceği gibi karı koca arasında da vuku bulabilmektedir. Bu durumda muhsanlık sıfatını haiz olan eşler arasında liân konusu devreye girerek kazf cezası yerine mülâane yapılması gündeme gelir. Sonuç itibariyle eşler arasında ayrılık gerçekleşerek tarafların cezası bu şekilde infaz edilmiş olur.

KAYNAKÇA

- Abdulgâkî**, Muhammed Fuâd. *Mu'cemu'l-Müfehres*. Kahire: Daru'l Hadis. Matbaatu'l Daru'l-Kutubi'l-Mısıriyye, 1364.
- Akalın**, Adnan. "İslâm Hukuku Açısından Suçun Unsurları". *eş-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*. Diyarbakır: (Kasım 2013), 10/50-71.
- Akbulut**, İlhan. "İslâm Hukukunda Suçlar ve Cezalar". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 52/01. 2003,167-181.
- Aktan**, Hamza. "Kazf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/148-149. Ankara: TDV Yayınları 2002.
- Alacakaptan**, Uğur. Suçun Unsurları. *AÜHFD*, Ankara: Sevinç Matbaası. 1975, 29.
- Akşit**, Mustafa Cevat. *İslam Ceza Hukuku ve İnsânî Esasları*. İstanbul: Gaye Vakfı Yayınları, 1425/2004, 55.
- Aliyyü'l-Kari**, Nuruddin Ebu'l-Hasan Ali b. Sultan el-Herevi, *Fethu Babi'l-İnaye bi Şerhi'n-Nukaye*. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l Erkam b. Ebi'l Erkam. 1418/1997, 2/155.
- Apaydın**, H. Yunus. "Hata". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/237-442. Ankara: TDV Yayınları, 1997.
- Arpaguş**, Hatice Kelpetin "Mücrim". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/453-454. Ankara: TDV yayınları, 2020.
- Atmaca**, Talip. İslam'da Suç ve Suç ile Mücadele Yöntemleri. *Dini Araştırmalar Dergisi*, 7/20 (2004), 333-353.
- Avvâ**, Muhammed Selim. *fî Usûli'n-Nizâmî el- Cinâiyyi'l-İslâmî*. Kahire: Nehda Mısır, 2006.
- Aydın**, Mehmet Akif. "liân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27/172-173. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Aykul**, Abdulmuid. İslâm Ceza Hukukunda Cezaların Umumiliği. *Trabzon İlahiyat Dergisi*, 9/1. (Bahar 2022), 103-126
- Aynî**, Bedruddin Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed. *Umdetu'l-kârî Şerhu Sahîhi'l-Buharî*. 25 cilt, Beyrut: Dâru İhyai't-Turasi'l-Arabi – Dâru'l Fikr, ts., 274.
- Babayiğit**, Beşir. "İslam ve Osmanlı Ceza Hukukunda Kazf Suçu". *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22/3-4 (2018), 313-385.
- Bardakoğlu**, Ali. "Ceza". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/470-478, İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Bardakoğlu**, Ali. "Diyet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/473-479, Ankara: TDV Yayınları, 1995.

- Bardakoğlu, Ali.** “Had”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 14/547-551, İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Başoğlu, Tuncay** “Tâ’zir”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/198-202. İstanbul; TDV Yayınları, 2002,
- Bebek, Adil.** “Günah”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 14/282-285. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Bebek, Adil.** “Ceza”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7/ 469-470, İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- Behnesi, Ahmed Fethi.** *es-Siyâsetü’l-Cinâiyye fi’ş-Şerîati’l-İslâmiyye*. Kahire: Dâru’s-Şurûk, 1988/1409.
- Bilmen, Ömer Nasuhi.** *Bilmen, Hukukî İslâmiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*. 3/27. İstanbul: Bilmen Basım ve Yayınevi, 1985.
- Bilmen, Ömer Nasuhi.** *İslam Hukuku Terimleri Sözlüğü*. sad. Abdullah Kahraman. İstanbul: Nizamiye Akademi, 2016.
- Boran, Mustafa.** “Berâet-i Zimmet Asıldır” Kaidesinin Temelleri, Kapsamı ve Evrenselliği”. *Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi*, 5/10 (Ekim 2022), 91-108.
- Boynukalın, Mehmet.** “Suç”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/453-457. İstanbul: TDV yayınları, 2009.
- Bozkurt, Nebi.** “Fuhuş”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 13/211-214. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muḥammedb. İsmâîl, Sahîh-i el-Buhari.** Dimaşk-Beyrut: Daru’l İbn Kesir, 2002/1423.
- Buhûtî, Mansûr b. Yûnus b. İdris (Behûtî).** *Keşşafü’l-Kına’ an Metni’l-İkna’*. 6 Cilt Riyad: Mektebetü'n-Nasr el-Hadîse, 1388/1968.
- Bulut, İlhan.** *İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar*. 52/1. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2003, 169.
- Bulut, Mehmet.** *Hidayet-Dalâlet ve İnsanın Sorumluluğu*. İzmir: DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1995, 9/231
- Büyükbâş, Nazım.** *Klasik İslam Hukuku Literatüründe “Suç” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/42, 1762-1763.
- Cevdet, Ahmet Paşa ve Mecelle.** çev. Ahmet Şimşirgil - Ekrem Buğra Ekinci. 39. Madde. İstanbul: KTB Yayınları, 2008, 79.
- Cevheri, Ebû Nâsir İsmail b. Hammâd.** *Tâcü’l-Lüga ve Sıhâhu’l-Arabiyye*. nşr. Ahmed Abdülgafur Attâr. 6 cilt 1/55, Beyrut: Dâru’l-İlm-il-melâyin, 4. Basım, 1987/1407.

- Cezîrî**, Abdurrahman bin Muhammed *el Fıkhu ale'l Mezâhibi'l Erbaa*. 2. Basım, Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1434/2003, 5/6.
- Cürcanî**, Seyyid Şerif. *Kitabu't-Ta'rifat*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1983.
- Çağırıcı**, Mustafa “Adalet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1/341. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Çalışkan**, İbrahim. “İslam Hukukunda Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları”. *Ankara İlahiyat Dergisi*. Kuruluşunun Kırkıncı Yılı Özel Sayısı. Ankara Üniversitesi Basımevi, (1992), 372.
- Çalışkan**, İbrahim “İslam Hukukunda Zinâ Suçunun Mahiyeti ve Cezası”. *Ankara İlahiyat Dergisi*. Cilt 33 Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, (1989), 61-100.
- Çetin**, Erol. *Yeni Türk Ceza Yasasındaki Hakaret Suçları*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2005.
- Darimî**, Abdullah b. Abdurrahman. *Sünenu'd-Darimî*. thk. Fevaz Ahmed Zemerli ve Halid es-Seb'el-Alemî. 2 Cilt. Karaçi: Kadîm Kütüphâne, 1334.
- Dağcı**, Şamil “İhsan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/546-548. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Dağcı**, Şamil. “Kıyas”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/488-494. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Dağcı**, Şamil. *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*. Ankara: TDV. Yayınları, 2018.
- Dağcı**, Şamil. İslam Ceza Hukukunda irade-Suç İlişkisinin Cezaya Etkisi. *Marife*. 3/1 (2003), 71-78.
- Dağcı**, Şamil. İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar ile İlgili Özel Hükümler, (Doçentlik Çalışması) Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1996.
- Dalgın**, Nihat. *İslam'da Tevbe ve Cezalara Etkisi*. Samsun: Etüt yayınları, 3. Basım, 1999.
- Dalgın**, Nihat. *Cezai Sorumlulukta Kasıt*. Samsun: OMÜ İlahiyat Dergisi 10/10 (Şubat 1998), 207-247.
- Doğan** Hasan. *İslâm Hukukunda İftira Suçu ve Cezası*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi, 2008.
- Doğan**, Hasan. İslam Hukukunda İfade Hürriyetini Sınırlayan Sebepler. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 31/2018, 1-24.
- Dönmezer**, Sulhi - Erman, Sahir. *Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Umûmî Kısım*. 2 Cilt. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1959.
- Duran**, Ahmet. *İslam Hukukunda İkrar ve Hükmü*. İstanbul: Ant Kreatif Tanıtım Hiz. Dış Tic. Ltd. Şti, 2008.

- Düsûkî**, Muhammed b. Ahmed b. Arefe. *Hâşiyetü'd-Düsûkî ale'ş-Şerhi'l-Kebîr*. 4 Cilt. Daru'l Fikr, b.y, ty.
- Ebû Dâvûd**, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî. *Sunen*. thk. Şuayb el-Arnâvût. 7 Cilt. Dîmeşk: Dâru'r-Risâle el-Alemiyye, 1430/2009.
- Ebû Faris**, Muhammed Abdulkadir. *el-Fikhü'l Cinâiyyi fi'ş-Şer'il-İslâmî*. 1. Baskı. Ürdün: Dâru'l Furkan, 2005.
- Ebû Yûsuf**, Yâkûb b. İbrahim el-Ensârî. *Kitâbü'l-Harâc*. Beyrut: Dâru'l Ma'rife, 1979/1399
- Ebû Zehrâ**, Muhammed. *el-Cerîme vel-Ukûbe fi'l-Fikhi'l-İslâmî*. Kahire: Matbaatu'l Medeni, Daru'l-Fikri'l-Arabi, 2006.
- Ebû Zehra**, Muhammed. *İslam Hukukunda Suç ve Ceza*, çev. İbrahim Tüfekçi, 2 Cilt, İstanbul: Kitabevi Yayıncılık, 1994.
- Ekinci**, Ekrem Buğra. *Hukukun Serüveni*. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2011.
- Erturhan**, Sabri. *İslam Hukukunda Suçla Mücadele Yöntemleri. İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 9/2007, 101-142.
- Esen**, Hüseyin. *İslâm'da Suç ve Ceza/İslâm Hukukunda Cezaî Sorumluluk*. İstanbul: b.y, 2006.
- Fayda**, Mustafa. 'İfk Hadisesi', *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 21/507-509. Ankara: TDV Yayınları, 2000.
- Fîrûzâbâdî**, Ebû Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kûb. *el-Kâmûs-ul-Muhît*. 8. Baskı, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1426/2005, 86.
- Gazzâlî**, Ebû Hamid. *el-Müstesfâ min İlmi'l-Usûl*. çev. Yunus Apaydın. 2 Cilt. Kayseri: Rey Yayıncılık, 1994;
- Göksoy**, Latife. *İslam-Osmanlı Ceza Hukukunda Kazf Suçu Ve Bu Suçun Türk Ceza Kanunu'ndaki Hakaret Suçuyla Mukayesesi*. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Güleç**, Hasan. *İslâm Hukukuna Göre Suçta Tekekerrür. DEÜ İlahiyat Dergisi*, 1989, 5/251-262.
- Halebî**, İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm. *Mecma' el- Ezher fî Şerhi Mültekâ el Ebhur*. Thk. Halil İmran el-Mansur. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1419/1998.
- Halebî**, Semîn. Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yûsuf b. Abduddâim. 'Umdetü'l-Huffâz fî Tefsîri Eşrefi'l-Elfâz. Thk. Muhammed Bâsil Uyûni's-Sûd. 2/230, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1417/1996.
- Hammad**, M. Alem. *Hâkim Şehid el-Mervezî ve Ceza Huku İle İlgili Görüşleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2004.

- Hattâb**, Ebû Abdullah Muhammed b. El Mağribî. *Mevahibu'l Celil fi Şerhi Muhtasaru'l Halil*. 6 Cilt. B.y, Dâru'l Fikr, 1412/1992.
- İbn-i Abidin**, *Redd'ül-Muhtar Ale'd-Dürri'l-Muhtar*. Çev. Ahmed Davudoğlu. 8 Cilt. İstanbul: Şamil Yayınevi, 1983.
- İbn Âşûr**, Tâhir. *İslam Hukuk Felsefesi*. çev. Vecdi Akyüz - Mehmet Erdoğan, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2006.
- İbn Faris**, Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Zekeriyyâ b. Muhammed er-Râzî. *Mu'cemu Mekayisu'l-Lügâ*. thk. Abdusselam Muhammed Harun. 6 Cilt, Daru'l-Fikr, 1399/1979.
- İbn Hazm**, Ebû Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Said ez-Zâhiri. *El Muhalla Bi'l Asar*. thk. Abdulgaffar Süleyman el-Bündârî. 12. Cilt. Beyrut: Dâru'l Fikr, t.y.
- İbn Kudâme**, *Muvaffakuddîn el-Muğnî*. thk. Taha Zeyni – Mahmut Abdulvehhâb – Abdulkadir Atâ. 10 Cilt. b.y. Mektebetü'l-Kahire, 1388/1968.
- İbn Mâce**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd. Sünen, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî-Faysal İsa el-Babî el-Halebî. 2 Cilt. Daru İhyai Kütübi'l-Arabiyye, ts. “Diyât”, 5, 2/877.
- İbn Manzûr**, Ebû'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Ali b. Ahmed el-Ensârî er-Ruveyfî. *Lisanu'l-Arab*. 3. Baskı. 15 Cilt. Beyrut: Daru's-Sâdır, 1414/1994.
- İbn Melek**, *Şerhu'l-Menâr*. Şerh. Zeyneddin Abdurrahmân İbn Ebî Bekr. Beyrut: Dâru'l Kütübü'l İlmiyye, 1308, 368-369.
- İbn Teymiyye**, Ebû'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm el-Harrânî. *Es Siyâsetü's-Şer'iyye Fî Islâhi'r-Râ'î ve'r-Ra'iyye*. 1. Baskı. Suudi Arabistan: Vizâratu's Şuûnu'l İslâmiyyetü ve'l Evkâf, 1418.
- İsfehânî**, Hüseyin b. Râğîb. *el-Mufredât fî Êarîbi'l Kur'ân*. 441-442, Dimeşk: Dâru'l Kalem, 1992,
- Kadı Abdülcebbâr**, bin Ahmed el Esed. *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*. thk. Faysal Bedir AvnKuveyt: Matbûâtu'l Câmîatü'l-Kuveyt, 1998.
- Karadeniz**, Osman. “Facir”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/ 71-72. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Karaman**, Hayrettin. *Mukayeseli İslam Hukuku*. 5. Baskı. 3 Cilt. İstanbul: Nesil Yayınları, 1996.
- Karasoy**, Murad. *Büyük Günahlar*. İstanbul: Işık Yayınları, 2009.
- Kâsânî**, Alaeddin Ebû Bekr b. Mes'ud. *Bedaiü's-Sanai' fî Tertibi's-Şerai'*. 7 Cilt. Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Mısır 1327-1328.

- Kaşıkcı,** Osman “Zaman Aşımı”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/114-116. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Kırtay,** M. Faik. “Kur’ân’da Günah Anlamına Gelen Kelimelerin Anlam Farkı (Nezâir Bağlamında Bir İnceleme)”. *Hikmet Yurdu Uluslararası Hakemli Bilimsel Elektronik Dergi*, 14/27 Ocak-Haziran, 2021, 174 (Erişim 02 Kasım 2022). http://isamveri.org/pdfdrq/D03434/2021_27/2021_27_KIRTAYMF.pdf
- Kızılyar,** Sema Ayatar. “Ceza Yaptırımı ile İdari Yaptırım Ayrımı”. *Dergipark*. 8. Cilt Özel Sayı, 2013, 1642 (Erişim 29 Kasım 2022). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jyasar/issue/19146/203201.pdf>
- Kur’ân-ı Kerîm Meâli.** çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2009.
- Kur’ân Yolu,** Türkçe Meal ve Tefsir. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012
- Kutluer,** İlhan. “Fesâd”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/ 421-422. İstanbul: TDV Yayınları, 1995
- Mâverdî,** Ebû’l-Hasan Ali b. Muhammed Habib. *Ahkâmü’s-Sultâniyye ve’l-Velâyâtü’d-Dîniyye*. Kahire: Dâru’l-Hadis, (ts.).
- Mâverdî,** Ebû’l-Hasan Ali b. Muhammed Habib. *el-Hâvi’l-Kebîr fî Fıkhı Mezhebi’l-İmâm eş-Şâfiî ve Huve Şerhu Muhtasari’l-Müzenî*. thk: Ali Muhammed Muavvad - Adil Ahmed Abdülmevcûd. 18 Cilt. Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1419/1999.
- Maydanî,** Riyâd. “İslâm Ceza Hukukunun Genel Prensipleri”. çev. Şamil Dağcı. *İslamî Araştırmalar Dergisi*, 4/1, Ankara: Ocak, 1990, 63-64
- Mevsîlî,** Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd. *el-İhtiyâr li-Ta’lîli’l-Muhtâr*. Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye. (Matbaat’ül Halebî Dâru’n-Neşr, Kahire), 5/22
- Merginânî,** Ebû’l-Hasan Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr. *el-Hidâye fî Şerhi Bidâyetü’l Mübtedî*. thk. Talâl Yusuf. 4 cilt. Beyrut: Daru İhyai’t-Türasi’l-Arabi, ts.
- Mu’cemu Mustalahâtu’l Ulûmu’s Şer’iyye.** Mecmuatü minel Müellifîn. 4 Cilt. Riyad: Mektebetü’l Melik Fahd el-vataniyye, 1439/2017.
- Mutarrizi,** Nâsır b. Abdus Seyyid Ebi’l Mekârim bin Ali Ebû’l Feth Burhaneddin. *el-Muğrib fî Tertibi’l-Mu’rib*. b.y., Dâru’l Kitâbi’l Arabî, ts.,
- Müslim,** Ebû’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc. *el-Müsnedü’s-Sahîh*. thk. Muhammed Faryali. Riyad: Daru’t-Tayyibe, 1426.
- Mütercim,** Âsım Efendi. *Kâmûsu’l-Muhîr Tercümesi*. ed. Mustafa Koç - Eyyüp Tanrıverdi. 6 Cilt, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013.

- Nebhan**, Faruk. İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler. Çev. Servet Armağan. İstanbul: *İÜEF, İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, 1978, 7/278.
- Nesâî**, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb. *Sünen*. thk. Hasan Abdülmun'im Şelebî. 12 cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- Özay**, Hilal. *İslam Ceza Hukukunun Temel Prensipleri*, Ankara: İksad yayınevi, 2019.
- Özen**, Şükrü. "İnfaz". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/290-292, İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Özgür**, Mustafa. *İslam Ceza Hukukunda İnfaz*. Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta: 2019.
- Polat**, Murat. *İslam Ceza Hukukunda Suç-Ceza Dengesi*, Astana Yayınları, Ankara, 2019.
- Râgıb el-İsfahânî**, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed. *el-Müfredât fî Garîbî'l-Kur'ân*. thk. Saffan Adnan Davudî. Dimaşk-Beyrut: Dâru'l Kalem-Dâru's-Şâmiyye, 1413.
- Râzî**, Fahrüddîn. *Mefâtihu'l Ėayb Tefsiru'l Kebîr*. 3/568, Beyrut: Daru İhyâit Tûrâsî'l Arabî, 1320.
- Sâbık**, Seyyid. *Fıkhu's-Sünne*. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabi, 1977.
- Serahsî**, Muhammed b. Ahmed bin Ebi Sehl Şemsül-eimme. *el-Mebsût*. 31 Cilt Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ty), 26/174-175.
- Serahsî**, Şemsü'l-eimme Ebû Sehl Ebû Bekir Muhammed b. Ahmed. *Mebsût*. ed. Mustafa Cevat Akşit, 31 Cilt İstanbul: Gümüşev, 2018.
- Songur**, Haluk. İslam Ceza Hukuku Üzerine -Genel Kısım Özel Kısım Ayırımı ve Belirlenmiş Suçlar Bakımından Cezaların Taksimi- *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (Nisan 2003), 1/187-195.
- Şahin**, Osman. İslam Hukukunda Zaman Aşımı. İstanbul: Çınar Matbaası, Ensar Neşriyat, 2016.
- Şafak**, Ali "Bağy". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 4/451-452. Ankara: TDV Yayınları, 1991.
- Şafak**, Ali "fisk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/ 37-38. İstanbul: TDV Yayınları, 1996
- Şa'rân**, İsmail. *Cerîmetü'l Kazfî fî Ş Şeriatî'l İslamiyye Ahkamuhâ ve Suveruhhâ el Muâsıra*. Master. El Vâdî: Camiatü eş-Şehid Hama Lakhtar ma'hed ulumu'l İslamiyye kısmu eş Şeria, 2018/1440), 2.

- Şatıbî**, Ebû İshak İbrâhîm b. Musa b. Muhammed el-Lahmi el-Gırnati. *el Muvâfakât*. nşr. Ebû Ubeyde bin Hasan Al-i Salman, 7 Cilt, Beyrut: Dâru İbn Affan, 1. Basım. 1417/1997.
- Şazeli**, Hasan Ali, *el-Cinâyet fi'l Fıkhu'l İslamî Dirâsetün Mukaranatun Beyne'l Fıkhu'l İslamî ve'l Kanun*. 2. Baskı, Daru'l-Kitabi'l Câmi'î, ts.
- Şelebî**, Muhammed Mustafa. *Ahkâmu'l-Üsra fi'l-İslam*, 4. Basım. Beyrut: Dâru'l Câmi'ıyye, 1403/1983.
- Şevkânî**, Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Abdullah. *Fethu'l-Kadîr el-Câmi' Beyne Fenneyi'r-Rivâye ve'd-Dirâye min 'İlmi't-Tefsîr*. Beyrut: Dâru'l Ma'rife, 1428/2007.
- Şevkânî**, Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Abdullah. *Neylü'l-Evtâr*. thk. Isâmuddîn es-Sabâbitî. 8. Cilt. Mısır: Dâru'l-Hadîs, 1413/1993.
- Şîrâzî**, Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf. *el-Mühezzebe fi Fikhi'l-İmâmi's-Şâfiî*, 3. Cilt. Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, by. ts.
- Şirbînî**, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb. *Muğni'l- Muhtâc ilâ Ma'rifeti Meânî'l-Elfâzî'l-Minhâc*. thk. Ali Muhammed Muavvid-Adil Ahmed Abdülmevcûd. B.y. Dârü'l-Kütübü'l İlmiyye, 1415/1994.
- Tahir b. Âşûr**, Muhammed, *Makâsıdu's-Şerîati'l-İslamiye*. Beyrut: Dar Lübnan littibaa ve'n-neşr, 2011, 232.
- Tehânevî**, Muhammed bin Ali İbnu'l Kâdi el Hanefî. *Keşşâfü Istılâhati'l-Funûn ve'l Ulûm*. thk. Ali Dahruc. 2/264. Beyrut: Mektebetü Lübnan, 1996.
- Tirmizî**, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ. *el-Câmi'u'l-Kebîr*. thk. Beşşar Avad Ma'ruf. Beyrut: Darü'l-Garbi'l-İslâmî, 1996.
- Topaloğlu**, Bekir. "Mâsiyet" *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/77 Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Türcan**, Talip (ed.). *İslam Hukuku El Kitabı*. Ankara: Grafiker yayınları, 2012.
- Üdeh**, Abdülkadir. *Mukayeseli İslam Ceza Hukuku - Özel Hükümler-*. çev. Ali Şafak. İstanbul: Kayıhan yayınları, 2012.
- Üdeh**, Abdulkâdir. *Mezheplerarası Mukayeseli İslam Hukuku ve Beşerî Hukuk*. çev. Ali Şafak. 4 Cilt. Ankara: Rehber Yayıncılık, 1991
- Üdeh**, Abdülkâdir. *et- Teşrî'u'l- Cinaıyyi'l- İslâmî Mukârenen bi'l- Kanûni'l- Vad'î*. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l- Kâtibi'l Arabî, (ts.).
- Yıldırım**, Bahar. *İslam Ceza Hukukunda Kasta Benzer (Şibh-i Amd) ve Cezası*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

- Yılmaz**, Muhammet. Kur'ân'da Büyük Günahlar Kavramı. Sivas: *Cumhuriyet Üniversitesi. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15/2, 2011, 261-263.
- Yiğit**, Yaşar. İnsanlık Onur ve Şerefının Korunması Açısından Kazf Suçu ve Cezasının Değerlendirilmesi. *Diyanet İlmi Dergi*, 40/4, (2004), 131-144.
- Yiğit**, Yaşar. İslâm Ceza Hukukunda Kanûnilik İlkesi ve Kanûnu Bilmemenin Cezalara Etkisi. *Diyanet İlmi Dergi*, 36/1 (2000), 55-84.
- Yiğit, Yaşar**. *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*. Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık, 2012.
- Yiğit**, Yaşar. İslâm Hukukunda Suç-Ceza Dengesinin Adaletle İlişkisi. *Diyanet İlmi Dergi*, 56/1, (2020), 67-94.
- Yiğit, Yaşar**. İnsanlık Onur Ve Şerefının Korunması Açısından Kazf Suçu Ve Cezasının Değerlendirilmesi. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 3/1 (2003), 107-117
- Zebîdî**, Muhammed b. Abdurrezzak el-Hüseynî Ebû'l-Feyz Murtazâ. *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*. thk. Komisyon. 40 Cilt. Kuveyt: Dâru'l-Hidâye. 1422/2001.
- Zeydân**, Abdülkerîm. *el-Kısas ve'd-Diyât fi's-Şerîati'l-İslâmiyye*. Beyrut-Lübnan: Müessesetü'r-Risâle, 1418/1998.
- Zuhaylî**, Vehbe. *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*. 7/319. İstanbul: Risale Basın-Yayın, 1992.

ÖZET

İnsanın en değerli yönleri olan onur ve şeref gibi kişilik haklarına sözlü saldırı, bu saldırının kişi ve toplumlarda oluşturduğu travmatik etki ve sonuçlarını içeren “İslam Ceza Hukukunda Kazf (İffete İftira) Suçu ve Cezası ” konulu tezimizde suçun unsurları, cezası ve liân bölümlerine yer verilmiştir. Tezimizin giriş kısmında konunun önemi, amacı, yöntemi, sınırlandırılması ve kaynakların değerlendirilmesi konuları işlenmiştir. Giriş kısmının dışında çalışmamızı üç ana bölüm halinde şekillendirmeye çalışıldı. Birinci bölümde suç ve suç kavramının tanımı, Kur'an'da suç kavramına karşılık gelen kelimelerin kısa açıklamaları, cezanın tanımları, amacı ve cezanın tasnifi ile birlikte cezanın özellikleri bölümünü incelemeye tâbi tutuldu. İkinci bölümde kişilerin manevi şahsiyetlerinin korunması adına İslam hukukunun üzerinde titizlikle durduğu, kişilerin iffet ve onuruna saldırı niteliğinde olan ve had suçları arasında düzenlenen kazf suçunu ve cezasını inceleyerek bu suçun hukuki sonuçları ortaya konmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde kazf suçunun eşler arasında gerçekleşmesi sonucunda cezai müeyyide olarak liân konusu işlenmiştir. Eşlerin, karşılıklı olarak iddialarını ispat veya suçsuz olduklarını beyan anlamında, lanetleşme (mülâane) yaparak kendilerini temize çıkarma hususu incelenmiş; mülâanenin evliliğe etkisi anlatılmıştır. Bu bölümler kapsamında, söz konusu iffete iftira suçunun, şahıs ve toplumlara verebileceği zararlar veya suçun önlenmesi sonucunda kişi ve kitlelerin korunması hususuna yeri geldikçe temas edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Ceza Hukuku, Kazf Suçu, İffete İftira, Liân.

ABSTRACT

The thesis entitled "The Crime And Punishment Of Qazf (Defamation Of Chastity) In Islamic Criminal Law" addresses verbal attacks on individual rights such as honor and dignity, which are among the most cherished aspects of human identity. The thesis includes the elements of the crime, its penalties, and the concept of *liân*, while also exploring the traumatic impact and consequences of such attacks on individuals and societies. The introductory section elucidates the significance, purpose, methodology, scope, and evaluation of sources related to the subject matter. Besides the introduction, the study is structured into three main sections. In the first section, an examination is undertaken regarding the definition of crime and the concept of crime, brief explanations of terms corresponding to the concept of crime in the Quran, definitions of punishment, its objectives, classification of punishment, and their respective characteristics. The second section examines the crime of qazf that perturbs the moral integrity of individuals, and its punishments, which is contrary to the vehemently emphasized in Islamic jurisprudence to protect personal honor and dignity. Furthermore, this chapter delineates the legal consequences of the qazf crime, which is addressed in had crimes, by investigating its nature and the corresponding penalties. The third section probes the subject of *liân* as a criminal sanction resulting from the occurrence of qazf between spouses. This segment examines the act of mutual imprecation (*mula'ana*) undertaken by spouses to mutually vindicate their innocence or prove their allegations; therefore, the impact of *mula'ana* on marital relationships is expounded upon. In the context of these sections, the potential harm inflicted upon individuals and communities due to the crime of defamation of chastity is explored, and the protection of individuals and communities following the prevention of the crime is addressed.

Key Words: Islamic Criminal Law, Crime Of Defamation (Qazf), False Accusation Of Chastity, *Li'an*.